

**TEME ZA MJESEČNE SUSRETE U BRATSTVIMA
za 2012. godinu**

**PREDLOŽENI MATERIJALI ZA PRIPREMU MJESEČNIH SUSRETA
U MJESNIM BRATSTVIMA FSR-A**

Mjesec	Tema	Materijali za pripremu susreta i autori
Siječanj	Upoznavanje Obrednika FSR-a (Obrednik FSR-a)	Obrednik Franjevačkog svjetovnog reda, napomene 1.-20., Zagreb 2011.
Veljača	Život u bratstvu (Pravilo FSR-a, III. poglavlje)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.
Ožujak	Pobudnica sv. Franje Asiškoga pokorničkoj braći i sestrama	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.
Travanj	Život sv. Klare Asiške (obilježavanje Godine sv. Klare)	Fra Augustin Kordić, OFMConv., "Franjo i Klara – ikona uzajamnog prijateljstva, predavanje održano na Tematskom susretu trajne formacije u FSR-u, Glavotok, 23.-25. travnja 2005.
Svibanj	Pravilo i pisma sv. Klare Asiške (obilježavanje Godine sv. Klare)	S. M. Tarzicija Čičmak, OSC, "Red svete Klare"; Stjepan Lice, FSR Zagreb-Kaptol, "Svijet i svjetovnost u životu i spisima svete Klare"
Lipanj	Poslušnost u životu svjetovnih franjevaca (Pravilo FSR-a 10)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.
Srpanj	Siromaštvo u životu svjetovnih franjevaca (Pravilo FSR-a 11)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.
Kolovoz	Čistoća u životu svjetovnih franjevaca (Pravilo FSR-a 12)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.
Rujan	Poslanje svjetovnih franjevaca u svijetu (Pravilo FSR-a 14-16)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.
Listopad	Mir i dijalog (obilježavanje godišnjice Duha Asiza) (Pravilo FSR-a 19)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.; "Duh Asiza", materijal Franjevačkog instituta za kulturu mira prigodom proslave Dana Duha Asiza 2011.
Studeni	Sveopće bratstvo (Sv. Franjo i odnos prema stvorenom) (Pravilo FSR-a 18)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.
Prosinac	Poslanje svjetovnih franjevaca u obitelji (Pravilo FSR-a 17)	Fra Nikola Vukoja, Komentar Pravila FSR-a, "Brat Franjo" 1987.-1994.

UPOZNAVANJE OBREDNIKA FSR-a (Obrednik FSR-a, uvodne napomene 1.-20.)

Obrednik Franjevačkog svjetovnog reda

PRETHODNE NAPOMENE

I. NARAV ZAVJETOVANJA U FSR-U

1. Mnogi muškarci i žene, oni koji žive u braku kao i oni koji nisu vezani ženidbom, te mnogi biskupijski svećenici, od Boga pozvani da idu putem evanđeoskoga savršenstva nasljeđujući primjer i način života Franje Asiškoga te da sudjeluju u njegovoj karizmi i učine je nazočnom u svijetu, obećavaju slijediti Isusa Krista i u bratstvu živjeti evanđelje te zato ulaze u Franjevački svjetovni red. Tako se neprocjenjivi dar krštenja u njima očituje i sve se potpunije i plodonosnije usavršuje.
2. Crkva je ovaj oblik života, koji je Duh Sveti podigao "na dobro Crkve i ljudskoga društva"¹, uvijek uvelike cijenila i pomoću Pravila, koja su odobrili vrhovni svećenici Nikola IV., Leon XIII. i Pavao VI., vodila brigu o tome da se ovaj oblik života tijekom vremena primjereno prilagodi zahtjevima i očekivanjima Crkve.
3. Svjetovni franjevci, u bratstvu okupljeni i duhom sjedinjeni s cijelim Božjim narodom, slave otajstvo spasenja, koje nam je objavljeno i priopćeno u Kristu, molitvama, zahvaljivanjem i obnavljanjem svojih obećanja novoga života.

II. NORMATIVNA NARAV OBREDNIKA FSR-A I NJEGOVO PRILAGODIVANJE

4. Konstitucija *Sacrosanctum Concilium* kaže: "Čuvajući bitno jedinstvo rimskog obreda, neka se u novom izdanju liturgijskih knjiga dade također mjesta za opravdane raznolikosti i prilagođivanja različitim skupinama, krajevima i narodima, naročito u misijama"². Po ovome mjerilu svjetovna franjevačka bratstva rasuta po cijelome svijetu, svjesna osobite spasonosne vrijednosti iskustva, žele otajstvo Utjelovljene Riječi, Spasitelja svih ljudi, nastaviti i dovršiti u svakom narodu i u svakoj određenoj kulturi.
5. Obredi i molitve predloženi u ovim slavljinama nadahnuti su predajom Franjevačkoga svjetovnog bratstva i obrednicima koji kao pokusni postoje u različitim narodima, te se moraju prilagoditi duhu i raznolikim okolnostima bratstava rasutih na tolikim stranama svijeta.
6. Izvršenje posla oko ove prilagodbe spada osobito na nacionalna vijeća. Obredi koji se odnose na primanje i zavjetovanje imaju se smatrati normativnima kad se radi o bitnim elementima, koji će se kao takvi naznačiti kod svakog pojedinog obreda.
7. Obrednik FSR-a mora u svakom narodu i u svakom kulturalnom kontekstu na prikladan način očitovati dar Duha kao i odluku o životu po evanđelju koji su vlastiti Franjevačkom svjetovnom redu.

¹ PAVAO VI., Apostolsko pismo *Serafski patrijarh* (24. lipnja 1978.) u AAS 70 (1978) 454.

² SC 38.

To pak u sebi uključuje s jedne strane usvajanje vrijednih kulturalnih elemenata svakog pojedinog kraja, a s druge opet strane zahtijeva vjernost franjevačkom svjetovnom pozivu i njegovu katolicitetu, a to je jedinstvo među svim bratstvima i jedinstvo bratstava s Crkvom.

III. OBREDI KOJI PRATE RAZDOBLJA ŽIVOTA U FSR-U

8. Ovo su stupnjevi po kojima se nakon primjerenog vremena uvođenja i pripravljanja kandidati uključuju u Franjevački svjetovni red: vrijeme formacije, u trajanju od barem godinu dana, i "zavjetovanje" Pravila ili obećanje evanđeoskoga života. Tome se pridodaje obnova zavjetovanja.

Na taj je postupni put obvezano cijelo bratstvo.

9. Crkva po svećeniku i ministru, koji predstavlja bratstvo, prihvaća obećanje i zavjetovanje onih koji prihvaćaju život i Pravilo FSR-a; svojom javnom molitvom za njih moli Božju pomoć i milost; podjeljuje im svoj blagoslov te njihovo obećanje ili zavjetovanje združuje s euharistijskom žrtvom.

1. Obred uvođenja

10. Obred uvođenja koji prethodi razdoblju formacije mora biti jednostavan i skroman. Prikladno je da primanje ili ulazak bude za vrijeme slavlja službe riječi i u krugu bratstva.

11. Ovo su elementi koje kandidat mora razgovijetno i jasno obznaniti:

a) molba kojom se izražava volja da se stječe iskustvo evanđeoskoga života po uzoru na sv. Franju Asiškog;

b) ta se volja odnosi na moguće buduće obećanje i na ovaj oblik života koji će se živjeti uz pomoć bratstva, u zajedništvu i u skladu s cijelom Franjevačkom obitelji.

12. Ovom su obredu nazočni:

a) kandidati;

b) svećenik, duhovni asistent FSR-a ili poglavar franjevačkoga redovničkog bratstva uz koje je svjetovno bratstvo posebno vezano. U slučaju potrebe može se za to delegirati i drugi svećenik, na kojeg spada predvođenje liturgijskog obreda;

c) ministar bratstva, koji u ime vijeća bratstva prima nove članove³. On u slavlju mora zauzimati mjesto prikladno za obavljanje službe;

d) cijelo bratstvo.

Ako se obred uvođenja iz opravdanog razloga slavi bez nazočnosti svećenika, ministar predsjedava slavlju i prima kandidate u razdoblje formacije.

Prije ili poslije ulaznog obreda može biti bratski pozdrav kandidatima u kojem će se izraziti radost i podrška braće.

2. Obred obećanja evanđeoskoga života ili zavjetovanja

13. Budući da je zavjetovanje po svojoj naravi javni i crkveni čin, treba ga slaviti u nazočnosti bratstva. Dolikuje da se zavjetovanje obavi za vrijeme euharistijskoga slavlja ili barem u prikladnoj službi riječi.

14. Ovo je narav obećanja evanđeoskoga života:

a) obnova posvećenja i obećanja danih prigodom krštenja i potvrde. To znači: posveta Bogu u njegovu narodu sa svim posljedicama koje iz toga proistječu u odnosu na život sjedinjenja s Bogom i na prijanjanje uz njegov spasiteljski naum po posvećenju koje se ima živjeti u svijetu;

b) htjeti živjeti evanđelje, nasljeđujući sv. Franju Asiškog;

³ Usp. *Pravilo FSR-a*, 23.

c) uključenje u FSR, koji predstavlja skladno jedinstvo sve braće i sestara koji obećavaju živjeti evanđelje poput sv. Franje Asiškog, ostajući u svome svjetovnom pozivu;
d) htjeti živjeti u svijetu i za svijet. Zavjetovanje upravo u tome želi biti evanđeoski kvasac i odluka o surađivanju na izgradnji bratskijega svijeta.

Dijecezanski svećenici međutim po ovom zavjetovanju potvrđuju odluke i obećanja svoga specifičnog svećeničkog zvanja;

e) htjeti živjeti evanđelje cijeli život. Ta je dimenzija izraz velikodušnosti koja je povezana s najdubljim tajnama srca, kao i prihvaćanje nesigurne sudbine onog razlučivanja koje je neodvojivo od bilo kojeg trajnog i važnijeg ljudskog opredjeljenja;

f) kandidatovo pouzdanje koje se oslanja na pomoć Pravila FSR-a i bratstva. Kandidat će naime osjećati da ga vodi i da mu pomaže od Crkve odobreno Pravilo te će iskusiti radost sudjelovanja na putovanju evanđeoskoga života s mnogom braćom, od koje može nešto primiti i kojoj može nešto dati. Uključen u mjesno bratstvo, koje je stanica Crkve, dat će svoj doprinos za obnavljanje cijele Crkve.

15. Elementi o kojima je bila riječ moraju se povezati u jedan obrazac zavjetovanja ili se izraziti u obliku dijaloga. Neki od tih osnovnih pojmova, kao što je služenje Bogu ili Crkvi, ne mogu se baš izričito izraziti u obrascu, budući da se neprestano ponavljaju kroz cijelo slavlje ili se uvijek podrazumijevaju u činu kao što je obećanje evanđeoskoga života.

16. Ministar u ime Crkve i bratstva prima obećanje evanđeoskoga života. Tom obredu predsjedava svećenik kao svjedok Crkve i Reda.

17. Međutim u izuzetnim slučajevima, kad to savjetuje i nalaže nestašica svećenika, kandidat se zavjetuje pred bratstvom: ministar bratstva (ili neki drugi brat) predsjedava službi riječi, ako to zahtijevaju okolnosti. Zavjetovanje prima ministar, a zavjetovani članovi bratstva su svjedoci.

3. Obred godišnje obnove obećanja evanđeoskoga života ili zavjetovanja

18. Zavjetovanju ili konačnoj odluci može prethoditi i može ga pripremiti privremeno obećanje ili odluka koja se obnavlja svake godine, no neka se ne produžuje preko tri godine, jer je to samo priprava za konačnu odluku.

19. Ova se mogućnost predlaže iz pedagoških razloga, tj. kao nešto prikladno i što odgovara postupnoj formaciji i ulasku članova u svjetovno bratstvo. Neka se stoga obnavljanje obavi sa sviješću i raspoloženjem koji odgovaraju svrsi ove pedagoške priprave.

20. Obred pak godišnje obnove može se obaviti u službi riječi uz primjenu jednostavnog obrasca. Čitanja i cijeli obred neka se rasporede na što prikladniji način. Ako međutim to bude u nekom liturgijskom slavlju, neka slavitelj održi kratku propovijed.

ŽIVOT U BRATSTVU
(Pravilo FSR-a, III. poglavlje)

Prav. 20
Treće poglavlje
ŽIVOT U BRATSTVU

Treće poglavlje Pravila FSR-a ima naslov “Život u bratstvu” (naš hrvatski prijevod odlučio se za *zajednicu*, ali *bratstvo* je u izvorniku i to više odgovara franjevačkom duhu) i iznosi vrlo važne postavke za ispravnu organizaciju bratstva i za sam život u trećoredskim bratstvima. Ono pruža najnužnije u organizacijskom i strukturalnom smislu kako bi se mogao organizirati život i djelovanje bratstava FSR-a, a Konstitucijama i Statutima ostavlja da ta temeljna načela prevedu u konkretne situacije.

Već sam naslov “Život u bratstvu” vrlo je znakovit jer nam svjedoči da nije riječ o zajednici u funkciji vršenja nekoga pravila, nego je riječ o osobitom načinu života, o samom životu kao Božjem pozivu i čovjekovu izboru. Nema u vidu život opterećen propisima i strukturama, nego život koji se naslanja na strukture da bi bio sigurniji i životniji. Upravo onako kako je učinio Franjo kad su mu došla prva braća u želji da žive kao i on. Nije im nabrojao i propisao što sve moraju činiti, a što izbjegavati, nego je pred njih stavio Evanđelje, a Evanđelje je za njega bila živa osoba Isusa Krista, i rekao: To je naš život. Krist Gospodin je naš život i pravilo našega života.

Čini mi se da je upravo to namjera trećega poglavlja Pravila i ovih šest članaka da pred nas stave život kao dar i naš poziv na taj život da ga shvatimo i prihvatimo osobito kao život u bratstvu.

Sve ono što je do sada rečeno u Pravilu, ovdje nalazi svoj logični završetak i ispunjenje jer sve rečeno ima za cilj osposobljavati ljude za život u bratstvu, u evanđeoskom bratstvu u svijetu danas. Svatko u sebi i oko sebe doživljava stalnu borbu novoga i staroga čovjeka, borbu dobra i zla. Stoga je potrebno da si svatko odredi i granice, da si postavi i neka pravila i norme života.

Valja priznati da su institucije, pravila i strukture potrebne jer svatko je neprestano izložen dvostrukom pritisku: pritisku ljubavi koja ide sve do samodara, i pritisku sebeljublja koje sve zgrće i usmjeruje na sebe, često pritom ne pazeći na druge.

1. ORGANIZACIJA BRATSTVA

Čl. 20: *Franjevački se svjetovni red dijeli u bratstva različitih razina: mjesna, područno, nacionalno i međunarodno, a svako od njih u Crkvi ima zasebno moralnu osobnost. Ova se bratstva različitih razina međusobno usklađuju i povezuju po propisima ovoga Pravila i Konstitucija.*

Drugi Vatikanski sabor otvorio je razdoblje obnove za cijelu Crkvu, osobito za sve ustanove posvećena života. Redovima, družbama, institutima i drugim udrugama posvećenoga života ili apostolata kako bi vjernije mogli živjeti svoju karizmu i biti odgovorniji za znakove vremena.

I FSR je odgovorio tom pozivu Crkve. Jedan od plodova toga nastojanja na svim razinama trećoredskih bratstava jest svijest o životnoj povezanosti i jedinstvenosti svih bratstava i o životnoj međuovisnosti sa svim franjevačkim zajednicama u Crkvi.

To je doista velika novost jer se time FSR po prvi puta u povijesti promatra kao jedinstveno bratstvo i na najvišoj razini. U prijašnjim je Pravilima uglavnom sva pažnja bila usmjerena na mjesna bratstva; gotovo je bila nepoznata organizacija na široj razini, na nacionalnoj ili međunarodnoj.

a) FSR se sastoji od bratstava različitih stupnjeva. To je temeljno: riječ je o jedinstvenom bratstvu koje se sastoji od bratstava različitih stupnjeva od kojih svako ima i svoju moralnu osobnost, ali jedno Pravilo i jedinstveni oblik života, kako ga ocrtava Pravilo, daje mu novu živost i novo bogatstvo.

Ta je svijest vrlo važna, i potrebno je još dosta toga učiniti da ovlada svim članovima FSR-a kako bi se osjetili i doživljavali kao živi udovi cjelokupnoga bratstva FSR-a po svijetu. Još više, po toj životnoj povezanosti u velikom bratstvu FSR-a oni postaju i živi dio velikoga franjevačkoga bratstva, a po njemu i Crkve i cijeloga čovječanstva.

b) Različiti stupnjevi bratstva: mjesno, pokrajinsko ili provincijsko, nacionalno i međunarodno. Mjesno bratstvo je uvijek osnovna stanica života velikoga bratstva. Ono bogatstvo svoga života prelijeva u provincijsko bratstvo. U nas je još uvijek snažno naglašen osjećaj pripadnosti pojedinoj provinciji, dok se u drugim zemljama sve više strukturiraju tzv. zonska ili područna bratstva koja ne paze strogo na granice pojedinih provincija, nego više imaju na umu bolju komunikaciju i intenzivniji suživot određenih mjesnih bratstava koja se udružuju u područno bratstvo. Provincijska se udružuju u nacionalno, a ona opet u svjetsko bratstvo. Pritome valja naglasiti da, u izgradnji jedinstvenosti, nisu strukture najdublji vez među njima, nego je u prvom planu životna uzajamnost i povezanost kako stoji i u naslovu trećega poglavlja ovoga Pravila.

Crkva svakome od tih bratstava priznaje moralnu osobnost i time prava i obveze bratstvima i njihovim ministrima ili predsjednicima kako to izlazi iz Zakonika kanonskoga prava. Time Pravilo postaje i osnova novoga unutarnjeg prava cijeloga FSR-a što ih razrađuju Konstitucije i Statuti.

Prav. 21

Pravilo je u br. 20 istaklo jedinstvenost bratstava na različitim razinama, a u br. 21 govori o organizmima koji animiraju i upravljaju bratstvima. Da bi franjevačka svjetovna bratstva bila doista Red, potrebna je određena hijerarhija kojoj je temeljni zakon evanđeosko služenje. Zbog toga se i govori o vijeću, ministrima služiteljima i unutrašnjim strukturama bratstva.

2. VIJEĆE I PREDSJEDNIK

Čl. 21: *Svako bratstvo bilo koje razine animira [pokreće] i njome upravlja vijeće i ministar [služitelj] koje izabiru zavjetovana braća i sestre po Konstitucijama.*

Svoju službu, koja je privremena, treba da vrše s osjećajem raspoloživosti i odgovornosti za pojedince i skupine.

Zajednice se, na temelju Konstitucija, u svome unutrašnjem životu različito uređuju: prema raznovrsnim potrebama svojih članova i svojih pokrajina, ali pod vodstvom svoga vijeća.

a) *Svaku zajednicu animira i vodi vijeće i ministar.* Riječ je o bratstvima (zajednicama) na svim razinama. Svako treba imati svoje vijeće i svoga ministra (služitelja). Da bismo shvatili temeljnu ulogu i zadatak vijeća na čelu kojega je ministar, treba istaknuti dva vrlo važna glagola što ih nalazimo u Pravilu: *animirati* i *voditi*.

Vijećnici i ministar jesu dio bratstva. Oni su s bratstvom i za bratstvo. To znači da su prije svega živi članovi bratstva i kao takvi mogu ga animirati i voditi, ali samo zato što su ih svi zavjetovani izabrali i povjerali im tu dužnost.

Animirati - Tom se riječi označava stil kojim valja voditi. Nije riječ o prisili, provođenju, naguravanju ili nalaganju, nego je prije svega riječ o snazi života i punonadnoj strpljivosti kojima se u drugima budi i njeguje motivacija, potreba i želja da se postignu određeni ciljevi života i djelovanja. To je sposobnost i dar da se pred bratstvo iznose takvi ciljevi života i djelovanja koji potiču svakoga pojedinca da do kraja založi sebe i sve svoje mogućnosti. To znači motivirati za ono što se otkriva kao čudesna mogućnost života i djelovanja.

Ministar i vijećnici nisu birokrati koji predlažu inicijative zato što ih "moraju" predlagati i ostvarivati. Animirati znači buditi i njegovati u pojedincima i u bratstvu proces rasta kreativnosti, inicijative, preuzimanja odgovornosti tako da svatko postane aktivan u mjeri dara koji je primio.

Tako smijemo reći da nije najbolji ministar onaj koji sve pokušava učiniti sam, nego onaj koji uspijeva tako animirati cijelo bratstvo da svatko velikodušno, kreativno i odgovorno učini svoj dio. Tako se izgrađuje bratstvo u kojemu se ulažu napori pojedinaca da se stvori zajedništvo jedinstvenoga zanosa i velikodušnosti, ali i dubokoga poštivanja bogatstva osobnosti svakoga pojedinog člana.

Voditi - To znači da vijećnicima i ministru treba biti jasan cilj i put kojim valja zajedno krenuti kako bi se postigao cilj. Ipak, to ne znači da su odlučujuća vlastita gledišta, nego valja zajedno s cijelom Franjevačkom obitelji i s cijelom Crkvom tražiti načine postizanja cilja kako ga opisuje Pravilo.

Da bi se moglo voditi u franjevačkom smislu, valja imati na umu Franjinu životnu mudrost po kojoj se valja truditi da se i živi ono što se predlaže drugima. "Budući da je Franjo najprije pokazivao djelom ono na što je govorom poticao druge, nije se plašio prigovora, nego je istinu propovijedao najodlučnije." (LM XII 8) Da bi netko mogao voditi druge, neophodno je da i sam u sebi ima unutrašnju raspoloživost, otvorenost i poučljivost Duhu Svetome i spremnost i sposobnost da djelovanje istoga Duha prihvati i prepozna i u drugima.

b) *Izabiru ih zavjetovana braća i sestre po Konstitucijama.* - Važno je da cijelo bratstvo osjeća odgovornost za izbore, jer je u franjevačkom duhu da su sve službe izborne i da biraju svi zavjetovani članovi po normama vlastitoga zakonodavstva. Svako dakle bratstvo bira svoje vijeće koje, prema već ustaljenome običaju, ima ove dužnosnike: ministra (služitelja), zamjenika ministra, tajnika, blagajnika i odgovornog za formaciju. Jedna osoba može obavljati i dvije dužnosti koje su spojive.

c) *Njihova služba, koja je privremena, dužnost je koju moraju vršiti raspoloživa i spremna srca i s osjećajem odgovornosti za pojedine članove i za cijelo bratstvo.* - Pravilo ne određuje trajanje službe, samo naglašava privremenost. Vremensko trajanje određuju Konstitucije i Statuti.

Važno je da se naglašava osjećaj raspoloživosti i odgovornosti. Uz sposobnost da vodi i animira traži se i prava raspoloživost i odgovornost prema pojedincima i skupinama.

Raspoloživost uključuje pravi stav prema sebi i prema drugima. To znači da se treba prije svega težiti da se sami duhovno obogaćuju i formiraju kako bi mogli plodonosno obavljati svoje služenje. Dobra volja mnogo znači, ali ona sama nije dovoljna, potrebna je i kompetencija (sprema-stručnost) za koju se valja pripremljati i ozbiljno na sebi raditi. Raspoloživost za druge znači da valja imati i vremena za druge, ali osobito treba imati temeljni stav otvorenosti kojim se drugome pomaže da sve svoje bogatstvo unese u zajednički život i djelovanje.

Uz raspoloživost nužan je i osjećaj odgovornosti. To znači biti svjestan svoga služenja koje nije samo nastojanje da svima bude lijepo, nego da svaki pojedinac i bratstvo kao takvo mogu živjeti svoje zvanje i ispuniti svoje poslanje. To služenje kojim se animira i vodi treba biti inteligentno i puno ljubavi, kako bi moglo omogućiti svakome pojedinom da unese cijeloga sebe u život i poslanje bratstva, ali tako da se ima na umu potrebe mjesta i vremena.

Sv. Franjo jednostavno i duboko opisuje one koji imaju animirati i voditi druge. “Govorio je kako je to dobro i Bogu milo: brinuti se za druge. Znao je kazati kako dolikuje da samo oni preuzimaju brigu za duše koji u tome za sebe ne traže ništa, nego uvijek u svemu imaju na pameti samo volju Božju. Neka se samo oni brinu za druge koji ništa ne smatraju važnijim od vlastitoga spasenja; koji ne gledaju na povlađivanje podložnika; koji pred ljudima ne traže priznanja, nego samo traže slavu pred Bogom; koji ne žele biti pretpostavljeni, nego se toga boje; koji se ne uznose zbog onoga što imaju, nego ostaju ponizni; i koji zbog onoga što im se oduzme nisu malodušni, nego se smatraju promaknutima.” (1 Čel 104) I na drugome mjestu kaže ovako: “Braća koja su ministri (služitelji) i sluge ostale braće neka pohađaju i opominju svoju braću i neka ih ponizno i ljubezno popravljaju, ne nalažući im ništa što bi se protivilo njihovoj duši i našem Pravilu... A ministri neka ih ljubezno i dobrotivo prime i neka im se pokažu toliko bliskima da bi im mogli govoriti i s njima postupati kako postupaju gospodari sa svojim slugama. Tako naime mora biti da ministri (služitelji) budu sluge svekolike braće.” (PPr 10,1-6)

Prav. 22

Pošto je kratko opisana organizacija bratstva FSR-a (čl. 20) i uloga vijeća i predsjednika (čl. 21), Pravilo u čl. 22 govori o samome mjesnom bratstvu, jer cijeli FSR je zapravo bratstvo bratstava u kojemu je prva i temeljna stanica cijeloga bratstva upravo mjesno bratstvo. U njemu se u najkonkretnijem smislu živi franjevačko zvanje i ostvaruje franjevački život, tako da će cijeli Red imati vrijednost i biti životan u onoj mjeri u kojoj to budu mjesna bratstva.

Sva nastojanja Reda kao velikoga bratstva i svi programi života i rada što ih Red poduzima, ostat će bez ploda ako to ne zaživi u tim osnovnim stanicama mjesnih bratstava. Ona se naslanjaju jedna na druga, uzajamno se obogaćuju u svom životnom prostoru koji je Crkva.

3. MJESNO BRATSTVO

Govoreći o toj osnovnoj stanici FSR-a, Pravilo kaže (čl. 22): *Mjesno bratstvo mora biti kanonski osnovano. Ono time postaje osnovnom stanicom cijeloga Reda i vidljivim znakom Crkve koja je zajednica ljubavi. Ono mora biti povlašteno mjesto gdje će se razvijati osjećaj crkvenosti, njegovati franjevačka zvanja i pokretati apostolski život njezinih članova.*

a) Mjesno bratstvo mora biti kanonski osnovano

FSR je Red i kao takav je priznat od Crkve, kako to nalazimo i u novom ZKP, kan. 303: “Društva čiji članovi, sudjelujući u svijetu u duhu neke redovničke ustanove, pod višim vodstvom iste ustanove žive apostolskim životom i teže prema kršćanskom savršenstvu, nazivaju se Trećim redovima ili kakvim drugim odgovarajućim nazivom.”

To onda znači da se nijedno bratstvo, pa ni bratstvo FSR-a, ne može osnovati kao neka spontana udruga prijatelja koji bi željeli živjeti franjevačkim stilom života i u duhu franjevačke duhovnosti. To mjesno bratstvo, zato što je to i crkvena zajednica, treba biti kanonski ustanovljeno, kako to predviđaju i Generalne konstitucije FSR-a čl. 46-48.

Ne smijemo zaboraviti da je riječ o bratstvu u Crkvi koja je jedinstveno ljudsko i kršćansko bratstvo, pa je zbog toga i potrebno da to osnivanje bude kanonsko, po zakonima

Crkve. Iako to na prvi pogled može izgledati previše formalistički i pravno, ipak ima i svoje teološke temelje jer je riječ o kršćanskome bratstvu u Crkvi i u službi Crkve. Stoga je posve razumljivo da čin kanonskoga ustanovljenja ovisi o Crkvi koja će osigurati, kako je sv. Franjo volio govoriti, svoju zaštitu i brigu, kako bi svako bratstvo moglo vjerno živjeti i vršiti svoj vlastiti poziv i poslanje.

Spomenut ćemo da nove Generalne konstitucije FSR-a za kanonsko osnivanje i podizanje bratstva traže, između ostaloga, i ovo: 1) najmanje pet zavjetovanih članova; 2) pismeni pristanak biskupa; 3) dokumenat o kanonskom osnivanju što ga potpisuje viši poglavar o kojemu će ovisiti duhovna asistencija bratstva; 4) knjiga s popisom članova i zavjetovanika; 5) vijeće bratstva sa svojim predsjednikom i duhovnim asistentom.

b) Mjesno bratstvo je osnovna stanica Reda i vidljivi znak Crkve

FSR je veliko bratstvo sastavljeno od mnogo mjesnih bratstava raširenih po cijelome svijetu. Zajednički ideali i zajednički poziv franjevačkoga svjetovnjaka ostvaruje se najkonkretnije u mjesnim bratstvima u kojima se zapravo događa stvarni život FSR-a. Kao što se univerzalna Crkva - kao zajednica vjere, molitve, kulta i ljubavi - sastoji od mnogih mjesnih Crkava, pa čak i obiteljskih Crkava, tako je i s FSR-om koji je i vidljivi znak Crkve.

Ali, da bi mjesna bratstva postala i bila doista vidljivi znakovi Crkve, potrebno je da budu otvorena mjesnim Crkvama (biskupijama i župama) i u punom zajedništvu sa svim vjernicima. Mjesna trećoredska bratstva bit će vidljivi znakovi Crkve kad bude zamjetljiva i plodna njihova djelotvorna ljubav, prava radost, mir, siromaštvo, poniznost i jednostavnost života.

To treba naglašavati kao jedan od bitnih elemenata autentičnosti mjesnih bratstava FSR-a. Ona moraju biti posve otvorena potrebama Crkve, napose evangelizaciji mjesnih crkava. Sve ono što je poslanje Crkve: da bude znak kraljevstva i spasenja koje dolazi, da bude Božja obitelj koja živi iz ljubavi koju Duh izlijeva u naša srca, sve to postaje život i poslanje svakoga pojedinog mjesnog bratstva FSR-a ako želi autentično živjeti. Time što ih Crkva kanonski ustanovljuje, ona ih čini zajednicama ljubavi, zajednicama na službu Crkvi i za Crkvu.

O tome su progovorili i franjevački generalni ministri u svome *Pismu franjevačkim trećorecima*, pa ćemo donijeti samo neke od njihovih želja i preporuka.

“Pasivnost i nehaj, još uvijek općenit među laicima, ostaje jedan od najvećih izazova za mjesne Crkve. Voljeli bismo da to isto ne bismo morali reći i o FSR-u. A ipak je danas, osim izuzetaka, prema franjevačkih svjetovnjaka pravi izazov, prema često nedostatna da bi braća i sestre mogli slobodno živjeti svoje poslanje, bar na nekim od onih područja koja su laicima vlastita. Franjevački bi vjernici laici morali znati bolje upotrebljavati svoju duhovnu i kulturnu baštinu za kreativnije i plodnije služenje okolini u kojoj žive, služeći se izvorima franjevačke škole kako je nanovo tumače i predstavljaju različite akademske institucije, kao i znanstvenim istraživanjem što smo ih pokrenuli i ustanovili na glavnim jezičnim područjima...” (*Poziv i poslanje franjevačkih vjernika laika u Crkvi i u svijetu*. Pismo četvorice generalnih ministara Franjevačke obitelji, Zagreb, 1989, 36,b)

c) Bratstvo je povlašćeno mjesto razvoja i rasta osjećaja crkvenosti i franjevačkoga zvanja

Već u samim počecima svoga obraćenja i dublje spoznaje svoga poziva u Franji je snažno prisutan osjećaj crkvenosti. On obnavlja crkvice i sav je usmjeren na služenje Crkvi, ali jednako tako on je u svome razumijevanju i prihvaćanju Evandjelja kao i u programiranju svoga života posve ovisan o Crkvi, o svećenicima, biskupu i papi. I takav je ostao kroz cijeli život, “vir catholicus et totus apostolicus = katolički i posve apostolski muž”.

Kao što smo mogli uočiti u dosadašnjem tumačenju Pravila FSR-a, franjevačke zajednice i njihovi članovi trebaju biti istinski kršćani i snagom svoga krštenja i svoje pripadnosti Crkvi osjećati i živjeti svoju brigu i odgovornost za cijelu Crkvu. Franjevačko zvanje se izgrađuje i raste u kršćanskom zvanju koje je duboko ucijepljeno u Crkvu. To nisu neka dva zvanja, nego jedinstveno kršćansko zvanje obogaćeno onim što je specifično franjevačko.

Kao i svako zvanje tako i franjevačko treba prostor i sredstva da bi se moglo razvijati i rasti. Pravilo tvrdi da je franjevačko bratstvo povlašteno mjesto toga rasta i razvoja. Pojedini trećoredac može živjeti u mjeri u kojoj kontaktira sa svojim bratstvom, ukoliko je životno s njim povezan. Inače nije živi član, odnosno sestra ili brat. Štoviše, i eremitski franjevački život, kako ga susrećemo u počecima franjevačkoga pokreta, može postojati samo u onoj mjeri u kojoj se ostvaruje kroz bratstvo, jer ono je povlašteno mjesto razvoja i rasta. Franjo ne poznaje usamljene eremite, on želi eremitska bratstva od najmanje tri člana (usp. *Pravila za eremitski život*).

Imamo toliko primjera povlačenja u samoću na molitvu u Franjinu životu, i uvijek je uz njega barem brat Leon ili nekolicina druge braće. To ne iznenađuje, jer ako je riječ o bratstvu i o braći, onda to znači da se ne može biti i ostati sam.

Ipak ovdje treba imati i razvijeni osjećaj za konkretne situacije u kojima se mogu naći pojedini članovi FSR-a. Dopuštamo da se može dogoditi da netko dugo vremena ne može redovito sudjelovati na skupštinama i ostalim susretima bratstva, ali gdje god - barem u želji duha i srca - ostane živa želja i nastojanje da se sudjeluje u životu bratstva i u njegovim susretima i aktivnostima, tu postoji život. Dovoljno je da se često ta želja hrani i podržava molitvom i nastojanjem da se takav pojedinac redovito informira o svemu što se događa u bratstvu i da se molitvom sjedinjuje sa svojim bratstvom.

Sve je to potrebno imati na umu kad je riječ o bratstvu kao povlaštenom mjestu razvoja osjećaja crkvenosti i franjevačkoga zvanja. Bratstvo nije i ne može biti prostor u kojemu bi se tražila i željela prije svega osobna savršenost, nego je prostor razvoja osjećaja crkvenosti i rasta franjevačkoga zvanja. Jedan od sigurnih načina da se razvija i raste osjećaj crkvenosti jest i stalno i iskreno nastojanje da se prate događanja u Crkvi, napose u mjesnoj, i da se s ljubavlju i odgovorno proučavaju i primjenjuju svi crkveni dokumenti u kojima Crkva izriče svoje nade i strahove, mogućnosti i teškoće.

Želimo naglasiti i još jedan veoma važan oblik osjećaja crkvenosti koga je Duh Božji probudio i stavio nekako u prvi plan osobito u našem vremenu, a to je prepoznavanje znakova vremena u svijetu. O tome Sabor kaže: "Da bi Crkva mogla izvršavati svoju zadaću, dužnost joj je da u svako vrijeme ispituje znakove vremena i tumači ih u svjetlu Evanđelja. Tako će onda moći, na način kako odgovara svakom naraštaju, odgovoriti na vječna ljudska pitanja o smislu sadašnjega i budućeg života i o njihovu međusobnom odnosu. Treba, dakle, upoznati i shvatiti svijet u kojemu živimo, njegova očekivanja, težnje i često dramatični značaj." (GS 4)

d) Buditi i animirati apostolski život svojih članova

Mjesna bratstva bi trebala buditi, oživljavati i podržavati apostolski duh i prožimati ga evanđeoskim vrednotama koje su osobito bile drage sv. Franji, kao što su jednostavnost života, siromaštvo, djelotvorna ljubav prema najmanjima, radost života, odvažnost i velikodušnost u svjedočenju Evanđelja, osobito primjerom vlastitoga života.

Pojedina bratstva mogu organizirati i svoja djela apostolata i evangelizacije, ali je daleko važnije da svoje članove tako animiraju da se uvijek založeno uključuju u evangelizaciju sveopće Crkve, napose mjesne Crkve gdje bratstvo živi. Tu osobito treba imati na umu veliku odgovornost bratstva da se svjetovnjačka franjevačka karizma uprisutni u Crkvi i u svijetu. Ovdje ponovno želimo spomenuti kako je, nažalost, ostalo gotovo

nezapaženo pismo četvorice franjevačkih generalnih ministara *Poziv i poslanje franjevačkih vjernika laika u Crkvi i u svijetu*.

Bilo bi veoma lijepo kad bi mjesna bratstva FSR-a imala žive i suradničke odnose sa župskim zajednicama i s ostalim crkvenim ustanovama, a osobito snažniju suradnju s pastirima u izgradnji crkvene zajednice.

Zbog novonastalih prilika u našoj domovini, u kojima nam se pružaju tolike mogućnosti za aktivniji apostolat, želimo spomenuti samo jednu od tih mogućnosti i izazova za bratstva FSR-a, a to je rad s mladima.

Donosimo riječi naših generalnih ministara jer u njima nalazimo svu brigu, želju i nastojanje cijeloga franjevačkoga pokreta. "Različita bratstva FSR-a imaju sreću što u svoje redove pribrajaju mlade. I Franjevačka je mladež (Frama) također dragocjena stvarnost koja prati FSR, u čijem se krugu razvija s vlastitim uređenjem i po vlastitim pedagoškim oblicima.

Da bi se vrednovala u punini milost još uvijek prisutne mladeži među nama, Sinoda u 72. točki naznačuje da se prema mladima ne odnosi samo kao prema objektima pastoralne brige Crkve, nego kao prema aktivnim "subjektima, protagonistima evangelizacije i društvene obnove". I baš zato što je aktivni subjekt, Franjevačka mladež zna i može ostvariti opredjeljenja koja označuju njezin identitet, u velikodušnosti i hrabrosti pred sekulariziranom okolinom u kojoj često živi.

Dosljedno tome mladima se može, ali i mora, izložiti Božje pravo na njihov život, jasno im se mora navijestiti radosna vijest Božjega kraljevstva i njegovih blaženstava, te ih pozvati da nasljeđuju evanđeoska opredjeljenja sv. Franje. Duhovno vodstvo naših mladih nerijetko skriva opasnu zamku suživota s površnim životom svijeta. Riječ je o teškoj odgovornosti, osim pomanjkanja povjerenja u mlade i u njihove sposobnosti da budu aktivni subjekti u vlastitoj formaciji, ne predložiti im određena opredjeljenja za načine kršćanskoga života: opredjeljenje za kršćanski brak, za redovnički život, za svećeničku posvetu u dijecezanskom prezbiteriju, za FSR ili za druge franjevačke svjetovne institute.

"Nedostatak opredjeljenja ostavlja mlade na neplodnu parkiralištu koje ih čini žalosnima, i tako oni gube svoj milosni trenutak za ostvarenje kršćanske osobnosti. Formirani tako osobnim ili zajedničkim iskustvom da prihvate i u sebi dožive evanđeoska opredjeljenja, naši mladi postaju sposobni da i sami budu protagonisti nove evangelizacije potrebne Crkvi, kao i velikodušnoga služenja siromašnima. Odatle potreba da im se dade stvarni prostor i konkretne prigode za vršenje toga prirodnog prava svakoga krštenika. Darujući tako same sebe, u svoje će vrijeme ponovno naći život u punini." (*Poziv...* 39)

Prav. 23

Posljednji članci Pravila govore o normama života potrebnim za život mjesnih bratstava FSR-a. Riječ je o ulasku, početnoj formaciji i zavjetovanju (čl. 23); o oblicima i sredstvima kako živjeti životno zajedništvo među članovima bratstva i s drugim franjevačkim grupama (čl. 24); po kršćanskom zajedništvu materijalnih dobara i o doprinosu članova za zajedničke potrebe (čl. 25); te o životnoj uzajamnosti mjesnih bratstava s bratstvima Prvoga reda (čl. 26).

Na prvi se pogled može činiti da je riječ samo o nekim praktičnim normama koje nisu toliko važne kao npr. opća načela franjevačke duhovnosti i sl. No, valja reći da bi sve ono što je do sada rečeno u Pravilu bez ovoga praktičnog dijela nugla biti samo lijepa teorija, apstraktna načela, jer Pravilo se u konačnici živi u mjesnim bratstvima. Ona su primarna ćelija života, i u njima se događa sve ono što je bitno i životno.

PRIMANJE I ULAZAK U BRATSTVO, FORMACIJA I ZAVJETOVANJE

Čl. 23. kaže ovako: *Molbe za primanje u Franjevački svjetovni red upućuju se mjesnom bratstvu, a njegovo vijeće donosi odluku o primanju nove braće i sestara. Uključivanje se ostvaruje kroz vrijeme inicijacije [početne formacije], a to je vrijeme formacije koje mora trajati barem jednu godinu, i zavjetovanje Pravila. Na ovaj postupni put rasta obvezano je cijelo bratstvo u svome načinu života. Što se tiče životne dobi za polaganje zavjeta i nošenja franjevačkoga raspoznajnog znaka, ravnat će se po statutima. Zavjetovanje je po svojoj naravi trajna obveza.*

Članovi koje zadese posebne poteškoće mogu o svojim problemima raspravljati u bratskom dijalogu s vijećem. Izlazak ili konačni otpust iz Reda, ako je baš potrebno, čin je nadležnosti - po propisima Konstitucija - vijeća bratstva.

Sva ozbiljnost života u FSR-u može se nazrijeti u ovim uredbama o primanju, početnoj formaciji i o trajnom zalaganju što ga iziskuje zavjetovanje. Istinski život u bratstvima stoji ili pada upravo s odgovornim obdržavanjem uredbi o primanju, formaciji i zavjetovanju. Bez pretjeranoga rigorizma i prenaplašenoga juridičkog shvaćanja - što se protivi franjevačkom duhu - kandidati za FSR moraju doživjeti da je riječ o veoma ozbiljnom i odgovornom životu i trajnom zalaganju cjelokupnoga života. To ipak ne znači da se u bratstvo mogu primati samo savršeni, samo posve zreli i založeni, nego oni koji velikodušno žele prihvaćati takav stil života i spremni su, uz pomoć bratstva, stalno rasti i napredovati u duhovnosti i životu kako ga opisuje Pravilo.

a) Molbe za primanje u FSR upućuju se mjesnom bratstvu

Tko se osjeća pozvanim da živi evanđeoskim životom po primjeru sv. Franje, treba zatražiti da ga primi neko mjesno bratstvo. Uvjeti za primanje u bratstvo prma GK čl. 39. jesu: pismena molba za primitak u mjesno bratstvo, priznavanje i ispovijedanje katoličke vjere, život u zajedništvu Crkve, ispravno moralno vladanje i očitovanje jasnih znakova poziva.

b) Vijeće odlučuje o primanju novih članova

Da se istakne važnost bratstva, naglašava se da ne odlučuju ministar ili duhovni asistent, nego vijeće kao kolegijalno tijelo upravljanja mjesnim bratstvima. Vijeće prosuđuje prikladnost kandidata, a to čini prema sadržajima koje nalazimo u GK i po Statutima.

c) Uključivanje u bratstvo ostvaruje se pripravom, formacijom i zavjetovanjem

To je razdoblje formacije koje se prije nazivalo postulaturom, novicijatom i zavjetovanjem. Stvarnost ostaje ista iako se nazivlje promijenilo. Ta promjena nazivlja označuje želju da se promijeni i sam stil života franjevačkoga svjetovnjaka.

Vrijeme priprave i uvođenja

Pravilo ne određuje koliko ima trajati to vrijeme priprave, a i GK prosudbu o trajanju toga vremena ostavljaju vijeću i mjesnom bratstvu. Valjalo bi i za to imati temeljne uredbe o franjevačkoj formaciji da se ta prosudba može učiniti odgovorno i objektivno.

Svakako valja spomenuti da se danas veoma često događa da mnogim kršćanima, pa i onima koji izraze želju da pristupe FSR-u, nedostaje dublja vjerska formacija. Stoga će biti dobro da se vrijeme uvođenja upotrijebi i za istinsku kršćansku formaciju.

Puna pozornost treba se posvetiti također franjevačkoj formaciji kako bi cijeli život bio franjevački označen.

Bez tako odgovorna pristupa početnoj formaciji bolje je i ne primati nove članove, makar sva bratstva osjećaju smanjivanje broja članova. Ipak, takva zahtjevnost ne smije dovesti do toga da se digne ruke od stalnih nastojanja, nego naprotiv to mora biti stalni izazov da se još ozbiljnije i odgovornije prihvati uloga svih u formaciji novih članova.

Vrijeme početne formacije (prije se to nazivalo novicijatom)

Pravilo o tome vremenu kaže da mora trajati barem godinu dana, a o sadržajima formacije detaljno govore GK u čl. 13-23. U mnogim zemljama to razdoblje formacije traje jednu i pol do dvije godine. U svakom slučaju nije najvažnije da se ispuni određeno vrijeme, nego da se postignu ciljevi franjevačke formacije.

Te ciljeve bismo mogli sažeti ovako: Vrijeme formacije nema za cilj da se prije svega prihvati neka ideologija ili neki nauk, nego da se ostvari susret sa živom osobom Isusa Krista koji nam objavljuje Oca i dariva Duha Svetoga. Živoga Krista iz Evanđelja valja prepoznati u svakome čovjeku i naviještati ga svima, osobito svjedočenjem vlastitoga života.

Vrijeme formacije, nadalje, treba omogućiti da se novi članovi posve ucijepe u Crkvu, narod Božji i Tijelo Kristovo. Stoga se franjevački svjetovnjaci ne odvajaju od svojih župa. Kao i Franjo trebaju žarko ljubiti Crkvu proširenu po svemu svijetu i konkretiziranu u župskim zajednicama.

Za vrijeme formacije treba se polako ucjepljivati i u mjesno bratstvo kako bi svoju vjeru živjeli u bratstvu i sa svima dijelili sav svoj život. Franjevački je svjetovnjak bitno zajedničar. Uz pomoć svoga bratstva osposobljavat će se da se otvori i uspostavi odnose i s drugim crkvenim zajednicama i sa svim ljudima.

U svjetlu dokumenata Crkve danas se osobita pažnja treba pokloniti tome da franjevačka formacija imadne fini osjećaj za laičku dimenziju sakralnoga i profanog, između života po vjeri i profesionalnog i obiteljskog života svaki dan. Treba pomoći novim članovima da se tako oblikuju kako bi mogli životom biti snažna sinteza vjere i života, kako bi se poput Franje, posve ucijepili u ovaj svijet, založeni za svakoga čovjeka i u isto vrijeme posve zahvaćeni Kristom i suobličeni Kristu Gospodinu. Stoga u vremenu formacije nije riječ o tome da se svlada neki nauk, da se nauči neka doktrina, nego da se osposobi za život po evanđelju Isusa Krista koji nam Boga otkriva kao Oca i u kome su nam svi ljudi i sva stvorenja braća i sestre.

Zavjetovanje Pravila

Kad se ostvare ciljevi zacrtani programom početne formacije, vijeće mjesnoga bratstva odlučuje je li kandidat prikladan pristupiti zavjetovanju Pravila. To je javna i svečana obveza da će opsluživati Pravilo i uredbe bratstva. Tim se činom kandidat posve ucjepljuje u bratstvo, prihvaća sve obveze i sva prava.

Treba dobro naglasiti da u franjevačkome duhu zavjetovanje nije cilj i vrhunac, nego početak života zacrtanoga u Pravilu.

d) Na taj je postupni rast obvezno i cijelo bratstvo

U tom nastojanju kandidat ne ostaje sam, jer je u to uključena cijela zajednica, osobito načinom života. Iako postoje odgovorni za formaciju, za franjevaštvo je važno istaknuti da je cijelo bratstvo u službi formacije i odgoja.

Doista, ne može biti prave formacije ako ne postoji istinito bratstvo koje je radosno odgovorno za formaciju novih članova, jer će samo tako biti moguća cjelovita formacija. Stoga je od prvotne važnosti da svi članovi bratstva s povjerenjem i srdačno prihvaćaju sve kandidate i tako im pomažu da slijede i ostvaruju svoj poziv. Potrebno je sa zanimanjem pratiti njihov rast i radovati se svakom napretku. Poželjno bi bilo da u bratstvu ne bude samo jedna osoba zadužena za formaciju, nego da to bude ekipa jer će tako kandidati moći lakše upoznati i doživjeti raznolikost i bogatstvo različitosti unutar bratstva.

Zavjetovanje je po svojoj naravi trajna obveza

To je jedan od snažnijih izričaja Pravila. Na prvi pogled može iznenaditi ako znamo da sve druge redovničke ustanove imaju privremene i doživotne zavjete. Ovdje se tvrdi da je zavjetovanje po svojoj naravi trajno. Time se želi istaknuti da nije riječ o nekom eksperimentiranju, o trenutnom zanosu, a još manje je to čin samo površne pobožnosti. Zavjetovanje je čin kojim se cijela osoba radosno i velikodušno predaje Bogu i bratstvu s čvrstom odlukom i željom da će kroz cijeli život živjeti životom kako ga opisuje Pravilo.

Konstitucije će to ipak razraditi i ostaviti mogućnost i za privremeno zavjetovanje: “Zavjetovanje je po sebi trajna obveza; može ga prethoditi privremeno zavjetovanje koje se obnavlja svake godine, ali ne kroz duže od tri godine... Zavjetovanje ne obvezuje samo zavjetovanike u odnosu na bratstvo, nego na isti način obvezuje i bratstvo da se brine za njihovo ljudsko i vjerničko blagostanje.” (GK čl. 242) Ta dopuna i razjašnjenje Konstitucija veoma su važne jer bez Božjega uloga i obveze bratstva bilo bi nemoguće prihvatiti i živjeti takav stil života. Konstitucije određuju i najnižu starosnu dob zavjetovanja i kažu da to ne može biti prije navršene 18. godine života. (čl. 43)

Time se želi reći da je zavjetovanje svečani religiozni čin, svjestan i odgovoran kojim se na radikalna način obnavljaju krsna obećanja. Tim se činom članovi FSR-a obvezuju da će se zalagati da prihvaćaju i žive stil franjevačkoga života po Pravilu potvrđenom od Crkve. To je obveza prema Bogu, prema Crkvi i prema vlastitome bratstvu, a jer joj je u konačnici u temelju velikodušna ljubav, mora imati i oznaku vječnosti.

e) Sestre i braća u poteškoćama

U vjernosti franjevačkome poimanju bratstva po kojem je svatko odgovoran za svakoga Pravilo se usudi govoriti i o situacijama u kojima se pojedinci mogu naći kad doživljavaju da im je teško biti vjerni preuzetim obvezama. To je bilo veoma važno i sv. Franji, pa je u svoje Pravilo stavio i ovu odredbu koja pokazuje sav njegov profinjeni osjećaj za stvarnost i u isto vrijeme njegovo povjerenje u snagu bratske ljubavi: “I gdje god ima braće koja bi znala i uvidjela da ne mogu Pravilo na duhovni način opsluživati, moraju i mogu se uteći svojim ministrima. A ministri neka ih ljubezno i dobrotivo prime i neka im se pokažu toliko bliskima da bi im mogli govoriti i s njima postupati kako postupaju gospodari sa svojim slugama...” (PPr 10,4-5)

I Pravilo FSR-a pokazuje koliko vjeruje u snagu bratskoga života te potiče: “Članovi koje zadese posebne poteškoće mogu o svojim problemima raspravljati u bratskom dijalogu s vijećem.” Finom osjetljivošću i obazrivošću za možebitne poteškoće i probleme pojedinih članova u vjernom održavanju Pravila ističe se da u svim poteškoćama pojedinac ne smije ostati sam, nego ima pravo i dužnost potražiti pomoć, razumijevanje i ohrabrenje u svome bratstvu. Poteškoće i problemi u pojedinim razdobljima ne moraju značiti prekid franjevačkoga života, nego naprotiv postaju izvrsna provjera autentičnosti života dotičnoga bratstva i izazov bratstvu da i ono ispuni svoju obvezu koju je prihvatilo kod zavjetovanja svakoga svog člana da će uvijek pomagati kako bi njegovi članovi mogli vjerno živjeti ono što su zavjetovanjem obećali.

Konstitucije to još bolje razrađuju i otkrivaju veliku mjeru razumijevanja, nade i povjerenja. “Članovi u poteškoćama mogu, službeno, tražiti privremeno povlačenje iz bratstva. Vijeće će, s ljubavlju i mudrošću, procijeniti molbu nakon bratskog razgovora ministra s onim o kome je riječ. Ako se razlozi pokažu osnovanima, vijeće, nakon nekoga vremena danoga bratu u poteškoćama na razmišljanje, prihvaća njegovu molbu.” (GK 56)

U svemu tome valja uočiti da u takvim poteškoćama dotični brat ili sestra u poteškoćama ne susreće zakone i propise, nego *sestre i braću* koja će, s puno razumijevanja, ljubavi i velikodušne spremnosti da im pomognu, biti uz njih.

Razumije se da je u takvim situacijama veoma važno sredstvo i molitva cijeloga bratstva, ali iznad svega punonadna ljubav i povjerenje. Štoviše, ako netko odstupi ili bude suspendiran, može ponovno tražiti da bude primljen u bratstvo.

Čini mi se da bi danas u ovome vremenu otuđenja i ravnodušnosti koje susrećemo i u našim bratstvima trebalo snažno razvijati ovaj osjećaj odgovornosti jednih za druge i slobodu da se u poteškoćama umije potražiti pomoć drugih. Osobito valja reći da u takvim prilikama Franjo i franjevačka duša ne pribjegavaju dekretima i službenim pismima, nego žele osobni susret živih osoba jer se po takvom susretu mnogo toga može izdržati i ponijeti.

Razumije se da takvi susreti ohrabrenja i povjerenja, da takvo utjecanje s povjerenjem svome bratstvu nisu predviđeni samo za poteškoće i probleme, nego su to i redoviti načini življenja odgovornosti jednih za druge. Ipak u vremenima krize i poteškoća to dolazi do pune važnosti.

Prav. 24 **BRATSKO ZAJEDNIŠTVO**

Jedna od temeljnih oznaka života po ovome Pravilu jest bratstvo. Kako se ne započinje s ostvarenim bratstvom i kako se ne nalazi već gotovo bratstvo, potrebno je izgrađivati i njegovati bratski život unutar franjevačkih zajednica.

O tome čl. 24. kaže ovako: *Za jačanje zajedništva među članovima neka vijeće priređuje povremene skupštine i češće susrete također i s ostalim franjevačkim skupinama, osobito s mladima, koristeći se što prikladnijim sredstvima za rast u franjevačkome i crkvenom životu i potičući svakoga na bratski život. A to zajedništvo neka se nastavi i s pokojnom braćom i sestrama prinošenjem molitava za njihove duše.*

Nezamislivo je da se netko može nazivati franjevcem a da ne živi u bratstvu. I FSR je prije svega bratstvo, i prva riječ kojom se izražava njegov identitet jest “brat ili sestra”, ali to je i cijeli program njegova života. U čl. 24. spominju se neka sredstva kako se može njegovati i promicati bratstvo.

a) Povremene skupštine i česti susreti

Budući da je zavjetovanje po svojoj naravi trajna obveza (usp. *Pravilo* čl. 23) za život kako ga opisuje naše Pravilo, nije dovoljno jednom se zavjetovati, pa ne znam kako to bilo svečano i oduševljeno. Potrebno je iskorištavati sve strukture i sva moguća sredstva koja nam mogu pomoći da što vjernije živimo evanđeoskim načinom života. I nije čudo što i ovo Pravilo na prvo mjesto stavlja upravo skupštine, susrete i zborove koji imaju stvarati duhovno i Božje ozračje u bratstvima te tako olakšati spoznavanje i vršenje volje Božje. Zato su se i prva Franjina braća često sastajala u Procijunkuli jer su osjećala da je to neophodno za rast u onome što je Božje. Te skupštine i susreti nemaju zadatak čuvanje i očuvanje tradicije i reda, nego su to kreativni čini zajednice koja u svim događajima želi vjerno vršiti Božju volju što se neprestano očituje. Ti bi se susreti trebali živjeti u duhu onoga što nalazimo u Hebr 10,23-25: “Čuvajmo nepokolebljivu vjeru nade jer je vjeran onaj koji dade obećanje. I pazimo jedni na druge da se potičemo na ljubav i dobra djela te ne propuštamo svojih sastanaka, kako je u nekih običaj, nego se hrabrimo, to više to vidite da se bliži Dan.”

To je redovito sredstvo kako bi se stvaralo i promicalo bratstvo, osobito kad je riječ o članovima FSR-a koji žive po svojim obiteljima i raspršeni na sve strane, često zatrpani svim mogućim poslovima i dužnostima. Pravilo ne određuje kako često trebaju biti ti susreti ili skupštine. Prijašnje je Pravilo govorilo o “mjesečnoj skupštini”, a sadašnje jednostavno kaže “povremene skupštine i češći susreti”. Svakom je vijeću prepušteno odrediti učestalost susreta, ali im to ipak nije stavljeno na volju jer se lijepo kaže da će to određivati potreba

“jačanja zajedništva među članovima”. Jedno je sigurno: da bi neka zajednica bila živa u sebi i za druge, bit će joj potrebni što češći susreti za rast u zajedništvu.

Važan je i način slavljenja tih sastanaka kako bi se postigao rast u franjevačkom i crkvenom životu. Takvi bi susreti u franjevačkome duhu trebali imati ove glavne momente:

- Slušanje Božje riječi koja ima rasvijetljivati, prosuđivati i vrednovati, te poticati na obraćenje i djelovanje.

- Poticati na obraćanje, kako bi sestre i braća usklađivali svoj način mišljenja i djelovanja s Kristovim po dubokoj unutarnjoj promjeni koju samo Evanđelje naziva imenom obraćenje (*Pravilo* čl. 7).

- S povjerenjem otkrivati svoje želje i nade te istodobno pomagati jedni drugima da se zamijete nade i radosti, strepnje i muke sadašnjega trenutka kako bi se kao pojedinci i kao zajednica mogli angažirati u svjedočenju Evanđelja kako to predviđa *Pravilo*.

- Liturgijska molitva, a osobito euharistijsko slavlje kao središte i ishodište evanđeoskoga života u bratstvu.

b) *Susreti s ostalim franjevačkim skupinama, osobito s mladima*

Mjesno bratstvo treba biti uvijek otvoreno svim, osobito susjednim bratstvima FSR-a, ali jednako tako i bratstvima svih franjevačkih obitelji. Tu otvorenost i živi osjećaj pripadnosti velikoj franjevačkoj obitelji treba ustrajno njegovati jer je to jedna od tipičnih oznaka franjevačke duhovnosti.

Susreti s mladima traže osobitu pažnju vijeća i bratstva, jer postoji uzajamna potreba starijih i mladih. To je osobito važno u našim prilikama kad je FRAMA još uvijek u svojim počecima i trebat će još puno pomoći da se oblikuje u pravome smislu. No, i ti susreti i ta briga i zauzetost za njih trebaju biti u pravome franjevačkom duhu u kojemu se svi osjećaju kao braća i sestre, baš onako kako to želi i preporučuje sv. Franjo: “I gdje god braća jesu ili se susretnu, neka se međusobno jedan prema drugom pokažu domaćima. I neka bez straha jedan drugome očituju svoju potrebu: jer, ako majka hrani i ljubi svoga tjelesnoga sina, koliko brižljivije mora svaki ljubiti i hraniti svoga duhovnoga brata?” (*PPr* 6,7-8)

To svjedoči i Čelanski: “Franjo je uvijek želio i budno nastojao oko toga da među sinovima sačuva vez jedinstva; da bi njih, koje je privukao isti Duh i dao im život isti Otac, miroljubivo grijalo krilo jedne majke. Htio je da budu jedinstveni, stari i mladi, da bratskom ljubavlju budu povezani oni mudri s jednostavnima; da se oni koji su jedni od drugih udaljeni, međusobno povezuju snagom ljubavi.” (2 *Čel* 191)

c) *Zajedništvo s pokojnom braćom i sestrama*

Ljubav i život na koje poziva *Pravilo* ne priznaju nikakve vremenske niti prostorne granice. Stoga se bratsko zajedništvo ima nastaviti i s pokojnim sestrama i braćom. Istina, riječ je i o molitvi za njihove duše, ali u dnu tih riječi je i vjera u zajedništvo svetih, u životnu povezanost svih koji su u Krista kršteni, a ovdje i onih koji se nadahnjuju franjevačkom duhovnošću. “Sestrica smrt” nas dijeli, ali nas ne rastavlja potpuno. Sestre i braća koja nas pretekoše, i sada su - vjerujemo - u društvu sv. Franje u Kristu, i dalje sudjeluju u svemu onome što se tiče svih članova Franjevačke obitelji.

Nije dakle samo riječ o našoj pomoći pokojnicima kroz molitvu i zagovor, nego i o njihovoj pomoći nama.

Prav. 25

d) Zajedništvo dobara

Život u bratstvu podrazumijeva i određeno zajedništvo dobara i bratsku solidarnost članova FSR-a. Iako to nije najvažniji znak života u bratstvu, ipak je i ekonomska solidarnost vrlo važna. Stoga Pravilo i kaže u čl. 25: *Za tekuće troškove života bratstva i za potrebe bogoštovnih čina, apostolata i karitasa sva će braća i sestre pridonositi razmjerno svojim mogućnostima. Neka se mjesna bratstva brinu također za pokriće troškova vijeća bratstava višega stupnja.*

Pravilo ne određuje visinu doprinosa, nego jednostavno kaže: razmjerno svojim mogućnostima. Duh tih riječi govori puno više od onoga što same riječi kažu. Nije riječ prije svega o količini, nego o osjećaju solidarnosti, a to više nije na razini brojeva i količine, nego na razini ljubavi i velikodušnosti. Poznato je da se sv. Franjo uvijek ganuo kad bi susreo siromašniji od sebe. On nije ponajprije zadovoljavao sve svoje potrebe da bi od suviška dao i drugima. Potreba drugoga za njega je bila zakon. Za njega je vrijedio stav velikodušnosti udovice u hramu (usp. Mk 13,41-44).

Lijepo je da Pravilo ima na umu i mogućnost da se bude velikodušniji i solidarniji s drugima nego sa svojim. Stoga upozorava i na solidarnost i velikodušnost unutar velikoga bratstva FSR-a.

Prav. 26

DUHOVNA I PASTORALNA ASISTENCIJA

U lipnju 1987. godine, prigodom otvorenja Marijanske godine, započeli smo objavljivati *Komentar Pravila FSR-a*. Napokon smo, poslije četrdesetak nastavaka, došli do kraja i u ovome broju *Brata Franje* objavljujemo komentar posljednjega članka Pravila. U sljedećem broju bit će još duhovni komentar *Blagoslova sv. Franje* što ga nalazimo na kraju našega Pravila. U međuvremenu ćemo polako pripremati sve to za tisak jer se mnogi asistenti i mnoga bratstva FSR-a živo zanimaju kad će imati u rukama sve objavljene tekstove koji će moći pomoći u formaciji novih članova, ali i u trajnoj formaciji svih članova FSR-a.

Na kraju Pravila dolazi vrlo zanimljiv i važan tekst. On zapravo s 1. čl. Pravila na neki način podupire i zaokružuje sve ono što se u Pravilu FSR-a nalazi. Oba ta člana govore o uzajamnom životnom zajedništvu FSR-a s Prvim redom i ostalim franjevačkim zajednicama. *Svi oni nastoje, na raznovrsne načine i u različitim oblicima, ali u međusobnom životnom zajedništvu, učiniti nazočnom karizmu zajedničkoga Serafskog oca u životu i poslanju Crkve (Pravilo, čl. 1)*

A posljednji, 26. čl. kaže: *Kao konkretni znak zajedništva i suodgovornosti vijeća će različitih razina - po Konstitucijama - zatražiti od poglavara četiriju franjevačkih obitelji, s kojima je svjetovno bratstvo stoljećima bilo povezano, sposobne i spremne redovnike za duhovne asistente.*

Za promicanje vjernosti karizmi i opsluživanja Pravila, i da bi se pribavila što veća pomoć u životu bratstva, neka se ministar ili predsjednik, u dogovoru sa svojim vijećem, po propisima Konstitucija, pobrine da od nadležnih redovničkih poglavara zatraži povremeni pastoralni pohod i neka zamoli za bratski pohod odgovorne višega stupnja.

a) Kao konkretan znak zajedništva i suodgovornosti

Svako bratstvo je dinamička zajednica otvorena rastu i razvoju, spremna da pomaže pojedine članove i druga bratstva, ali jednako takoda prihvati pomoć drugih. To zajedništvo i uzajamnu suodgovornost treba njegovati osobito s tri obitelji Prvoga reda i sa STR-om. Ovdje

se s općih načela i poziva na zajedništvo prelazi na konkretni znak toga zajedništva i suodgovornosti, a to je duhovna asistencija i pastoralni pohod.

Smatram da se treba osobito istaknuti riječ “suodgovornost”, uzajamno upotpunjavanje Prvoga i Trećega reda, jer upravo suodgovornost ima posebnu tečinu u uspostavljanju njihovih životnih odnosa. O tome vrlo odrješito govore i GGKK FSR-a (čl. 85-95)

b) Vijeća će zatražiti redovnike sposobne i spremne za duhovnu asistenciju

Pravilo ide odmah na ono središnje, a to je da FSR od cijele franjevačke obitelji, napose od Prvog reda, treba prije svega duhovnu pomoć u svome rastu u evanđeoskom duhu i u franjevačkome načinu života. To je i konkretni znak zajedništva i suodgovornosti. Riječ je o suodgovornosti za život i rast zajednice FSR-a, stoga je istaknuto da vijeća traže duhovne asistente. Ona trebaju imati inicijativu i ne čekati da o tome samo drugi vode brigu. U tome duhu bilo bi posve ispravno kad bi vijeća tražila konkretne redovnike za koje smatraju da su sposobni i spremni za to. Asistenti ne bi smjeli biti imenovani bez suglasnosti vijeća, a pogotovo ne nametnuti. Pravilo je u tome precizno i govori o sposobnim i spremnim redovnicima. Oni su animatori duhovnosti, a ni u kom slučaju voditelji upravitelji. nije riječ samo o promjeni terminologije, nego o novoj teologiji laikata u životu Crkve kako je iznosi Vatikanski II.

Time se isto tako pretpostavlja da će se zajednice Prvoga reda odgovorno truditi da prikladnom formacijom pripravljaju braću i za to služenje. Kad je riječ o prikladnosti i spremnosti za to služenje, čini mi se, da je tu najvažnije da braća vjeruju u važnost toga, da se odgovorno pripreme za to i teološki i duhovno, da dobro poznaju novi duh i strukturu FSR-a.

Sam način traženja i imenovanja duhovnih asistenata određuje se GGKK i različitim statutima, ali važno je da se drži toga temeljnog načela.

c) Pastoralni i bratski pohodi

Upravo stoga što život po ovome Pravilu nije lak i što zahtjeva istinsko i velikodušno zalaganje svih, predviđen je i jedan tipični franjevački način suodgovornosti jednih za druge, a to su pastoralni i bratski pohodi. Franjo je i inače čovjek koji sve gradi na međusobnim odnosima, pa za njega nisu u prvom redu dekreti i propisi, nego živo svjedočenje i uzajamno ohrabrivanje, poticanje i ispravljanje koji se ostvaruju u bratskim susretima. To se najlakše postiže osobnim pohodima poglavara ili pohoditelja. Pastoralni i bratski pohodi su vrlo važni u franjevačkome načinu života jer se na taj način osjeća solidarnost i suodgovornost jednih za druge u posve konkretnim životnim okolnostima u kojima pojedinac ili bratstvo živi.

Franjo taj način uvodi već u počecima svoga bratstva i piše: “Braća koja su ministri i sluge ostale braće neka pohađaju i opominju svoju braću i neka ih ponizno i ljubezno popravljaju, ne nalažući im ništa što bi se protivilo njihovoj duši...” (*PPr* X 1) i “neka ih često pohađaju i duhovno opominju i ohrabruju” (*NPr* IV 2).

I trećoredska bratstva, kao i ostale grupe i zajednice, mogu biti u opasnosti da se umore, da im splasne životni zanos, da se opuste ili da klonu. Može im se dogoditi da ne budu u stalnoj težnji i nastojanju da žive evanđeoskim životom. “Stoga im je potreban ohrabrujući pohod drugih da se pomogne vjernost karizmi, bolje opsluživanje Pravila i da se pribavi veća pomoć u zajedničkome životu”, kako se kaže u našem tekstu. O tim pohodima detaljno govore i GGKK čl. 92-95.

Kad je riječ o pohodima, razlikuju se dvije vrste pohoda: pastoralni i bratski. Prvi je u kompetenciji redovničkih poglavara, a bratski je zadaća ministra ili predsjednika područnih bratstava FSR-a. No, ono što je osobito važno jest to da pohodi nisu kontrola hladnih procjenitelja i prosuditelja, nego pohod braće i sestara koji su “toliko bliski, ljubezni i

dobrostivi da bi im mogli govoriti i s njima postupati kako postupaju gospodari sa svojim slugama” (usp. *PPr X 5*).

Bratski život po Evandjelju, kako ga opisuje Pravilo, nije apstraktna stvarnost, nego je to hodočašćenje i napredovanje krhkih i slabih ljudi na evanđeoskome putu. To je način života u svijetu punom napetosti i neprihvatanja onoga što je Božje. Stoga se tako otvoreno govori o prikladnosti, pripremanju, o poteškoćama, padovima, o potrebi duhovne i materijalne pomoći. Zbog toga je nužna uzajamnost životne odgovornosti jednih za druge, napose odgovornost Prvoga reda. Uz to se ni u kom slučaju ne smije zaboraviti ni na Božje djelovanje u nama i za nas, jer on ostaje vjeran svojoj ljubavi u kojoj je izabrao neke da žive na ovaj specifični franjevački način.

Franjo je duboko vjerovao da je Gospodinu stalo do njegove braće, da ih je on u svojoj ljubavi htio i želio, da ih Bog ljubi i brine se za njih puno više negoli on sam. O tome nam svjedoče i njegova prva braća. “Kad je jednom prilikom opazio i doznao kako poneka braća u Redu daju loš primjer i kako se također udaljuju od najvećega savršenstva svoga poziva, srce mu se uznemirilo pa je jednom zgodom u svojoj molitvi rekao: ‘Gospodine, tebi preporučujem obitelj koju si mi dao!’

Nato mu je Gospodin odgovorio: ‘Kaži mi zašto se toliko žalostiš ako koji od braće napusti Red i ako braća ne idu onim putem koji sam ti pokazao? Osim toga mi kaži: Tko je ustanovio Red manje braće? Tko čovjeku daje milost da u njemu čini pokoru? Tko u njemu daje milost ustrajnosti? Zar nisam to ja?’

I u dubini duše mu je rečeno: ‘Nisam te izabrao da budeš na čelu moje obitelji zbog učenosti i govorničke sposobnosti, nego sam te izabrao jer si bio jednostavan da bi mogao znati, kako ti tako i drugi, da ću ja bdjeti nad svojim stadom. Nemoj se toliko žalostiti, nego radi što radiš, čini što činiš jer sam u svojoj vječnoj ljubavi ustanovio Red manje braće. Zato znaj da Red toliko ljubim, i da će svaki brat koji se vrati svojoj bljuvotini umrijeti izvan Reda. Poslat ću drugoga u Red da namjesto njega primi vijenac. Uzmimo da se taj još nije rodio, učinit ću da se rodi! A da znaš koliko mi je drag život i Red manje braće: uzmimo da od cijeloga Reda ostanu samo trojica braće, nikada ih neću zapustiti.’” (*LP 112*)

**POBUDNICA SV. FRANJE ASIŠKOG
POKORNIČKOJ BRAĆI I SESTRAMA**
(Predgovor Pravila FSR-a)

POBUDNICA SV. FRANJE POKORNIČKOJ BRAĆI I SESTRAMA

1. U IME GOSPODNJE

Prije uvoda u Pravilo nalazimo ovaj poklik vjere koji je tipičan u Franje, a nalazi se vrlo često na početku njegovih spisa. I ostala ga franjevačka pravila imaju na početku. To za Franju nije samo neki pobožni običaj nego duboki izričaj njegove vjere kojom sve ono što čini, što govori i piše, stavlja u prostor misterija Presvetoga Trojstva.

Ovaj početak želi reći: sve ono što se u ovom Pravilu nalazi može se razumjeti, prihvatiti i živjeti samo u suživotu s Presvetim Trojstvom jer sve to i dolazi od Boga i sve ima za cilj još dublje čovjeka uvesti u otajstvo suživota s Bogom.

U ime Gospodnje, želi također reći da ovo Pravilo pomaže onima koji ga prihvaćaju i žive po njemu da se ucijepu u Božji spasenjski plan, jer što se god čini u ime Gospodnje to se čini za spasenje. Ovaj početak jasno daje do znanja da se ovdje ne radi o ljudskim uredbama, o mudrosti koja proizlazi iz ljudskih iskustava, nego jedino o mudrosti Božjoj kojoj se treba otvoriti i prihvatiti je.

U ime Gospodnje, to nije samo pobožna formulacija nego zapravo program života o kojemu govori Pravilo. Ove tri riječi vrlo su važne jer određuju životni prostor osoba koje zavjetuju ovo Pravilo. To su osobe koje su prožete Bogom, osobe koje se stalno kreću i djeluju u Božjem ozračju.

Trebalo bi se svako jutro sjetiti barem ovih riječi iz Pravila i doživjeti tako svu odgovornost onih koji ih izgovaraju kad svoj dan, svoje vrijeme i svoje sposobnosti stavljaju u prostor Imena Gospodnjega u kojemu je spasenje za sve. Staviti se u prostor Imena Gospodnjega znači staviti se Bogu potpuno na raspolaganje i biti svjestan da nas Bog i drugi ozbiljno uzimaju i očekuju od nas da živimo raspoloživost koju izričemo ovim riječima.

U ime Gospodnje, to znači da ono što se nalazi u Pravilu koje slijedi može prihvatiti i živjeti samo u stavu vjere i snagom Imena po kojemu čovjeku sve postaje moguće.

2. PROSLOV: POBUDNICA SV. FRANJE POKORNIČKOJ BRAĆI I SESTRAMA

Sastavljači Pravila željeli su na početku imati *Pismo sv. Franje vjernicima* što ga je Franjo napisao kao duhovno pravilo onima koji su ga željeli slijediti na putu evanđeoskoga obraćenja ali tako da ostaju u svijetu. Važnost ovoga spisa je u tome što nam donosi temeljne misli i ideje kojima je Franjo nastojao formirati braću i sestre pokorničkoga života. U ovom se spisu vrlo lako otkriva duboki sadržaj religioznoga života Serafskoga Oca. Pojedine rečenice prodiru duboko u teološku misao i mistično iskustvo, a cijeli spis očituje veliku Franjinu zauzetost za spasenje duša koje su mu povjerene.

Pismo se dijeli na dva dijela: **a.** *O onima koji čine pokoru i*
b. *O onima koji ne čine pokore.*

A. O onima koji čine pokoru

Kad je P. Sabatier otkrio ovo *Pismo*, ostao je vrlo začuđen i jednostavnošću i dubinom poruke koja zapravo sadrži svu tematiku franjevačkog pripovijedanja. Tek će 1978. godine p. Esser ozbiljno uzeti ovo *Pismo* i u njemu otkriti programatsko pismo za one koji žele živjeti pokorničkim životom i ostati u svijetu. Završetak *Pisma* pokazuje da je ono plod grupe sastavljača: “Molimo (imamo plural, što znači da *Pismo* potječe od grupe fratara) zbog ljubavi, koja je Bog, sve one do kojih dođe ovo pismo: da ove gore iznesene miomirisne riječi Gospodina našega Isusa Krista dobrohotno za ljubav Božju prime. A oni koji ne znaju čitati, neka se pobrinu da im se često pročitaju. I neka ih drže uza se i sveto provode u djelo sve do konca, jer su duh i život.”

Da se ovaj tekst ne bi shvatio samo kao neki pobožni uvod koji ne obvezuje, smatram potrebnim zadržati se u razmišljanju o njemu jer sam uvjeren da se samo u duhu ovoga teksta može razumjeti i prihvatiti Pravilo što slijedi.

Vrlo se često značenje “činiti pokoru” svodi na izvanjske vježbe mrtvljenja iako to nije ono puno značenje što ga Franjo daje ovim riječima. Nadahnut i oblikovan Evanjem Franjo ovim riječima daje dublje značenje: Činiti pokoru, živjeti u pokori za njega znači živjeti u trajnom i intenzivnom obraćenju, metanoji. Još jednostavnije to možemo reći da znači: Posve ozbiljno i bez pridržaja založiti svoj život s Kristom. Stoga i tekst ne govori o pokorničkim činima, vježbama i mrtvljenjima nego jednostavno o stvarnom suživotu s Bogom. On, dakle, ne želi osnovati neki red velikih pokornika nego želi osnovati zajednicu osoba koje će trajno i duboko živjeti u Bogu, koje su posve i svim svojim bićem okrenute Bogu.

Istina, Franjo je u svome životu bio i veliki pokornik. Trapio se najtežim vježbama tako da je pred kraj života osjetio potrebu da zaište oprostjenje od “brata magarca” - kako je oslovljavao svoje tijelo - zato što je često bio nepravedan prema njemu iako ga je vjerno služio. Franjo priznaje duboku vrijednost pokorničkih čina, ali ide dublje i svu svoju pažnju usmjeruje na to da obraćenje znači prije svega postati duboko svjesni milosti što nam je Bog neprestano iskazuje i dariva. Temeljno za franjevačko obraćenje jest u tome da to nije prvenstveno čin čovjeka, nego djelo Božje u čovjeku. Inicijativa je na Božjoj strani.

“*Gospodin je meni bratu Franji dao da ovako počnem pokoru...*” (OP) priznaje Franjo u svojoj Oporuci. On, čovjek vjere, priznaje da je njemu sve na dar. I u obraćenju on ne gleda sebe, ne promatra ono što on čini i odlučuje, nego promatra i ima na umu ono što Bog u njemu i za njega čini. Činiti pokoru, živjeti u obraćenju znači, dakle, dopustiti Bogu da djeluje u nama, da nas oblikuje u svojoj ljubavi. Čovjek može mnogo toga učiniti da u sebi stvori prostor za Božje djelovanje, ali ono bitno s nama samo Bog može učiniti. Važno je ovo imati na umu dok čitamo i razmatramo Pravilo jer samo u ovome kontekstu i s ovim stavom duše tekst Pravila dobiva svoje puno značenje i može postati oblikovna snaga života. Sve ono što Pravilo traži i očekuje ne shvaća se kao aktivnost kojom zaslužujemo Božju blizinu, nego jednostavno naš odgovor na ljubav i dobrotu Božju što je svednevice kušamo.

Pred veličinom dara ljubavi Božje, pred nezasitnom Božjom ljubavi za čovjeka Franjo osjeća da cijeli čovjekov život mora biti trajno obraćanje Bogu, stvaranje prostora u sebi da nas Bog mogne potpuno ispuniti samim sobom. Temeljna čovjekova aktivnost pred Bogom jest divljenje i zahvaljivanje. Da to bolje doživimo, donosimo čudesni tekst *NPr 23* u kojemu je Franjo do dna izrekao svoj odnos s Bogom: *Svemogući, svevišnji, presveti i uzvišeni Bože, sveti i pravedni Oče, gospodar, kralju neba i zemlje, zahvaljujem ti radi tebe samoga jer si po svojoj svetoj volji i po jednorodnome Sinu svome s Duhom Svetim stvorio sve duhovno i tjelesno, te si nas - stvorene na svoju sliku i priliku - postavio u raj. A mi smo po svome grijehu pali. I zahvaljujemo ti da si, kao što si nas po svome Sinu stvorio, po iskrenoj i svetoj ljubavi kojom si nas ljubio učinio da se on kao pravi Bog i pravi čovjek rodi od preslavne, preblašene i presvete Djevice Marije i da nas koji smo bili zarobljeni otkupi po svome križu, krvi i smrti.*

I pošto je u molitvenom klicanju proslavio Boga zbog svih misterija njegove ljubavi (stvaranja, utjelovljenja, otkupljenja), Franjo zahvaljuje i zbog ponovnoga dolaska Kristova: *Zahvaljujemo ti također što će isti Sin tvoj ponovno doći u slavi svoga veličanstva da svima koji su te upoznali, štovali i tebi služili u pokori rekne: "Dođite blagoslovljeni Oca mojega i primite u posjed kraljevstvo koje vam je pripravljeno od postanke svijeta!"*

I onda, imajući u vidu svoju malenost, slabost i grešnost, Franjo se ne gubi, nego se pun radosti prepušta Kristu i njegovu zahvaljivanju Ocu, jer jedini on može dostojno, dostatno i kako se pristoji za sve zahvaliti. *Budući da mi bijednici i grešnici nismo dostojni ni da te spomenemo, ponizno molimo da ti, umjesto sviju, zahvali naš Gospodin Isus Krist, tvoj ljubljeni Sin "koji ti je po volji" zajedno sa Svetim Duhom, kako tebi i njima dolikuje, jer on je dostatan za sve a po njemu si nam toliko učinio. Aleluja!*

Uz zahvaljivanje u evanđeoskom obraćenju nalazi svoje mjesto i ljudsko nastojanje da se ljubavlju i predanošću odgovori Bogu na njegovu ljubav, ali sv. Franjo isto tako potiče i poziva sve da to čine: *I ponizno molimo i zaklinjemo mi manja braća, nekorisne sluge, sve koji žele služiti Gospodinu Bogu u svetoj, katoličkoj i apostolskoj Crkvi... da svi ustrajemo u pravoj vjeri i obraćenju jer se drugačije nitko ne može spasiti. I svi svim srcem, svom dušom, svim umom, svom snagom i jakošću, svim razumom i sposobnostima, svim poletom, svim osjećajima, svom nutrinom, svom željom i voljom ljubimo Gospodina Boga koji je cijelo tijelo, cijelu dušu i cio život dao i daje svima nama, koji nas je stvorio i otkupio i koji će nas samo svojom milošću spasiti... I ništa drugo nemojmo željeti, ništa drugo htjeti, neka nam se ništa drugo ne mili i ne raduje nas osim naš Stvoritelj, Otkupitelj i Spasitelj koji je potpuno dobro, sve dobro, cijelo dobro, istinito i najveće dobro, koji je jedini dobar, milostiv, blag, sladak i ugodan, od koga je i komu je i u komu je svako praštanje, svaka milost, sva slava, svih pokornika, svih radosnih blaženih što se raduju u nebu...*

Samo beskrajna Božja ljubav može čovjeka privući da se odvaži unići u ponor te ljubavi. Čovjek treba nastojati u sebi i oko sebe stvoriti prostor za to: *Ništa nas dakle ne smije smesti, ništa dijeliti, ništa rastavljati. Gdje god mi bili, na svakome mjestu, u svaki čas i u svako doba, iz dana u dan i uvijek, vjerujmo iskreno i ponizno u srcu zadržimo, i ljubimo i častimo, klanjajmo se, služimo, hvalimo i blagoslivljajmo, slavimo i uzvisujemo, veličajmo, i zahvaljujmo svevišnjem, silnom, vječnom Bogu... stvoritelju svega, spasitelju onih koji u njega vjeruju, ufaju se i ljube ga, koji je bez početka i svršetka... koga treba uvijek nadasve željeti u vijeke vjekova.*

Samo onaj koji sve ovo vjeruje i od ovoga želi živjeti moći će razumjeti i prihvatiti Pravilo FSR-a i život u evanđeoskom obraćenju po primjeru sv. Franje.

Činiti pokoru prema sv. Franji ima za cilj tako raspoložiti i oblikovati čovjeka da ništa drugo ne čini nego da svojski nastoji slijediti Gospodinovu volju i njemu se svidjeti (usp. *NPr* 22,9) i to u ozračju otajstva spasenja u koje Bog uvlači sve one koji se otvaraju njegovoj milosti i prihvaćaju njegov poziv.

Ovu uzvišenu stvarnost izriče Franjo žarkim riječima svoga mističnoga iskustva u prvome dijelu Pobudnice koja zaslužuje našu punu pažnju.

Svi oni koji ljube Gospodina svim srcem, svom dušom, svom pameti, svom svojom snagom a svoga bližnjega kao sami sebe...

Ovo je zapravo najtočniji opis kršćanina i cijeli program života franjevačkih svjetovnjaka, jer nema za nas drugoga cilja osim ovoga što je izrečeno ovom kratkom rečenicom. Pravilo će samo o tome i govoriti i otkrivati načine i mogućnosti kako to što bolje ostvarivati. To u konačnici i znači živjeti obraćenje, činiti pokoru kako Franjo kaže. Treba svakako naglasiti ovaj pozitivni vidik *činiti pokoru* koji naglašava da je najvažnije sav se posvetiti Gospodinu i vršiti njegovu temeljnu zapovijed u kojoj su sadržani Zakon i Proroci. Činiti pokoru, prema Franji, znači okrenuti se Bogu, sav biti usmjeren i naslonjen na Boga

koji nas ljubi i u odgovoru njegovoj ljubavi, ali samo zbog toga što smo iskusili njegovu ljubav, vršiti njegovu zapovijed: ljubiti jedni druge kao što je on nas ljubio.

Vrlo je važno ovo pozitivno shvaćanje pokore, obraćenja koje se ne brine prvenstveno za ono čega se treba odreći, čuvati, ostaviti, nego je najvažnije povjerovati ljubavi kojom nas Bog ljubi, jer samo ta vjera u ljubav kojom nas Bog ljubi može čovjeka posve usmjeriti na Boga. Za metanoju, dakle, kako je Franjo shvaća najvažnije je: komu je usmjereno čovjekovo srce i cijelo njegovo biće, jer pokora koja bi imala za cilj da se nečega čuva, da se samo odriče, da nešto izbjegava bila bi besciljna, ne bi imala svoju životnu orijentaciju. Obraćenje koje bi nam govorilo samo o onome čega ne smije biti, čega se treba čuvati ne može mijenjati naš život. U tome smislu Franjo Evanđelje nikada nije smatrao zbirkom zabrana ili zapovijedi, nego knjigom života koja nam pomaže da otkrijemo neslućene mogućnosti za onoga tko povjeruje. Samo ljubav kojom nas Bog ljubi (taj je izričaj tako drag Franji - usp. 1 Čel 17; 2 Čel 196) može pokrenuti cijeloga čovjeka da bude sav Božji i to na svim područjima.

I mrze svoje tijelo s njegovim manama i grijesima...

Tek onda kad se čovjek otvori ljubavi Božjoj, kad ga cijeloga prožme ono duboko uvjerenje koje Franjo izriče riječima: *Mnogo treba ljubiti ljubav onoga koji je nas mnogo ljubio* (2 Čel 196) bit će moguće odreći se svega onoga što u nama priječi da budemo stan i prebivalište Bogu. To je cijena koju valja platiti da bi u nama našao mjesta nezasluženi dar božanskoga života. Prodati i ostaviti sve i to radosna srca može samo onaj koji je našao dragocjeni biser.

I primaju Tijelo i Krv Gospodina našega Isusa Krista...

Ponovno dolazi do izražaja Franjina euharistijska vjera: samo Bog koji nas hrani samim sobom može u nama izvesti čudo novoga života. Za ovakav život potreban je intenzivan sakramentalni život.

I donose dostojne plodove pokore...

Dok ovo govori, Franjo ima pred očima plodove Duha o kojima govori Pavao u Gal 5,22-23: Ljubav, blagost, uzdržljivost, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota i vjernost. Posvemašnja okrenutost Bogu praćena je ovim stavovima srca koji su znakovi da je Bog prisutan i djelotvoran u onomu koji čini pokoru.

O kako su blaženi i blagoslovljeni oni i one koji čine takve stvari i ustraju u njima jer će na njima počiniti Duh Gospodnji i k njima će doći i kod njih se nastaniti...

Ovo je temeljno blaženstvo koje je u dnu svih blaženstava: Blago onome tko je sav okrenut Bogu, tko se svaki dan sav prima od Boga i s radošću i zahvalnošću se dariva Bogu kao uzdarje. Cilj krštenikova života jest da bude stan i prebivalište Božje. Franjo ovdje uzima citat Iz 11,2 koji govori o budućem Mesiji na kojemu će počivati Duh Gospodnji. Ispunjenje tog proročanstva Isus će primijeniti na sebe u sinagogi u Nazaretu (Lk 4,18), a Franjo ga primjenjuje na sve one kojima piše. On zapravo tvrdi da su svi oni pozvani *živjeti životom Isusovim*.

Ova nas rečenica uvodi u vrlo važnu dimenziju vjerničkoga života, u život po Duhu životvorcu. Franjo je tako snažno naglašava jer je i sam iskusio da čovjek bez Duha Gospodnjega ne može ni razumjeti a još manje prihvatiti Riječi života. Duh je naime ona snaga koja posve prožima vjernika i bez koje čovjek u svome suživotu s Bogom ne može ništa. (Usp. 2 Kor 3,1-6; Rim 8,26-28) Franjo će to još snažnije izreći na završetku ovoga *Pisma svim vjernicima* gdje kaže: *Molimo zbog ljubavi kojom nas Bog ljubi, sve one do kojih dođe ovo pismo, da ove gore iznesene miomirisne riječi Gospodina našega Isusa Krista dobrohotno za ljubav Božju prime...* Dakle, radi se o *miomirisnim riječima* (aluzija na miris

krizmenoga ulja) koje postaju život i snaga samo po Duhu koji ih je i nadahnuo i koji ih jedini može učiniti životvornim. Zanimljivo je da kad god Franjo govori o riječima Božjim, uvijek govori i o Duhu koji ih oživljuje jer samo opečaćena mirisom Duha riječ Božja postaje u nama živa i osposobljava nas da budemo stan i prebivalište Božje.

I sinovi su nebeskoga Oca jer vrše njegova djela, i zaručnice su, braće i majke Gospodina našega Isusa Krista...

Do sada je klicanje puno zahvalnosti bilo još suzdržano, a sada se Franjo prepušta nezadrživoj radosti mističnoga iskustva koja se kod njega temelji na Isusovoj riječi. Isusov navještaj u onom trenutku kad je mnoštvo klicalo njemu i njegovoj Majci a on odgovorio: *Još blaženiji oni koji slušaju riječ Božju i čuvaju je!* (Lk 11,28) jer: *Tko god vrši volju Oca moga koji je na nebesima, taj mi je brat i sestra i majka* (Mt 12,50), Franjo uzima kao temelj svoga zahvalnog i radosnog klicanja zbog uzvišenosti poziva na koji je pozvan. Ovim slikama zaručnice, brata i majke koje izriču one najdublje i najčvršće odnose među ljudima Franjo želi opisati ili barem dati naslutiti kako dubok odnos s Bogom stvara u čovjeku Duh ako mu čovjek to dopusti. Možda malo začuđuje što Franjo uzima slike koje se na prvi pogled isključuju, ali to samo govori da je odnos s Bogom što ga u čovjeku stvara Duh tako dubok da ga je teško izreći i najdubljim i najčišćim ljudskim međusobnim odnosima. Stoga Franjo prikuplja na jednom mjestu sva ova tri odnosa (zaručnički, bratski i majčinski) da dadne barem nazrijeti svu dubinu bliskosti i suživota što je Duh stvara u čovjeku.

Sam Franjo tumači ove svoje riječi i kaže:

Zaručnice smo kad se vjerna duša po Duhu Svetom sjedinjuje s Gospodinom našim Isusom Kristom.

To je misterij neizrecivog i neopisivog sjedinjenja što ga navješćuju Evandjelja kad govore o susretu - sjedinjenju utjelovljene Riječi s čovječtvom ili kad navješćuju zaručnički misterij Djevice i Duha Svetoga. U svakom slučaju Isus predaje Duhu službu da ujedini učenike s njime. U čemu je bit toga zaručničkog odnosa, vrlo zorno pokazuje i sv. Klara u svome pismu bl. Agnezi Praškoj: *Zaručnice Kralja svih vjekova, zaista je sretan onaj komu je dano da se domogne ovoga životnog zajedništva, da svom ljubavljru srca pripada onome čijoj se ljepoti neprestano dive sve blažene nebeske čete, čija ljubav obogaćuje, promatranje osvježuje, dobrotu nasićuje, ljubaznost napunja, spominjanje ugodno svijetli, čiji miomiris ponovno oživljuje mrtve i promatranje kojega će učiniti blaženima sve građane nebeskoga Jeruzalema, jer je to sjaj vječne slave, odsjev vječne svjetlosti... Odatle se, dakle neprestano sve jače rasplamsavaj žarom ljubavi, kraljice nebeskoga kralja!* (4 PA)

Braća smo kad vršimo volju Oca koji je na nebesima.

U ovome novom životu što ga Duh u čovjeku budi i njeguje samo je jedan način na koji se postaje Isusov brat, a to je *vršiti volju Očevu* jer i Isus svoje sinovstvo ostvaruje u potpunoj poslušnosti Ocu.

Majke smo mu kad ga po kreposti božanske ljubavi te čistom i iskrenom savjesti nosimo u svome srcu i u svome tijelu. Rađamo ga kreposnim djelima koja drugima moraju svijetliti kao primjer.

Biti majke Isusove, to mi za sebe ne bismo nikada mogli ni pomisliti a kamoli reći da to Isus sam nije rekao. Ovdje treba reći da je glavna značajka Marijina bila upravo to što se kao ponizna službenica Gospodnja potpuno otvorila i predala Bogu da se na njoj i u njoj dogodi njegova Riječ. To je i temeljni stav duše svih onih koji se zavjetuju na ovo Pravilo. Svi oni poput Marije imaju primati sve od Gospodina, napose božanski život koji se snagom Duha u njima želi razviti do *punine mjere Kristove*. I puni ovoga života, tj. puni Boga po svetome djelovanju, rađaju Isusa svijetu. Po majčinskoj ulozi svojih vjernika Krist želi trajno dolaziti i ulaziti u svijet.

Klara će i ovo još više naglasiti: *Kao što ga je, dakle, slavna Djevica nad djevicama nosila tjelesno, tako ga možeš i ti, slijedeći njezine stope, napose poniznost i siromaštvo, u čistom djevičanskom tijelu bez svake sumnje nositi duhovno. Obuhvatit ćeš njega koji obuhvaća tebe i sve ostalo.* (3 PA)

O kako je slavno imati tako sveta i velika Oca na nebesima!

U ovoj rečenici odzvanja sva ona radost što ju je Franjo doživio kad je otkrio i osjetio istinsku očinsku brigu Božju i kad je pred biskupom vratio svome ocu Bernardoneu sve što je bilo njegovo. Slobodan od svega uskliknuo je: *Od sada ću slobodno govoriti: Oče naš, koji jesi na nebesima...* (2 Čel 12) I ovaj izričaj svjedoči o čovjeku koji je za sebe klicao: *Bog moj i sve moje!* Istim ovim riječima Franjo izriče i čudesno iskustvo i radost što ga je prožela kad je u zagrljaju s gubavcem spoznao Boga kao novu slatkoću života koja prožima i nadvladava i ono što je tjelesnom čovjeku gorko.

O kako je sveto i kako je milo imati takva Brata i takva Sina – ugodna, ponizna, miroljubiva, slatka i nadasve poželjna Gospodina našega Isusa Krista koji je dao život svoj za ovce i molio Oca govoreći: *Oče sveti, sačuvaj u svome imenu one koje si mi dao u svijetu. Tvoji su bili, i meni si ih dao... I hoću, Oče, da i oni budu sa mnom gdje sam ja, da vide moju slavu u tvome kraljevstvu. Amen.*

Ono što je u Evanđelju bio radosni navještaj velike istine i milosti, ovdje je osobno Franjino iskustvo pruženo kao primjer: Svi oni koji se zapute putem metanoje i čine pokoru, svi oni koji se zapute Kristovim putem, mogu iskusiti ovu divnu i neopisivu stvarnost koja se ne da usporediti s nijednim drugim ljudskim iskustvom, pa čak ni s onima najljepšima, najdublжима i najradosnijima. Franjo to jamči svojim osobnim iskustvom, ali još više to jamči Isusovim riječima (Oče sveti, sačuvaj u svome imenu one koje si mi dao u svijetu... I hoću, Oče, da i oni budu sa mnom gdje sam ja, da vide moju slavu...) u kojima Franjo otkriva i doživljava sigurnost i radost, jer Isus nam kaže da je njemu stalo do nas, da se on za nas zauzima i da želi da budemo s njime. Franji je već to dovoljno da se osjeća u sigurnim rukama.

B. O onima koji ne čine pokoru

Najednom Franjo mijenja način govora i još snažnije dramtizira situaciju onih koji *neće da kušaju kako je sladak Gospodin i više vole tamu nego svjetlost...* (1 P) te ih potiče da se odvrte od svoga puta putu pokore.

Svi oni i one koji ne čine pokore i ne primaju Tijela i Krvi Gospodina našega Isusa Krista, i žive u manama i grijesima, i slijede zlu požudu i zle želje svoga tijela, i ne vrše ono što su obećali Gospodinu, i tijelom služe svijetu, tjelesnim željama... robovi su đavla i njegovi sinovi jer vrše djela njegova, slijepci su jer ne vide pravo svjetlo - Gospodina našega Isusa Krista. Nemaju dara duhovne mudrosti, jer nemaju Sina Božjega koji je prava Očeva mudrost.

Franjo se dršćući nastoji približiti i uočiti i nesretnu stvarnost onih koji ne prihvaćaju mudrost Božju i slijede mudrost svijeta i što je najgore *vide, i to priznaju, znaju da čine zlo i čine ga te time svjesno upropašćuju svoju dušu.* Kao što je neizreciv misterij Božje ljubavi i njegova djelovanja u čovjeku koji mu se otvori i dopusti mu da u njemu nađe stan i prebivalište, isto je tako neizreciv misterij zla u čovjeku. I pred tim misterijem zla u čovjeku, a nošen istinskom ljubavlju za duše koje je Isus svojom krvlju otkupio, Franjo, prijatelj Isusov, ne može ostati nijem nego potiče i poziva: *Otvorite oči, slijepci, prevareni od svojih neprijatelja – tijela, svijeta i đavla – i vidite da je tijelu ugodno griješiti a gorko služiti Bogu, jer sve mane i grijesi izlaze i proistječu iz ljudskoga srca, kao što veli Gospodin u Evanđelju.* (Mk 7,20)

Franjo ovdje ne osuđuje, on samo opisuje stvarnost života onih koji ne čine pokoru. Ide još dublje i tvrdi da se ovaj stav odbojnosti ili nemarnosti prema Bogu i njegovu služenju ne smije uzeti samo kao posljedica izvanjskih uvjetovanosti i izvanjskih neprijatelja, jer je srce koje teži za tjelesnim glavni neprijatelj čovjekovom nastojanju da živi u pokori. To je Franjo još snažnije izrekao u 10. *Opomeni* gdje kaže ovako: *Mnogo ih ima koji često, kad griješe ili nepravdu trpe, krive neprijatelja ili bližnjega. Ali nije tako, jer svatko ima vlast nad neprijateljem, tj. nad tijelom po kojemu griješi. I blago onome sluzi, koji tog predana mu neprijatelja drži uvijek zarobljena i oprezno ga se čuva; jer, dok tako čini, ni jedan mu drugi neprijatelj, ni vidljiv ni nevidljiv, neće moći nauditi.*

Malo smo se duže zadržali na ovom uvodnom tekstu jer smo smatrali da je to bilo potrebno za potpunije razumijevanje Pravila. U ovome Franjinu *Pismu svim vjernicima* što su ga sastavljali Pravila FSR-a željeli staviti kao duhovni uvod u Pravilo sadržano je zapravo sve ono što će Pravilo u pojedinim poglavljima tematski obrađivati i zaodijevati u teološke i pravne izričaje. Pismo donosi ono što je Franjo iskustveno želio poručiti svojim sljedbenicima da im pomogne da se potpunije upuste u čudesnu avanturu sa živim Bogom u kojoj sve ono što je bilo gorko postaje slatko i poželjno. To je zapravo ona novost života što nam ga je Krist omogućio svojom smrću i uskrsnućem a na koji Bog poziva sve.

Naumice smo se malo duže zadržali na Proslovu Pravila jer nam se to učinilo vrlo važnim zbog posebnoga značenja Proslova za razumijevanje cijeloga Pravila. Valja također reći da su trećoreci u svom novom Pravilu željeli imati barem neki tekst sv. Franje kad već nije sačuvano nikakvo Pravilo što ga je on za njih sastavio. I odlučili su se za ovaj tekst jer u svojoj jednostavnosti i dubini vrlo jasno očituje ono što je Franji bilo najdraže i što je kao najveću dragocjenost duše želio predati i svojim sljedbenicima.

**ŽIVOT SV. KLARE ASIŠKE
(OBILJEŽAVANJE GODINE SV. KLARE)**

FRANJO I KLARA – IKONA UZAJAMNOG PRIJATELJSTVA

(Tematski susret FSR-a u Glavotoku na Krku, 23.-25. travnja 2004.)

Uvod

Što je to prijateljstvo? Na to pitanje nije lako odgovoriti. Lakše je govoriti kako se prijateljstvo očituje ili ne očituje, nego reći što ono jest. Jedan autor kaže da je prijateljstvo oblik ljudske ljubavi, stanje istovremene i obostrane ljubavi između dviju osoba.⁴ No ta definicija ne uzima u obzir prijateljstvo između Boga i čovjeka. Abraham postaje Božjim prijateljem odnosno pouzdanikom, tako da Bog od njega ne skriva što kani učiniti sa Sodomom (Post 18, 17). A i proroci u Starom zavjetu su Božji pouzdanci, prijatelji. Isus govori apostolima: «Vi ste moji prijatelji ako činite što vam zapovijedam.» (Iv 15, 14)

Isto tako nije lako definirati ni ljubav. Što je ljubav? Sv. pismo kaže da je Bog ljubav (1 Iv 4, 16) Bog neizmerno nadilazi čovjeka i čovjek ga ne može definirati. Tako isto ni ljubav čovjek ne može definirati. Ona je najljepše i najuzvišenije što postoji na nebu i na zemlji. S njom se ne može ništa usporediti. «Ljubav nikada ne prestaje.» (1 Kor 13, 8) No ljubav nije jednoznačna. Kod stvorenja postoji više vrsta ljubavi. Sv. Toma Akvinski piše da postoje tri vrste ljubavi: a) naravna - za bića koja samo postoje, b) osjetna - za bića koja imaju osjetnu spoznaju i c) razumna - za razumna bića⁵. Ljubav je čuvstvena privrženost, kako ističe jedan autor, društvena forma osjećajnih odnosa između ljudi različitog spola. Ljubav nikada nije sasvim slobodna od nagonских osjećaja. Ako oni prevladavaju, onda se ljubav pretvara u tjelesnu strast. A ako nagonски osjećaji ne prevladavaju, onda je riječ o platonskoj ljubavi. Osjećajni afinitet među ljudima, koji ima za osnovu krvnu vezu, naziva se također ljubavlju (materinska, roditeljska, bratska ljubav). U najširem smislu ljubavlju se naziva naklonost, afinitet i interes koji se osjeća bilo za koju osobu, pa i stvari, umjetnost, znanost, rodni kraj, domovinu, itd.⁶ Najuzvišenija je Božja ljubav prema čovjeku i svim stvorenjima. Što se čovjek više približava Božjoj ljubavi, tim više i ljubi.

Dakako, postoji razlika između prijateljstva i ljubavi, iako u prvi mah izgleda kao da razlike i nema. Prijateljstvo u sebi uvijek uključuje ljubav, a ljubav može čak uključivati i neprijatelje. Naime, Isus ljubi i neprijatelje: «Oče, oprostí im, jer ne znaju što čine!» (Lk 23, 34), a zapovijeda i svojim sljedbenicima da to isto čine: «Ljubite svoje neprijatelje!» (Mt 5, 44)

Prijateljstvo je raznovrsno kao i ljubav. Jedan psiholog tvrdi da je «prijateljstvo najuniverzalnije od svih međuljudskih osjećajnih odnosa. Priprosti i jednostavni ljudi, kao i naobraženi, zločinci i sveci uživaju njegove radosti i nalaze u njemu najbolje sredstvo za prevladavanje osame.»⁷ A prijateljstvo može postojati između muškaraca, žena, između muškarca i žene, bračnih drugova, između roditelja i djece, učitelja i učenika, mogu čak postojati i prijateljske zajednice⁸. Prijateljstva mogu nastati i među neprijateljskim vojnicima, među pripadnicima različitih religija, između vjernika i ateista, čak i u stanju ludila⁹. Postoje «prijateljstva na prvi pogled» kao što postoji i «ljubav na prvi pogled». Prijateljstvo velikim

⁴ Usp. ALVAREZ T., *Amicizia*, u *Dizionario enciclopedico di spiritualità* 1, Roma 1975., str. 81.

⁵ Usp. GENNARO C., *Amore*, u *Dizionario enciclopedico di spiritualità* 1, Roma 1975., str. 86-87.

⁶ Usp. *Ljubav*, u *Opća enciklopedija JLZ*, 5. vol., Zagreb 1979., str. 208-209.

⁷ LEPP IGNACE, *Psihologija prijateljstva*, KS, Zagreb 1991., str. 28.

⁸ Usp. *Isto*, str. 73-129.

⁹ Usp. *Isto*, str. 26-27.

dijelom nastaje iz nesvjesnih unutarnjih pobuda. Iznenadna simpatija, prijateljstvo, može doći bez ikakve motivacije, odnosno motivacija ne mora biti racionalna. Prijateljstvo po svojoj prirodi nije koristoljubivo. Egocentričan čovjek nema zanimanja za drugoga; on bi želio imati prijatelja, ali samo radi svoje koristi. Slično se vlada i narcisoidni čovjek. Prijateljstva nastaju češće u mladosti, ali nije privilegij samo mladosti, prijateljstvo se može razviti i u starosti. Tko nema prijatelja, vrlo lako stekne pesimističku sliku o životu. Sv. Augustin drži, da se nekoga može upoznati samo po prijateljstvu¹⁰.

Na čemu se temelji prijateljstvo? Spomenuti psiholog kaže da je izvor prijateljstva afektivna energija, libido. «Što je neki čovjek kvalitativno i kvantitativno bogatiji u libidu, to su čvršća i ljepša njegova prijateljstva»¹¹. Za Junga libido je generički poriv koji nema specifičnih određenja.¹² Ljubav između mladića i djevojke, te bračna ljubav, kolikogod bila uzvišena i plemenita, ona je uvijek i tjelesna strast, ona je isključiva. A prijateljstvo je duhovne naravi, iako i ono počiva na ljudskoj afektivnosti; ono nije isključivo, čovjek može imati istovremeno više prijatelja. Freud i njegovi učenici gledaju u svakom prijateljstvu samo prerusenu ljubav, odnosno tjelesnu strast. To je zabluda, iako i prijateljstvo i ljubav crpe energiju iz istih afektivnih izvora¹³.

Sveto pismo, posebno Starog zavjeta, govori mnogo o prijateljstvu. «Pravom prijatelju nema cijene, niti se može izmjeriti njegova vrijednost» (Sir 6, 15) Kao primjer prijateljstva obično se navodi ono između Jonatana i Davida: «I Jonatan sklopi savez s Davidom, jer ga je ljubio kao samoga sebe.» (1 Sam 18, 3) Jonatan se zauzimao za Davida, kad je Šaul prijetio da ga ubije. I Isus Krist je imao prijatelje: Lazara, njegove sestre Martu i Mariju (Iv 11, 3. 5. 11. 35), a među apostolima, koji su bili njegovi prijatelji (Iv 15, 14), posebni njegov prijatelj je bio Ivan, «onaj kojega je Isus ljubio.» (Iv 13, 23) Jedan autor ipak podvlači, da Isus ne upotrebljava riječ «prijatelj» za Lazarove sestre, Mariju Magdalenu ili druge žene, kod kojih je Isus bio često puta gost¹⁴. Ako je Isus Krist, Sin Božji i Sin Čovječji osjećao potrebu za prijateljem i imao prijatelje, to znači da je prijateljstvo naravna, ljudska datost, da je ono vrlo uzvišena stvar, da ono oplemenjuje i pomaže čovjeku da bude još više čovjek. Lijepo naglašava jedan autor, da nam Krist ne objavljuje samo Božje prijateljstvo s ljudima, nego da je prijateljstvo u osnovi međusobne ljubavi, bilo u odnosu prema Kristu i Bogu, bilo u odnosima s ljudima i Crkvom¹⁵. Prijateljstvo je plemenita i uzvišena ljubav.

I. PRIJATELJSTVO IZMEĐU FRANJE I KLARE

U spisima Franje i Klare i u prvim njihovim životopisima ne nailazimo na riječ «prijatelj» između ovih dvoje svetih ljudi. Franjo Klaru nikada ne naziva prijateljicom nego «kršćankom»; u Franjinim ustima «kršćanka» je prava nasljedovateljica Isusa Krista. To ne znači, da među njima nije bilo prijateljstva. Dapače, između Franje i Klare postojalo je pravo prijateljstvo, duhovno prijateljstvo, koje može biti uzor svakom prijateljstvu između muškarca i žene. Pod ikonom (grč. eikon = slika, lik) prijateljstva između Franje i Klare mislimo na sliku pravog prijateljstva.

Odmah se na početku pitamo kakvo je bilo prijateljstvo između Franje i Klare: da li ono između muškarca i žene ili ono između učitelja i učenika? Izgleda mi bliže istini da je njihovo prijateljstvo bilo ono između učitelja i učenika. Naime, Klara se više puta naziva «biljčicom» sv. Franje. Osim toga, za Klaru je Franjo uzor u duhovnom životu i ona ga nasljeduje. A to je upravo odnos učitelja i učenika. I ta vrsta prijateljstva je uzvišena.

¹⁰ Usp. *Isto*, str. 59.

¹¹ *Isto*, str. 28-29.

¹² Usp. *Hrvatski opći leksikon*, LZ, Zagreb 1996., str. 542-543.

¹³ Usp. LEPP IGNACE, *Cit. djelo*, str. 55.

¹⁴ Usp. *Isto*, str. 74.

¹⁵ Usp. ALVAREZ T. *Cit. djelo*, str. 81.

Prijateljstvo između Isusa i apostola bilo je prijateljstvo između Učitelja i učenika. Dobar dio evanđeoskog nauka sastavljen je od prijateljskih razgovora između Isusa Učitelja i apostola učenika. Klara je bila otvorena sv. Franji kao što je učenik otvoren svom učitelju. Jedan pisac naglašava, da je prijateljstvo starijeg učitelja i njegove mlade učenice najplemenitiji oblik prijateljstva između muškarca i žene¹⁶. Vjerujem da je upravo takvo prijateljstvo bilo između Franje i Klare.

Klarin životopisac (*Legenda S. Clarae*), prema svemu sudeći Toma Čelanski, piše o Klarinoj želji da čuje i vidi Franju: «A kad je čula za Franjino ime i za njegovo nastojanje da kao novi čovjek novim krepostima obnovi u svijetu zaboravljeni put savršenstva, poželjela je da ga što prije čuje i vidi.» (4Čel 5) Životopisac spominje i Franjinu želju da vidi Klaru i s njom razgovara: «A nije ništa manje želio ni on nju vidjeti i s njom se porazgovoriti, jer je i do njega došao dobar glas o tako čuvenoj djevojci – ne bi li pronašao načina da opakom svijetu otme taj plemeniti plijen i preda ga svome Gospodinu, on koji je sav čeznuo za takvim osvajanjima i došao oplijeniti kraljevstvo svijeta» (4Čel 5)

Nastaje pitanje, kada je kod Klare nastala želja da vidi i razgovara s Franjom? Je li s početkom Franjina propovijedanja ili još prije? Sigurno je Klara slušala o Franji razne priče, koje su kolale Asizom u vrijeme Franjina obraćenja. No, izgleda da su Franjine propovijedi bile odlučujuće za Klarino zanimanje za njega. A Franjo je počeo propovijedati u crkvi sv. Jurja u kojoj je učio čitati (1Čel 23) i u kojoj je poslije smrti bio najprije pokopan. A to se dogodilo poslije slušanja riječi Božje pod misom u Porcijunkuli na blagdan sv. Luke, 12. listopada 1208., ili na blagdan sv. Matije, 24. veljače 1209. godine¹⁷. Tada je Klari moglo biti 15 ili 16 godina.

I počeli su se Klara i Franjo posjećivati i razgovarati. Mnogi stavljaju te posjete i razgovore između Franje i Klare od 1209. do 1211. godine. Klara je rođena 1193. ili 1194. godine¹⁸, pa su prvi pohodi bili kad je Klara imala 15 ili 16 godina a Franjo 27 ili 28 godina. Dakako, Klara je slušala Franjine propovijedi i u crkvi sv. Juraja i u crkvi sv. Rufina (katedrali), a možda i drugdje u Asizu. Izgleda da je Franjo počeo propovijedati u crkvi sv. Rufina nakon što je papa Inocent III. usmeno odobrio Pravilo Reda manje braće, koje nije sačuvano, 1209. godine¹⁹. Klara se oduševila Franjinim načinom života i njegovim propovijedima. O posjetima Franje i Klare Toma Čelanski je zabilježio: «Vrijeme su svojih posjeta uredili tako da ljudi nisu mogli ni opaziti ono božansko nastojanje, a nije moglo biti ni predmetom javnog prepričavanja. Kad je djevojka izlazila iz roditeljske kuće i kad se potajno sastajala s čovjekom Božjim, pratila ju je samo jedna pouzdana druga» (4 Čel 5), a to je bila Bona di Guelfuccio, a Franju je pratio Filip Longo²⁰. A tih posjeta je bilo više, kako svjedoči Bona di Guelfuccio na procesu za kanonizaciju²¹. Što je Franjo govorio Klari? Toma Čelanski i o tome izvještava: «Otac Franjo ju je poticao na prezir svijeta. Živom riječi joj je objašnjavao kako je bijedna nada ovoga svijeta i kako je njeno obličje varavo. Napunjabo joj je uši govoreći o slatkim zarukama s Kristom. Poticao ju je da biser djevičanstva čuva za onoga božanskog Zaručnika koga je učovječila ljubav.» (4Čel 5) Dakle, Franjo je Klaru pozivao da se odrekne svijeta i da se potpuno posveti Bogu, Isusu Kristu Zaručniku. I Bona di Guelfuccio, koja je pratila Klaru kod tih pohoda, izjavljuje na procesu za kanonizaciju, da je Franjo stalno propovijedao, govorio Klari da se obrati Isusu Kristu (FF 3125). Kako se Klara odnosila prema Franji u tim posjetima? Prije svega «njegove su joj se vatrene riječi i njegova

¹⁶ Usp. LEPP IGNACE, *Cit. djelo*, str. 119.

¹⁷ Usp. *Fonti Francescane* (Franjevački izvori), Assisi 1978. (= FF) 358, bilješka (39).

¹⁸ Usp. FF 2927, bilješka (16).

¹⁹ JÖRGENSEN J., *Sveti Franjo Asiški*, Zagreb 2000., str. 112.

²⁰ Usp. *Leggenda di santa Chiara*, u FF 3163, bilješka (15); usp. ČELANSKI T., *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Split 1991., str. 26, bilješka 5.

²¹ Usp. FF 3125.

djela činili nadljudskima.» (4Čel 5) Očito, Klara je u Franji vidjela više nego običnog čovjeka. Franju ju je zadivio do te mjere da njen životopisac u zaručničkom govoru piše, da «djevojka nije dugo oklijevala da pristane.» (4Čel 6) Na što je Klara pristala? Pa da izide iz svijeta, da se posveti Isusu Kristu po primjeru sv. Franje. Životopisac dodaje: «Odmah joj je dano da promatra vječne radosti, a dok ih je promatrala, sav joj se svijet učinio bezvrijednim. Sama se od sebe rastapala od silne želje za njima. Iz ljubavi je prema tim radostima čeznula za nebeskim zarukama. Nebeska ju je, naime, vatra toliko raspalila da je tako s visoka prezirala slavu zemaljske ispraznosti te je nije moglo ništa osvojiti od naklonosti svijeta.» (4Čel 6) Životopisac ne krije opasnosti koje su postojale za mladu Klaru, kad piše. «Strahovala je pred dražestima tijela. Odlučila je da joj ložnica neće poznati grijeha. (Usp. Mudr 3, 13) Čeznula je samo za tim kako bi svoje tijelo učinila hramom Bogu i samo je oko toga nastojala kako bi po krepostima zavrijedila biti zaručnicom Velikoga Kralja.» (4Čel 6) U početku je, dakle, za mladu Klaru na njenom putu posvete Bogu najveća briga bila sačuvati djevičanstvo. Instinktivno je vidjela gdje je najveća opasnost i zato poduzima sve da sačuva djevičanstvo. I danas je za mladiće i djevojke, koji se odlučuju za duhovni poziv, najvažnije odmah u početku riješiti problem djevičanstva. I to im je doista najhitnija i najvažnija stvar. Kasnije će uspješno rješavati i druge probleme, ako ovaj uspješno riješe.

Što je za Klaru tada značio Franjo? «Nakon toga se sasvim prepustila Franjinim savjetima; odlučila je da će ga nakon Boga uzeti za vođu. Njezina je duša tada visjela o njegovim svetim poticajima, i sve što je god Franjo govorio o dobrom Isusu prihvaćala je vatrenim srcem.» (4 Čel 6) Tako nekako postupa djevojka prema mladiću, samo u svjetovnim stvarima, kad se u njega zaljubi. Jedan pisac ističe da se Klara zaljubila u Franjinu dušu i da je njena duša satkana od Franjine potke²². Slažem se s ovim mišljenjem.

Iz svega ovoga je jasno, da je Klara u Franji pronašla srodnu dušu, ali i Franjo u Klari. A srodnost duša teži za prijateljstvom. Nema sumnje da su Franjo i Klara preko ovih posjeta i razgovora postali pravi prijatelji, vjerojatno prijatelji učitelja i učenice. Riječ je, dakako, ovdje o duhovnom prijateljstvu. To je vrlo lijepo objasnio Paul Sabatier, veliki poznavatelj sv. Franje: «Ovdje se više nego igdje treba odreći općenitoga ljudskog suda, koji nije u stanju razumjeti način zajedništva između muškarca i žene u kojem seksualni instinkt nema udjela.» I dodaje blistavu misao: «No postoje duše – a njihov je broj veći nego što se misli – tako malo zemaljske i toliko čiste koje odjednom ulaze u svetinju nad svetinjama, i kad su jednom unutra, misao na drugo zajedništvo ne bi bila samo pad, nego to je nemoguća stvar. Takva je bila ljubav između sv. Franje i sv. Klare. No ovo su izuzeci, a njihova vrhunska čistoća ima nešto tajanstveno; tako je velika, da bi njeno preporučivanje izazivalo kod ljudi opasnost govorenja nerazumljivim jezikom.»²³

Jedan drugi pisac to lijepo ocrtava ovako: «Srodnost koju Franjo i Klara sve više otkrivaju vodi napokon do onoga tijesnog prijateljstva koje želi zajednički dijeliti život. I oni to ostvaruju, ali ne uobičajenom obliku sklapanja braka, nego u prihvaćanju životnog oblika koji i druge Franjine drugove veže međusobno (...) Prijateljstvo ovih dvoje ljudi spada među one stvarnosti kojih čovječanstvo ne može zaboraviti.»²⁴

Drugi pisac lijepo podvlači u vezi sa susretima Franje i Klare: «Ti susreti – važno je to naglasiti – bili su prvi u nizu onih koji će trajati cijeli život. Tolikom nastojanju Klara je odgovorila potpunim darivanjem. Nažalost izgubljena su pisma koja su si izmjenjivali a koja bi bila dragocjena da nam pokažu i psihološke nabore dviju izvanrednih duša, kao i ona (pisma) između Abelarda i Eloize ili druga, ne manje zanimljiva, Jordana Saksonskoga, ministra generala braće propovjednika odmah poslije sv. Dominika, s bl. Dijanom Andalò iz

²² Usp. IVONIDES YVES (alias Ivon Čuk), *Vječni zaljubljenik*, Zagreb 1976., str. 97.

²³ SABATIER P., *Vita di San Francesco d'Assisi* (u originalu *Vie de S. François d'Assise*), Milano 1978, str. 163-164.

²⁴ ROTZETTER A. – MATURA T., *Živjeti evanđelje s Franjom Asiškim*, Zagreb 1984., str. 35.

Bologne. Te nijanse, ti skriveni nabori zauvijek su nam nestali: ostaje ova duboka i trajna, živa i jaka osjećajna veza u svojoj vrhunskoj sublimaciji.»²⁵ Prvi Franjini i Klarini životopisci, istini za volju, ne govore ništa o pismima, koja bi oni međusobno izmjenjivali.

Jedna klarisa lijepo zapaža: «Tako je započeo jedan od najslavnijih odnosa u povijesti. Bilo je previše naklapanja o tom odnosu, koja su pjesničkom maštom lakomisleno pokušavala romantizirati duboko svetu stvarnost. Morali bismo gotovo ući u duhovnu sferu u kojoj se to dvoje svetaca kretalo da bismo bili sposobni tumačiti odnos koji je istodobno bio tako krajnje ljudski, a ipak tako anđeoski duhovan. Ako ne možemo ući u takve dubine svetosti gdje je Bog sve u svemu, možemo temeljiti svoje mišljenje o ovom blaženom prijateljstvu na jasnom svjedočanstvu suvremenih svjedoka.»²⁶

Od prijateljskih odnosa između Franje i Klare ističem i jedno zajedničko blagovanje, o kojem pišu samo *Cvjetići sv. Franje*.²⁷ Kad bi se Franjo zatekao u Asizu, on bi rado pohadao Klaru i davao joj savjete. Klara je imala želju da jednom blaguje s Franjom, ali on za to nije mario. Braća su ga uspjela nagovoriti, da ipak to učini. I upriličen je objed kod Marije Anđeoske, kod Porcijunkule. Klara je ugovorenog dana došla sa svojom pratilicom. Prostrt je stol na goljoj zemlji. Franjo je prije objeda počeo govoriti o Bogu tako divno da su svi bili zaneseni njegovim govorom. Ljudi iz okolnih mjesta primijetili su veliki plamen vatre kod Marije Anđeoske. Misleći da se radi o požaru došli su da ga ugase. No, od požara ništa, od vatre ništa. Bog je pokazao preko toga vanjskog znaka, kakva vatra Božje ljubavi ispunja Franju i Klaru i njihove drugove. Okrijepljeni božanskom hranom više nisu imali želje za zemaljskom hranom. (Usp. *Cvjetići* 15; FF 1844) Bila je to vatra Božje i prijateljske ljubavi između Franje i Klare.

Kad se čovjek nađe u dvojbama i teškoćama, onda se obraća prijateljima da mu pomognu. Franjo se našao u dvojbi da li se povući od svijeta i potpuno posvetiti molitvi, kontemplaciji, ili nastaviti s aktivnim načinom života, nastaviti s naviještanjem Radosne vijesti. Obratio se bratu Silvestru i sestri Klari da mu kroz molitvu dadnu odgovor. I on je prihvatio njihov savjet. Nije se povukao u samoću, nego je nastavio naviještati evanđelje. (Usp. LM 12, 2; *Cvjetići* 16)

Cvjetići govore i o nježnoj brizi sv. Klare za bolesnog Franju: «Sveta Klara načini mu kolibicu od trske, u kojoj bi mogao bolje počivati. No, sveti Franjo ne mogaše, što od bolova, što od mnoštva miševa koji mu nisu dali mira, ni danju ni noću spavati...» (br. 19 – FF 1849) Tom prigodom Franjo je ispjevao *Pjesmu bratu Suncu ili Pohvale stvorova*.

I jedan Klarin san govori o njenom prijateljstvu s Franjom. O tome je dala svjedočanstvo sestra Filipa na procesu za kanonizaciju: «Gospođa je Klara također pričala kako je jednom sanjala da svetom Franji nosi posudu s toplom vodom i ubrus za sušenje ruku. Penjala se uz visoke stepenice, ali je to išlo tako lako kao da hoda po ravnoj zemlji. Kad je došla sv. Franji, svetac uzme bradavicu sa svojih prsiju i reče djevici Klari: 'Dođi, uzmi i siši!' A kad je posisala, svetac joj reče da smije sisati još jednom; što je tada sisala, bilo je tako slatko i tečno da se opisati ne može. A kad je posisala, ostala je ona okruglina, to jest otvor prsiju iz kojega mlijeko teče, među ustima blažene Klare. A kad je to što joj je ostalo u ustima uhvatila rukama, učinilo joj se da je sjajno i blještavo zlato, tako da se je cijela mogla u tome ogledati, kao u zrcalu.»²⁸ O ovom snu daje znanstveno tumačenje njemački franjevac Reinhold Haskapm²⁹

²⁵ MANSELLI R, *S. Francesco d'Assisi*, 3. izdanje, Roma 1982., str. 165-166.

²⁶ MARIJA OD SV. PAVLA, *Odjevena radošću – Životopis sv. Klare*, Zagreb 2003., str. 27.

²⁷ Moj profesor u Rimu, dr. Kajetan Esser, poznati franciskanolog, rekao je nama studentima na jednom predavanju potkraj 1977. godine, da zamjera onima koji su u *Fonti Francescane* uvrstili *Cvjetići svetog Franje*. Prema njegovu mišljenju ti *Cvjetići* nemaju snagu pravih izvora. To je istina, ali i oni nešto govore.

²⁸ KOVAČ M. D., *Cit. djelo*, str. 96-97.

²⁹ *Isto*, str. 97., bilješka 9.: "Polazeći ispravno od Jungova učenja da se svaki san sastoji od simbola, Haskapm predlaže slijedeće simboličko rasrješenje elemenata navedenoga sna: Voda koju Klara nosi, zajedno s lanenim

U posljednjem tjednu Franjinog života i Klara je bila vrlo teško bolesna. Bila je u strahu da će ona prije Franje umrijeti, pa ga je željela još jednom vidjeti. «Plakala je slomljena i nije se uspijevala smiriti misleći da više neće vidjeti Franju, svoga jedinog oca poslije Boga, njega koji ju je krijepio u duši i tijelu (...) Klara je preko jednog brata dala Franji do znanja ovu svoju tjeskobu. Kad je Franjo to doznao, bio je ganut, jer je ljubio Klaru i njene sestre ljubavljju oca.» Znao je da zbog teške bolesti više ne može posjetiti Klaru i sestre, pa je Klari napisao blagoslov da je tako ohrabri. Proročki je rekao da će ga Klara vidjeti prije svoje smrti (*Peruđinska legenda* 109; FF 1667-1668 i *Ogledalu savršenosti*, br. 108; FF 1807-1808)). I doista Klara je vidjela zajedno s drugim sestrama Franju kad su ga donijeli mrtvoga u crkvu sv. Damjana.

Istaknuo bih i prijateljsku ljubav sv. Klare i njenih sestara prema mrtvom Franji. Poslije Franjine smrti njegovo su tijelo – na putu prema crkvi sv. Juraja - donijeli u crkvicu Svetog Damjana, gdje je bio samostan siromašnih gospođa. Klara je zajedno s drugim sestrama došla da kroz otvoreni prozorčić, kroz koji su primale pričest, vidi posmrtnu ostatke sv. Franje. Promatrale su Franju «s dubokim jecajem srca i obilnim suzama. Plakale su i jaukale.» Govorile su: «Oče, oče, što si nam učinio? Zašto nas sirote ostavljaš?» Govorile su da im s njime odlazi sva utjeha i pitale tko će im sada pritijecati u pomoć. Izljubile su mu blistave rane, koje su urešene najskupocjenijim draguljima. (1Čel 115-117) I sv. Bonaventura piše o poštovanju koje je Klara zajedno s drugima iskazala Franjinim ranama poslije njegove smrti: «Kad je umro, više je od pedesetero braće te Bogu posvećena djevica Klara s ostalim svojim sestrama i nebrojeni svjetovnjaci od kojih su vrlo mnogi, kao što će na svome mjestu biti rečeno, vidjeli ih, poljubili i pobožnim ih se osjećajem dotakli rukama da bi njihovo svjedočanstvo bilo još čvršće.» (LM XIII, 8)

Oko prijateljstva Franje i Klare nastalo je mnoštvo legendi, koje na svoj način prenose povijesnu istinu. Ne možemo prešutjeti jednu takvu legendu za koju Arnaldo Fortuni, iz prve polovice 20. stoljeća, tvrdi da ju je čuo od stanovnika Rocca Sant' Angelo: «Jednom su išli Klara i Franjo uz neku rijeku, ona s jedne a on s druge strane. Pun čežnje htjede Franjo na drugu obalu da dođe do svoje prijateljice. No rijeka je preduboka i prebrza. Tada Klara stavi svoj plašt na valove rijeke i skoči s njega Franji. Na to Franjo reče: 'Vidim, sestre, da si kod Boga u većoj milosti nego ja.»³⁰ Ova i slične legende daju, nažalost, prostora mašti mnogih životopisaca i filmskih redatelja, da prijateljstvo Franje i Klare ne prikazuju u potpuno ispravom svjetlu.

Evo nešto i o odnosu Franje prema ženi općenito. Mislim da se Paul Sabatier ne vara kad zaključuje da je Toma Čelanski u svom životopisu iskrivio sliku Franjinog odnosa prema ženi, Franjinog gledanje na ženu. Posebno je ta iskrivljena slika vidljiva u 2Čel 112 i 113. Dovoljno je iz toga teksta citirati samo jedan odlomak: «Žena mu je bijaše toliko mrska te bi se moglo vjerovati da se tako nije držao samo poradi opreza ili dobra primjera, nego poradi straha i groze.» (2 Čel 112) Da čovjek ne povjeruje! Toma Čelanski piše životopis kao dodatak ili objašnjenje Pravilu, piše Sabatier. «Odatle slika sv. Franje prezrivo askete, za koga bi žena bila vrst đavla s mesom i kostima! Došli su dotle da nas uvjeravaju da je osobno

ručnikom, na razini neposrednog realizma znači Klarinu spremnost da pomogne bolesnom (ranjenom, onemoćalom) Franji. Ali u kontekstu svega što nam je poznato o njima, voda znači vodu života, Klarina života što ga ona hoće Franji pokloniti. Onda joj Franjo zauzvrat daruje također jedan životvorni «napitak»...? Taj joj «napitak» daje neizrecivu radost svojom slatkoćom, kao što joj je inače u životu susret s Franjom omogućio slatkoću mističnoga susreta s Bogom. 'Neizreciva slatkoća koju Klara u snu pije simbol je božanskog života, koji Klara u sebe uzima.' Ta se simbolika dalje pojašnjuje nastavkom sna. Nakon pijenja Klari ostaje među usnama nešto zlatno. Zlato je od pamtivijeka simbol božanskog. Klara je došla u dodir s božanskim. Klara s poštovanjem uzima to zlato u ruke. Gledajući ga vidi u njemu svoje lice kao u ogledalu. Klara tu vidi svoje vlastito ja. Kao što osoba koja ljubi vidi sebe u ljubljenome kao u nekom ogledalu, tako Klara po Franji spoznaje sebe, ali susrećući Franju nailazi u dubini duše na božansko ogledalo u kojemu spoznaje višu bit sebe.»

³⁰ ROTZETTER A. – MATURA T., *Cit. djelo*, str. 35

poznavao samo dvije žene. To su očito pretjerivanja ili bolje to je oprečno stvarnosti»³¹. Sabatier s pravom vidi pravi odnos Franje i braće prema ženama u odnosu prema Jakobi di Settesoli, prikazan u počecima Reda³² i nije iskrivljen kasnijim dodacima, makar je i to zapisao Toma Čelanski (3 Čel 37-39); Sabatier vidi kod Čelanskoga i neke suprotnosti. Taj odnos Franje i Jakobe, braće i Jakobe je topao, lijep, ljudski, naravan. Jakoba, njegova prijateljica iz Rima, donosi u Porcijunkulu sve što je potrebno za Franjin pogreb. Donosi čak i kolače, koje je Franjo jako volio. Kad su Franji javili vijest da je Jakoba došla iz Rima, Franjo kliče od radosti: «Blagoslovljen bio Bog, koji je gospođu Jakobu, našega brata, poslao k nama! Otvorite vrata, pustite je unutra i uvedite, jer za brata Jakobu ne važi odredba koju s obzirom na žene treba obdržavati!» (3Čel 37) Zna Franjo da je Jakoba žena, ali koja sloboda u primjenjivanju zakona! A kad je Franjo umro, «položise joj prijateljevo tijelo u naručaj, a zamjenik joj reče: 'Evo ti onoga, koga si za života ljubila, drži ga i mrtva!' Tijelo je natopila još toplijim suzama. Zatim je plačnim glasom uzdišući zajaukala.» (3Čel 39) Kako je divan i ljudski ovaj odnos između Franje i Jakobe, između braće i ove žene!

II. PLODOVI PRIJATELJSTVA IZMEĐU FRANJE I KLARE

Prvi plod prijateljstva između Franje i Klare bilo je Klarino obraćenje³³, posveta Bogu nasljedovanjem Isusa Krista po primjeru sv. Franje. Klara se savjetovala s Franjom prije Cvjetnice 1211. ili 1212. godine³⁴, što treba učiniti u pogledu obraćenja. I Franjo joj je naredio da na Cvjetnicu dođe lijepo obučena i nakićena u crkvu i da primi palmu s ostalim vjernicima, te da slijedeće noći napusti rodnu kuću, to jest da pobjegne od kuće. Sve se tako i ostvarilo³⁵. Vjerojatno je bila u svojim mislima o obraćenju, kad nije pristupila biskupu da joj dadne grančicu palme, pa je sam biskup pristupio k njoj i dao joj grančicu. Čudesnom je odvažnošću slijedeće noći otvorila vrata, kroz koja se iznosilo mrtvace, i pobjegla od kuće s pratnjom u Porcijunkulu k Franji i njegovim drugovima, gdje joj je izgleda sam Franjo odrezao kosu³⁶. Klara je tada imala oko 18 godina³⁷. Lijepo primjećuje Sabatier: «Kako je silovito morala izlaziti iz Franjinog srca neizreciva pjesma radosti, kad je kod svojih nogu vidio Klaru na koljenima u očekivanju riječi, koja bi s njegovim blagoslovom posvetila njezin život po evanđeoskom idealu.»³⁸ Klara je tu pred oltarom Majke Božje u Porcijunkuli primila znakove svoga obraćenja (4 Čel 8), a to znači da je Franjo primio njene zavjete i dao joj tonzuru bez novicijata³⁹. U to vrijeme Franjini drugovi još nisu imali obvezu novicijata. Tek 1220. godine papa Honorije III. obvezuje Manju braću na godinu novicijata⁴⁰. Dakako, Klara nije mogla ostati s braćom, pa je Franjo vodi u samostan benediktinki S. Paolo, koji se nalazio u današnjoj Bastiji. Nakon neuspjelog pokušaja rodbine, da je izvuku iz samostana u kojem je ostala samo nekoliko dana, Franjo je premješta u drugi samostan benediktinki S. Angelo di Panso na proplanku Subasija, gdje ostaje 3 do 4 tjedna. Krajem travnja ili početkom svibnja 1211. odnosno 1212. Klara se sa svojom sestrom Agnezom preselila Svetom Damjanu⁴¹,

³¹ SABATIER P., *Cit. djelo*, str. 164.

³² Usp. *Isto*, str. 336., bilješka 4.

³³ Obraćenje – conversio – po ondašnjem načinu izražavanja označuje prijelaz iz svjetovnog staleža u redovnički; dakle, to je početak Bogu posvećenog života.

³⁴ Prema nekima 1211. godine; usp. *Fonti Francescane* 2927, bilješka (16).

³⁵ O svemu ovome usp. 4 Cel 7-8.

³⁶ Pratio ju je netko drugi u Porcijunkulu a ne Bona di Guelfuccio, koja je u to vrijeme bila u Rimu, kako ona izjavljuje na procesu za kanonizaciju. Usp. FF 3127.

³⁷ Usp. *Proces za kanonizaciju*, u FF 2945 i 3126.

³⁸ SABATIER P., *Cit. djelo*, str. 165.

³⁹ Usp. SABATIER P., *Cit. djelo*, str. 165 ; usp. IVONIDES Y. *Cit. djelo*, str. 99; usp. JÖRGENSEN J., *Cit. djelo*, str. 115.

⁴⁰ Usp. FF 2525, bilješka (60). Ta papina bula *Cum secundum* nalazi se u knjižnici Svetoga asičkog samostana i pisac ovih redaka imao je tu pergamentu u svojim rukama.

⁴¹ Usp. ČELANSKI T., *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Split 1991., str. 30., bilješka 10.

kolijevci Reda siromašnih gospođa ili klarisa. Prema Tomi Čelanskome u životopisu sv. Klare sama Klara je utemeljila Red siromašnih gospođa (4Čel 10), a prema sv. Klari⁴² i sv. Bonaventuri to je učinio Franjo⁴³. No, može se sa sigurnošću reći, da su Red siromašnih gospođa ili klarisa osnovali i Franjo i Klara zajedno.

Siromaštvo je bilo ono najdragocjenije što je Klara kod Franje uočila i u čemu je Franju željela potpuno nasljedovati. Klara je napisala Pravilo po uzoru na Franjino odobreno Pravilo. U VIII. poglavlju Pravila Klara, u kojem je riječ o siromaštvu, prepisuje, dakako primjereno ženskim osobama, početak VI. poglavlja Pravila Manje braće: «Neka sestre sebi ništa ne prisvoje: ni kuće, ni mjesta, ni ikoje stvari, nego neka kao tuđinke i došljakinje na ovome svijetu služe Gospodinu u siromaštvu i poniznosti, i neka s pouzdanjem šalju po milostinju. Neka se ne srame, jer je Gospodin poradi nas postao siromašan na ovome svijetu. U tome je ona uzvišenost najvećega siromaštva, koje je vas, predrage moje sestre, učinilo baštinicama i kraljicama nebeskog kraljevstva; u vremenitim vas je stvarima osiromašilo a u krepostima uzvisilo. Ovo neka bude vaš dio koji vodi u zemlju živih. Uza nj, predrage sestre, posve prionite i nemojte poradi imena Gospodina našega Isusa Krista i njegove presvete Majke nikada ništa drugo htjeti imati pod nebom.»⁴⁴ Klara unosi u VI. poglavlje Pravila *Posljednju volju* sv. Franje napisanu sv. Klari i sestrama, koja govori o siromaštvu: «Ja maleni brat Franjo hoću nasljedovati život i siromaštvo svevišnjega Gospodina našega Isusa Krista i njegove presvete Majke, i u njemu želim ustrajati do svršetka. I molim vas, svoje gospođe, i savjetujem vam da ovaj najsvetiji način života i siromaštva uvijek provodite. I pomno se čuvajte da ne biste od njega po bilo čijoj nauci ili savjetu nikada odstupile.» I uistinu Klara se borila za povlasticu siromaštva svim svojim silama. I papa Inocent III. i Grgur IX. nastojali su oko ublaživanja siromaštva sestara klarisa, a sve u dobroj nakani. Nastojali su skloniti Klaru, da pristane u siromaštvu na olakšicu, da pristane na preuzimanje i uživanje posjeda nužnih za uzdržavanje. No Klara nije na to pristala. Željela se poput Franje i njegove braće uzdržavati vlastitim radom i milostinjom. I obojica spomenutih papa dali su Klari pismeno zajamčenu «Povlasticu siromaštva». Povlastica Inocenta III. nije datirana, a Grgura IX. providena je datumom: 17. rujna 1228. godine, u kojoj između ostalog stoji: «Nitko vas ne može natjerati da primite posjede.»⁴⁵ Tu *Povlasticu siromaštva* (Privelegium pauperitatis) potvrdio je i papa Inocent IV. odobrenjem Pravila sv. Klare, 9. kolovoza 1253. godine, dva dana prije Klarine smrti.

A Klara je živjela doista siromašno. U tome je potpuno nasljedovala svoga oca i učitelja, sv. Franju. Ona sama izjavljuje u svojoj *Oporuci*: «I kao što sam ja uvijek zauzeto i brižljivo opsluživala sveto siromaštvo što ga obećasmo Gospodinu i našem svetom ocu Franji...»

Iako Klarino nedovoljno uzimanje hrane pripada postu, ipak to govori i o njenom siromaštvu. Naime, prema jednom svjedočanstvu danom na procesu za kanonizaciju Klara u jednom dugom razdoblju nije uzimala nikakvu hranu triput tjedno, ponedjeljkom, srijedom i petkom. A u druge dane strogo je postila, pa je kao posljedica došla bolest. Zato joj je Franjo zajedno s asiškim biskupom naložio, da u ona tri dana uzme barem polovinu malog kruha: to bi bilo otprilike uncu i pol kruha, što iznosi pola šake tijesta⁴⁶.

Premda Klarin ležaj, krevet pripada pokori, ipak on odražava i njeno siromaštvo. Naime, jedna svjedokinja na procesu za kanonizaciju je rekla, da je vidjela Klaru kako leži na zemlji s glatkim kamenom ispod glave. Druga je opet rekla da se Klarin ležaj za neko vrijeme

⁴² I. Poglavlje Pravila sv. Klare: "Pravilo života Reda siromašnih sestara koga je ustanovi blaženi Franjo..."

⁴³ Usp. *Bonaventurina miscellanea A*) Iz: *Pet govora za blagdane svetog oca Franje*, br. 1; FF 2697.

⁴⁴ U ovom Pravilu služim se prijevodom o. Damjana Damjanovića: ČELANSKI T., *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Split 1991., str. 73-84.

⁴⁵ Usp. ČELANSKI T., *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Split 1991., str. 115-116.

⁴⁶ Usp. FF 2932, bilješka (21); usp. KOVAČ D. M., *Cit. djelo*, str. 81-82.

sastojao od pruća vinove loze. Jedna svjedokinja je rekla da je vidjela kako je Klara kao ležaj imala neku vrlo grubu dasku. Druga je opet zasjeočila da je Klara po nalogu svetog Franje, otkada je oboljela, uzela slamnjaču⁴⁷. Možda je stoga i zapisala u Pravilu, da bolesnice trebaju ležati na slamnjačama, a dodala je da pod glavom trebaju imati jastuke od perja. (VIII. poglavlje.)

Klarino siromaštvo je neiscrpivo kao i Franjino, pa ćemo se ovdje zaustaviti. Svakako, po siromaštvu je Klara bila najdosljednija najrevnija učenica i slika sv. Franje.

Franjo je vodio veliku brigu za Klaru i njene sestre, siromašne gospođe, što je znak iskrenog prijateljstva. Spomenimo od toga samo ponešto. Osim *Posljednje volje svetog Klari*, Franjo je za Klaru i njene sestre napisao i *Oblik života*, što je Klara uvrstila u isto VI. poglavlje Pravila – i tako je to i sačuvano: «Budući da ste po božanskom nadahnuću postale kćerima i službenicama vrhovnoga svevišnjeg Kralja i nebeskog Oca i zaručile se s Duhom Svetim odabirući da živite prema savršenosti svetog Evanđelja: hoću i obećavam, za sebe i za svoju braću, uvijek voditi o vama marljivu brigu i posebnu skrb.»⁴⁸

Franjo je dao napisati za siromašne gospođe neke svete riječi s melodijom da bi ih utješio, jer su bile žalosne radi njegove slabosti⁴⁹. Jedan rukopis iz prve polovice 14. stoljeća, koji se čuva kod sestara svetog Fidencija u Novagli, sadrži *Pjesmu utješnicu sv. Franje klarisama*, koja sadržajem odgovara gore spomenutim svetim riječima⁵⁰. Donosimo je u prijevodu o. Zdenka Tenšeka:

Počujte, sirote, zvane od Gospoda
iz mnogih krajeva zajedno skupljene
živeć' u istini svagda vi hodite
u posluhu pravom potom da usnete.

Izvanjski život vi motriti nemojte,
duhom što ispunjen onaj je vredniji.
Darove one što Gospod vam udijeli
ljubavlju obzirno, molim vas, trošite.

Bolešću teškom koje su pogođene
i druge njima na službu darovane,
sve sad u miru složno vi ustrajte.

Patnjama svojim cijenu tad znat ćete,
kraljica svaka kad krunom ovjenčana
u nebu bit će s Marijom Djevicom.⁵¹

Osim toga Klara je zapisala u svojoj *Oporuci* (7): «I nije se zadovoljio da nas samo za života potiče mnogim govorima i primjerima na ljubav prema svetom siromaštvu i na njegovo održavanje, nego nam je, štoviše, dao i više spisa, da se ne bismo nakon njegove smrti nipošto udaljile od siromaštva.» Šteta što su mnogi od tih spisa propali!

»Kad su se jednom braća čudila što osobno nije češće posjećivao tako svete Kristove službenice, rekao je: 'Nemojte, predragi, vjerovati da ih savršeno ne ljubim. Ako bi naime bio grijeh to što se za njih u Kristu brinemo, zar ne bi bio još veći grijeh što su se one predale Kristu? Ne bi zaista bila nikakva nepravda da nisu pozvane, a ne brinuti se za pozvane najveća je okrutnost. Pružam vam primjer, da i vi činite kako ja učinih vama. Ne volim da se

⁴⁷ Usp. FF 2931, 2970, 3044 i 3075; usp. KOVAČ D. M., *Cit. djelo*, str. 81, 91, 105 i 113.

⁴⁸ *Spisi sv. oca Franje i sv. majke Klare Asižana*, Split 1991., str. 80.

⁴⁹ Usp. *Peruđinska legenda* 45, FF 1594.

⁵⁰ Vidi Uvod u spise i izvore životopisa Klare Asiške, u *Fonti Francescane*, str. 2239-2240.

⁵¹ ČELANSKI T., *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Split 1991., str. 113.

tko sam od sebe nudi da ih pohađa. Zapovijedam da im oni, koji to neće i koji se tome mnogo opiru, budu određeni za službu. To neka budu samo duhovni ljudi, koji su u časnom i dugom životu prokušani.» (2 Čel 205) Briga franjevac za klarise mora biti stalna briga.

Franjo je pokazao brigu prema Klari i njenim sestrama na jedan iznenađujući način. Zorno im je pokazao da se ne smiju vezati na njega nego na Boga: «Potaknut opetovanim molbama svoga zamjenika⁵², sveti je otac, dok je boravio kod Svetog Damjana, da bi kćerima održao riječ Božju, svladan njegovim prošnjama, konačno popustio. A kad su se gospođe po običaju sakupile, da poslušaju riječ Božju, ali isto tako i da vide oca, on se uzdignutim očima prema nebu, gdje mu je srce uvijek bilo, počeo moliti Kristu. Zatim je naredio da donesu pepela kojim je oko sebe na podu načinio kružnicu, a ostalo je sebi posuo po glavi. Dok su one tako blaženog oca šutke promatrale u kružnici načinjenoj od pepela, u njihovim se srcima razbudilo veliko divljenje. Svetac je zatim odmah ustao, a dok su one stajale zbunjene, umjesto govora izmolio je psalam 'Smiluj mi se, Bože'. Kad je to dovršio, brzo je izišao van. Službenice su Božje snagom ovoga prizora bile ispunjene tolikim kajanjem da su im potekli potoci suza i jedva su svoje ruke suzdržale od kažnjavanja samih sebe. Činom ih je poučio da bi se smatrale pepelom i da ih ništa drugo njegovu srcu ne približava, što se ne podudara s ovim mišljenjem. Takav je bio njegov saobraćaj s Bogu posvećenim ženama. Ovako je izgledao nadasve korisni posjet kod njih koji je bio prisilan i rijedak. Htio je da mu ovakva budu sva braća. Htio je da im služe kao Kristu kojem one služe, ali tako da uvijek budu oprezni poput ptica kojima su postavljene zamke.» (2Čel. 207)

Klara Augusta Lainati smatra da u poznavanju odnosa između sv. Franje i sv. Klare postoji praznina. Naime više spisa sv. Franjo je izgubljeno⁵³. Ista autorica smatra da je Franjo držao Siromašne gospođe isto kao i svoju braću: bile su kao i oni «novi i ponizni narod, različit u poniznosti i siromaštvu od svih onih koji su prije bili»⁵⁴.

Franjo je «kazao da je jedan te isti Duh i braću i one siromašne gospođe izveo iz ovoga svijeta.» (2Čel 204)

ZAKLJUČAK

Za vrijeme studija u Rimu (1977-1980) jedan profesor je za vrijeme predavanja rekao nama studentima: «Ne vjerujem u prijateljstvo između muškarca i žene. Zašto? Zato jer ono završava u erosu.» Mi studenti smo mu glasno prigovorili: «A što je, profesore, s prijateljstvom između Franje i Klare, između Franje Saleškoga i Ivane Chantal, ali i drugih nekih svetaca i svetica Božjih?» Profesor nam je odgovorio: «Da, da, budite vi sv. Franjo i sv. Klara, sv. Franjo Saleški i sv. Ivana Chantal, pa neće biti nikakvih problema u prijateljstvu između muškarca i žene!»

Prijateljstvo između sv. Franje i sv. Klare doista je bilo izvanredno i uspjelo je do kraja. Donijelo je mnogo plodova ne samo njima nego i cijeloj Božjoj Crkvi. Klara je nasljedovanjem Isusa Krista po primjeru Franje pokazala žensko lice franjevaštva, franjevačkog pokreta, a to čine danas i njene sestre klarise.

A da ima problema u prijateljstvu između muškarca i žene svjedoče i novi autori. Jedan od njih piše da se češće u prijateljstvo između muškarca i žene uvlači eros s mnogo manje čestitosti i iskrenosti. On drži da su sumnjiva prijateljstva koja oženjeni muškarci zrele dobi nude mladim djevojkama, većinom svojim tajnicama. Muškarci mnogo puta, naime, traže drukčiju vrstu odnosa, nego što je prijateljstvo. Postoje doista teškoće i neuspjesi u prijateljstvu između muškaraca i žena. Ali taj autor, psiholog, zaključuje da zbog neuspjelih pokušaja tih prijateljstava ne smijemo zaboraviti na uspješna prijateljstva između muškaraca i

⁵² Brat Ilija, koji je kao i drugi pohađao Svetog Damjana.

⁵³ Usp. Uvod u spise i izvore životopisa sv. Klare Asiške, u *Fonti Francescane*, str. 2235.

⁵⁴ Usp. *Isto*, str. 2236.

žena, pa nabraja uspjeta prijateljstva između nekih svetaca i svetica. Ali ne samo između svetaca i svetica nego i drugih ljudi i žena, kao između Michelangela i Viktorije Colonna i drugih ljudi i žena iz antičke, srednjovjekovne i moderne literature⁵⁵. Isti autor tvrdi da je, na primjer, u prijateljstvu između Franje Saleškoga i Ivane Chantal bi prisutan i eros, ali njegova sublimacija je tako savršeno uspjeta da se može smatrati «netjelesnim» u punom smislu riječi. Franjo Saleški spoznao je da osjetila i u duhovnom prijateljstvu igraju značajnu ulogu⁵⁶. I zaključuje taj pisac: «Ma kako bile velike teškoće, čvrsto sam uvjeren da prijateljstvo između muškarca i žene nije neostvariv ideal. No ono može postojati samo među osobama koje su stekle prilično visok stupanj produhovljenosti, kod kojih nedvosmisleno prevladavaju takozvane «više vrijednosti». I dodaje da u ovom prijateljstvu osjećaj radosti između muškarca i žene, koji su prijatelji, treba biti ukorijenjen u težnji prema istom idealu, ostvarenju nekoga zajedničkog čina. Ni tada nećemo biti sačuvani – drži ovaj pisac – od većih ili manjih olujnih prodora erotske strasti. I zaključuje da su dobri učinci takva prijateljstva tako izvanredno veliki da po njegovu mišljenju nije lakomisljeno prihvatiti rizik koji je s time povezan. Kod mladih obaju spolova prijateljstvo bez erosa gotovo je nemoguće, drži ovaj autor.⁵⁷ Izgleda mi da je prijateljstvo između muškarca i žene vrući je krumpir, koji nije lako držati u rukama, ali nije ni nemoguće. No, sveti nisu osjećali vrućinu tog krumpira, jer su prijateljstvo podigli na višu, duhovnu razinu.

O kakvoj se ljubavi radilo kod prvih kršćana kod kojih je bilo «jedno srce i jedna duša» i gdje «nitko nije nazivao svojim ono što mu je pripadalo, već je među njima sve bilo zajedničko»? (Dj 4, 32) Jedan pisac drži da je tu riječ o prijateljskoj ljubavi, koja je bila življena unutar crkvenoga mističnog tijela. Tu je riječ o jedinstvu usklađene solidarnosti, koje može ostvariti samo prijateljstvo Duha Kristova. Isti autor ističe, da kršćani trebaju biti odgojeni tako da prepoznaju Gospodina kroz iskustvo bratskog prijateljstva⁵⁸.

Kad je riječ o prijateljstvu kod posvećenih osoba, onda isti autor citira *Nasljeduj Krista* (II., gl. 8, 28): «I ne želi da se itko tobom bavi u svojem srcu, a ni ti se ne daj zaokupiti ljubavlju prema ikome, već neka je Isus u tebi i u svakom dobrom čovjeku.»⁵⁹ Kod posvećene osobe osjećaji prijateljstva trebaju biti crkveni i misionarski to jest apostolski, ne da druge veže uz sebe, nego da ih vodi prema seksualnoj zrelosti, ako je riječ o mladićima i djevojkama, ili prema zajedničkoj integritanosti, ako je riječ o supruzima⁶⁰. I ovaj autor ističe da je Franjo živio svoje prijateljstvo s Klarom kao crkvenu i apostolsku karizmu⁶¹.

Očito, Crkva je danas otvorenija prema prijateljstvu nego u prijašnja vremena, pa i prema onome između muškarca i žene koje treba biti dobro i pravilno utemeljeno da bi polučilo željene plodove. Tome su primjer sv. Franjo i sv. Klara, koji su postali slika, ikona uzajamnoga i pravog prijateljstva. Prijateljstvo, posebno između muškarca i žene, treba biti zrelo i duhovno, pa će izostati neželjeni i nadoći pravi i korisni plodovi. Ako čovjek nije duhovan, vrlo lako se mogu uvući neželjeni plodovi.

Zagreb, 23. travnja 2004.

fra Augustin Kordić, franjevac konventualac

⁵⁵ Usp. LEPP IGNACE, *Cit. djelo*, str. 90-92.

⁵⁶ Usp. *Isto*, str. 93.

⁵⁷ Usp. *Isto*, str. 94-95.

⁵⁸ Usp. GOFFI T., *Amicizia*, u *Nuovo dizionario di spiritualità*, Roma 1979., str. 8.

⁵⁹ Usp. *Isto*, str. 15.

⁶⁰ Usp. *Isto*, str. 16.

⁶¹ Usp. *Isto*, str. 17.

**PRAVILO I PISMA SV. KLARE ASIŠKE
(OBILJEŽAVANJE GODINE SV. KLARE)**

RED SVETE KLARE

s. M. Tarzicija Čičmak, OSC

Red sv. Klare ili Siromašnih sestara sv. Klare, pučki - klarise, Drugi je franjevački red i svoje ime nosi po utemeljiteljici sv. Klari Asiškoj. Početak Reda vezan je uz Cvjetnicu 1212. g. kada je sv. Klara napustila očinsku kuću, a time i svoj plemićki stalež, te se pridružila sv. Franji i njegovu bratstvu da u Crkvi slijedi siromašnoga Krista. Klara i njezine sestre nastanile su se u samostanu Svetoga Damjana, u blizini grada Asiza (u Italiji), gdje su živjele eremitskim načinom života, prema pravilu *forma vitae*, koje im je napisao sv. Franjo.

1. Počeci i značajke Reda

Klarise su jedan od posljednjih velikih monaških redova u povijesti Crkve. Kad je Red nastajao, kontemplativne obitelji (benediktinske, cistercitske i kartuzijanske) imale su već iza sebe čvrstu predaju. Čvrsto ukorijenjene u seosku sredinu, prilagođene feudalnome ustrojstvu onodobnoga društva, te su zajednice i nehotice preuzele običaj koji su započeli pustinjsci: krut život, teški poljodjelski rad i asketski život osamljenosti radi Boga, pod vodstvom opata. Takav je način života po nekim vidicima odgovarao patrijarhalnom životu biblijskih vremena.

Sv. Klara imala je nadohvat primjere već dobro prokušanog monaškog života. Od njih je mudro posudila raznolike elemente srodne njezinome naumu, ali im je istovremeno pripojila druge elemente koji su urodili osebujućom vlastite karizme. U odnosu na druge monaške redove, osobito ženske, red klarisa se pojavio u posve drugačijim društvenim uvjetima. Gradski život, gotovo zaboravljen nakon propasti Rimskoga Carstva, ponovno je oživio u XIII. stoljeću. Društvo se stalo otvarati potrošačkom razdoblju. XIII. stoljeće, naročito plodno, puno životne snage, nabijeno svakovrsnim podstrecima, stvorilo je na svim područjima prve tragove moderne civilizacije. Ta kronološka podudarnost odigrala je nezanemarivu ulogu u franjevačkoj duhovnosti uopće, te u načinu monaškoga života koji je vlastit klarisama.

U postanku Manje braće i Siromašnih sestara - klarisa postoji ista činjenica: nekoliko braće oko Franje, nekoliko sestara oko Klare, sakupljenih da se međusobno pomažu u zajedničkom življenju evanđelja i obnove ne toliko život prvobitne Crkve (svojstveno monasima u strogom smislu riječi), opisan u Djelima apostolskim 2, koliko iskustvo Isusovih učenika. To je život apostola okupljenih oko Krista, priljubljenih uza nj svim srcem, sjedinjenih s njime, koji su, zahvaljujući njemu postali braća i koji su, doslovno, išli njegovim stopama putovima Palestine. Stoga bratstvo i jednostavnost odnosa zauzimaju veliko mjesto u franjevačko-klarijanskom životu. Kada je želja za novcem, čini se, postala jedina društvena vrijednost, Klara i Franjo su očitovali svoju volju za korjenitim odreknućem radi nasljedovanja siromašnoga Krista i njegove presvete Majke (usp. PK1 6, 7). Odrekavši se svakoga vlasništva, živjeli su jednostavno, od rada i milostinje. Takav život siromaštva, potpunoga predanja providnosti, preko poziva na velikodušnost drugih, dao je cijelome franjevačkom redu milost da duboko zahvati pravi smisao siromaštva. Evanđelje, bratstvo i siromaštvo jesu temeljne sastavnice franjevačke duhovnosti koje su duboko obilježavale način monaškoga života što ga je započela sveta Klara.

Uključenje klarisa u gradsku sredinu dalo im je također još neke izvorne crte. Samostan Svetoga Damjana, u kojemu je Klara živjela, a koji je nekada pripadao benediktinskome redu, bio je iz sigurnosnih razloga neposredno izvan gradskih zidina. Ipak, općenito su se samostani

osnivali u osami, daleko od gradskih središta. Štoviše, u mnogim slučajevima su se gradovi razvili oko samostana. Naprotiv, samostani klarisa gotovo su se uvijek osnivali u predgrađima gradova, često među radničkim pukom i, veoma ubrzo, unutar samih zidina. U takvim uvjetima život sakriven u Bogu, kakvim ga je željela sveta Klara, nije mogao poprimiti oblik nekog monaškog bijega u pustinju. A da bi se osigurala nužna osama, uspostavljena je stroga klauzura (zidovi i rešetke): stoga su klarise dobile nadimak »zatvorene gospođe« ili »zatvorenice«.

Takva prisutnost u gradu omogućila im je da žive potpuno siromaštvo: bez ikakve potrebe za velikim posjedima; dostajao im je ručni rad unutar samostana te prošnja milostinje. Takvo sudjelovanje u životu siromaha, među kojima su klarise živjele, bilo je nešto posve novo za klauzurne redovnice, što je - i to ne malo - uzbunilo crkvene vlasti. Klara se morala zbog toga cijeloga života boriti da očuva vjernost svojem idealu i dokaže kako ga je moguće živjeti. Red svete Klare pokazuje, napokon, svoju izvornost u tome što ima vlastito Pravilo, koje je sastavila sama utemeljiteljica, koja ga je živjela kao franjevačka klauzurna monahinja gotovo četrdeset godina prije negoli ga je uzakonila. Mnogi ženski kontemplativni redovi jednostavno su prihvatili Pravilo braće monaha (muškaraca). Druge, kao dominikanke, koje su nastale 1206. godine, dakle malo prije klarisa, primile su Pravilo od duhovnoga Učitelja koji nije bio iskusio njihov monaški život.

2. Pravila života

Klara nije kod Manje braće nalazila točan ekvivalent onoga što je htjela živjeti. Ona je, doista, živjela u velikom duhovnom jedinstvu s braćom koja su stavljala naglasak na molitvu, prošnju i kontemplaciju, povlačeći se u samotišta. Ali oni su također provodili aktivan život putujućega propovijedanja i služenja (primjerice, kod gubavaca). Premda prihvaćajući svom svojom dušom duhovnost svetoga Franje kao vlastitu i nazivajući se njegovom biljčicom, Klara je prenijela u svoj kontemplativni život, i svojom osobnošću obogatila, evanđeoski ideal što su ga živjela braća. To što su ona i njezine susestre živjele, pohranila je u svojem Pravilu. Zbog toga su u Pravilu potpuno odsutni apriorizmi i ona mu daje ton ravnoteže i ljudske topline, koji su vidljivi u mnogim stavicama. Njegova izvornost jasno se pokazuje kada pogledamo druga stara monaška Pravila.

Benediktinsko pravilo, prvo veliko Pravilo na Zapadu, prava je rasprava monaškoga života, puna biblijskih i evanđeoskih navoda, koje organizira, na što mogući bolji način i točno, život u zajednici za Boga, određujući stupnjeve kojima se uzdiže k njemu i ustrajavajući na jednoj od bitnih službi monaha u Crkvi: pjevanju Božanskoga časoslova. Karmelsko pravilo, veoma snažno obilježeno poslanicama svetoga Pavla, smješta monaški život, u liniji prvih pustinjaških Otaca, kao u središte samotne bitke (važnost ćelije) protiv sila zla. U kartuzijanskoj duhovnosti traženje samoće, kao bitnog sredstva da se nađe Boga, dovodi do gotovo pustinjačkog života.

U Pravilu svete Klare, u kojemu osjećamo također dah velike i snažne hrabrosti, monaški život poprima značenje skrivenog života ljubavne prisnosti s Bogom, kao u najskrovitijoj ćeliji u kući. Sveta Klara htjela je živjeti život više kontemplativan i franjevački nego monaški. Iz monaškoga života je preuzela sastavnice koje pogoduju kontemplaciji: šutnju i klauzuru, a da nije žrtvovala ništa od franjevačkog ideala: prvenstvo ljubavnog zaleta prema Kristu u zajednici učenika. Kod dominikanaca i dominikanki, nastalih tek koju godinu prije Reda svetoga Damjana, kako se u početku zvao, može se zapaziti isti zajedničarski smisao i isti elementi siromašnoga i jednostavnoga života u radosti, ali je življenje duha različito; geslo dominikanskoga reda, upoznati da se može ljubiti, vodi do potpuno različitog duhovnog puta, više razumskog.

U svjetlu ovih jednostavnih poređenja, poziv svete Klare pojavljuje se jasno kao polet ljubavi cijeloga bića prema Isusu Kristu, korjenita privrženost njegovu evanđelju i njegovoj

Crkvi. U radosti potpune, ponizne i pouzdane ovisnosti pred Ocem, u zajedništvu, uzajamnoj sestrinskoj i jednostavnoj pomoći kakva vlada među djecom Božjom, u velikodušnosti koja ništa ne odbija slobodnim nadahnućima Duha.

(...)

6. Uključivanje u franjevačku zajednicu

Sveti Damjan jedno je od središnjih mjesta prvotnog franjevačkog pokreta. Tu je Franjo čuo po prvi puta poziv da popravi Gospodnju Crkvu koja se ruši, tu se sklonio da pobjegne od očeve srdžbe, tu su mu se napokon pridružili prvi drugovi. Preseljenjem Klare iz Sant' Angela in Panzo u Sveti Damjan, izvršava se dakle njezino potpuno uključivanje u franjevačku zajednicu. Vrijeme, dulje ili kraće, što ga je provela u san Paolo i u Sant' Angelu kao sluškinja, bilo je za Klaru razdoblje kušnje, neka vrsta novicijata kojem ju je sam Franjo podvrgao prije negoli ju je konačno primio u svoje bratstvo. Taj novicijat koji tada (to jest u počecima franjevačkog pokreta) još nije bio predviđen za primanje braće, morao je iskušati njezinu jakost. Tek »onda nam je [Franjo]«, piše Klara u svojoj Oporuci - »napisao oblik života i, ponajpače, da ustrajemo u svetom siromaštvu«.

A taj oblik života, to malo i kratko Pravilo, program života nove zajednice, glasi ovako: »Budući da ste, po božanskom nadahnuću, postale kćerima i službe-nicama vrhovnog Svevišnjeg Kralja i nebeskog Oca, zaručile se s Duhom Svetim, odabirući da živite prema savršenosti svetog Evanđelja: hoću i obećavam za sebe i za svoju braću uvijek voditi o vama marljivu brigu i posebnu skrb.« Ovom »formulom« Franjo je svečano primio sestre u svoje bratstvo, utvrđujući savršenu uzajamnost između brige i potpore koja pripada njima i one koja se odnosi na samu braću. Ove iste riječi bile su potom jezgra formule kojom su bile primane u poslušnost sestre koje su se pridružile Klari i Agnezi.

Prvo obilježje novog bratstva kod Svetog Damjana bio je ručni rad i uzdržavanje vlastitim radom. Raditi vlastitim rukama, jest izričaj koji se više puta javlja u Novom zavjetu, napose kod svetog Pavla. Ovaj isti izričaj postaje tijekom XII. stoljeća, a onda nadasve u prvoj polovici XIII. stoljeća, gotovo slogan ili, bolje reći, tehnički izričaj kojega su upotrebljavali svi koji su, započevši s novom duhovnošću, nastojali promicati novi stav Crkve prema radu. Za Klaru je manualni rad jedan od temeljnih vidika vlastitog iskustva. Sve do posljednjih dana svojega života, kad se zbog teške bolesti nije mogla ustati iz kreveta, uporno je htjela raditi. Ne radi se samo o uklanjanju opasnosti lijenosti: Klara je htjela dati primjer sestrama koje će doći nakon nje. Ovim stavom prema radu, Klara se potpuno uključila u misao Franje koji je od ručnog rada stvorio obilježje svoga bratstva: malenost.

Klarin rad bio je prije svega predenje. Uz tkanje i vezenje, to je bio osnovni posao što ga je morala naučiti u svojoj očinskoj kući. Unutar zajednice Svetog Damjana postojala je izvjesna organizacija rada: tu je Klara koja prede, tu su ostale sestre koje od tog prediva prave tkaninu, ostale šiju i izrađuju kor-porale za crkve u biskupiji. Uz tkanje dolazi zatim obrađivanje zemlje, čime su se bavile sestre prema Klarinu pravilu. Radi se vjerojatno o manjim težačkim poslovima, obrađivanju vrta koji je opskrbljivao veći dio uzdržavanja zajednice.

Ni posao tkanja, ni poljodjelski poslovi, nisu ipak bili vođeni strogo ekonomskim kriterijima. U prvom slučaju proizvodi tog rada slali su se van samostana: sestre su poklanjale korporale okolnim crkvama. Od ploda rada nije se stvarala trgovina. Katkada su možda darovi bili zamijenjeni milostinjom, ali nikada se nije prihvaćala odgovarajuća plaća u novcu. Ova posljednja karakteristika činila je zajednicu Svetog Damjana drugačijom od ostalih oblika života, također ženskih, koji su u tom istom razdoblju cvjetali po čitavoj Europi. U Milanu i u cijeloj sjevernoj Italiji, na primjer, živjele su brojne skupine hu-milijata, bilo u mješovitim, bilo u isključivo muškim i ženskim zajednicama. Oni su se posvetili bujnoj trgovačkoj djelatnosti koja se temeljila nadasve na tkanju; u Flandriji su cvjetale one ženske zajednice

koje će kasnije biti nazvane »begine«; a koje su se bile posvetile ručnom radu, a posebice tkanju.

Ipak, u odnosu na njih, zajednica Svetog Damjana izdvaja se svojom osobitošću. Stav Klare i njezinih sestara prema radu, iako nosi crte zajedničke s beginama i humilijatima, izgleda originalnim. U Svetom Damjanu se tkalo, možda se bojilo, sigurno se kuhalo i vezlo, to jest obavljale su se sve one djelatnosti koje su davale oblik najvažnijoj industriji XIII. stoljeća, upravo tkalačkoj industriji. Sve to ipak nije stvaralo nikakav oblik trgovine. Humilijati će ubrzo postati jedna ekonomska sila, neki tkalački radovi begina iz Flandrije pridonijet će proslavi tkanja onih krajeva. U slučaju Svetog Damjana sve ovo se ne događa: Klara i sestre proizvode da bi poklonile, rade kako bi dale u milostinju. To je gospodarska djelatnost vođena protugospodarskim kriterijima. U Svetom Damjanu rad je bio važan, jako važan, ali nije služio zajednici kao izvor profita: sestre su se pouzdavale u milostinju, a to je značilo živjeti u stanju trajne ovisnosti od izvana.

(...)

8. Klarina karizma

Originalnost iskustva Svetog Damjana otkriva se također i danas u značenju što ga je Klara dala pitanju klauzure. Zajednica Svetog Damjana bila je otpočetak eremitska zajednica, sastavljena od žena koje su doslovno slijedile evanđeoski savjet: »tražite najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravednost«, i koje su htjele ostvariti svoj život molitve u osami i odcijepljenosti od svijeta. Ipak je Sveti Damjan bio zamišljen otpočetak kao otvorena zajednica, toliko otvorena da može biti bez granica: s horizontom širokim koliki je cijeli svijet. To je prividno protuslovlje eremitskog apostolata: u sakrivenosti se očituje kao primjeren život, u povučeni radi mnogu duhovnu djecu i učenike. Bula Klarine kanonizacije dobro ističe tu proturječnost: »O, kolika je jačina njezina svjetla i kako je snažno zračenje njezinih zraka! Ovo je svjetlo, doduše, bilo zatvoreno u samotnom prostorju samostana, a van je odašiljalo svijetle zrake; stješnjavano je u malenom samostanu, a rasipano je u prostranom svijetu; unutra je čuvano, a vani je teklo. Klara je, naime, bila sakrivena, ali je njezin život bio otvoren; Klara je šutjela, a njezin je dobar glas vikao; živjela je povučena u ćeliji, a bijaše poznata gradovima.«

Nakon Franjine smrti, sva franjevačka mjesta postala su svetištima. Porcijunkula je primila povlasticu oprosta, tako da je hodočašće u malu crkvicu u asiš-koj dolini postalo neka vrsta alternative križarskom ratu, budući da je bilo dopušteno zadobiti iste duhovne milosti. A Sveti Damjan je ostao intimno vezan uz Franjin život: tu se čuvalo Raspelo pred kojim je Siromašak odlučio služiti Crkvi. Klarina je zajednica od male skupine žena pustinjakinja, koje su živjele u poljskoj osamljenoj crkvici, postala zajednica pored jednog od najvažnijih mjesta franjevačkog hodočašća. Klara i njezine sestre htjele su uvijek sačuvati eremitski karakter svoga izbora, a ipak, bez da si protuslove, razvile su jako intenzivni dijalog sa svima onima koji su dolazili u Sveti Damjan.

Međutim, shvaćanje klauzure od strane crkvenih zakonodavaca, napose kardinala Hugolina koji je bio pokrovitelj franjevačkog reda, bitno se razlikovalo od Klarinog shvaćanja i iskustva zajednice Svetog Damjana. Htjući smjestiti ovu zajednicu u istu shemu kao i ostale redovnice, kardinal Hugolin im je nametnuo vlastite konstitucije, koje su bile odraz drugačijega duha od onog Franjinog i Klarinog. Hugolinove konstitucije slabo su se primjenjivale u životu Svetog Damjana, što je dokazano činjenicom da su bile ubrzo napuštene. Bilo je raznih pokušaja da se dadne novo pravilo svim ženskim zajednicama središnje Italije, ali je Klara uvijek ostala nezadovoljna: na koncu je odlučila sama sastaviti Pravilo za svoju zajednicu.

Bila je to odluka bez presedana u povijesti Crkve: nikad nije viđeno da je jedna žena napisala pravilo za druge žene. Bila bi dovoljna ta odluka da od Klare učini jednu od najvećih

predstavnicu ženskih ličnosti kršćanske povijesti. No na potvrdu svoga Pravila morat će još dugo čekati, do 9. kolovoza 1253., dva dana prije svoje smrti. Već pri prvom susretu s Klarom, upada u oči njezin čvrsti karakter, njezina upornost koja je nosi da se bori protiv svake zapreke što je ometa u vjernom nasljedovanju Krista. Ali u njoj nalazimo veliki sklad i uravnoteženost izuzetne ljudskosti, koja je čini uistinu ženom koja nikada nije zanijekala svoju ženstvenost, svoju majčinsku i sestričnu nježnost, pažnju, brižljivost, suosjećajnost i milosrđe.

Klarino majčinstvo proizlazi iz duha služenja kojim obavlja jednostavne i ponizne poslove, poslužujući sestre, napose bolesne i nemoćne. Osobito joj je bila draga gesta pranja nogu sestrama, koja ju je podsjećala na Isusov čin na Posljednjoj večeri. Ova očita povezanost te geste s euharistijom jasno pokazuje kako je Klara svjesno i konkretno živjela svoju svakodnevnu euharistiju i molitvu. Ove dimenzije Klarine nježnosti nalazimo u pismima što ih je pisala sv. Janji, češkoj princezi koja je prihvatila oblik života kakav se živio u Svetom Damjanu i prenijela ga u praški samostan koji je sama osnovala. Pisma, napisana između 1234. i 1253. godine, odraz su Klarine duše, njezine duboke kršćanske vjere, njezina življenja evanđelja i nasljedovanja siromašnoga i raspetoga Krista. To su pisma jedne žene ženi, prijateljice prijateljici, svete sveticu. U njima se odražava Klarina »teologija«: Krist Betlehema, Krist Kalvarije i Marija - stan i prebivalište Sina Božjega.

Osim ovih sačuvanih pisama napisanih sv. Janji (njih četiri), od Klare nam je sačuvano još jedno pismo Ermentrudi iz Bruges, Oporuka, Pravilo i Blagoslov. Svi ti dokumenti čine još danas svježim i živim Klarin glas, srce i duh. Njezino Pravilo, koje je danas norma za sve njezine sljedbenice, klarise, sadrži bitne karakteristike njezina ideala i iskustva Svetog Damjana: življenje evanđelja, uzvišeno siromaštvo, bratsko zajedništvo te povezanost s braćom Prvoga reda (franjevima). Klara je preminula 11. kolovoza 1253. godine. Sveti Damjan je za vrijeme njezine duge bolesti i agonije postao svetište i susretište crkvenih dostojanstvenika, plemstva, običnog puka, manje braće i sestara. Mjesto na kojemu je bila Klarina smrtna postelja i danas je mjesto hodočašćenja, uvijek obilježeno kitom svježega cvijeća.

Klarinu duhovnost možemo stoga sažeti u nekoliko točaka:

- nasljedovanje Krista siromašnoga i raspetoga
- predanje »Ocu milosrđa«, velikodušnom »Darovatelju«
- korjenita privrženost Crkvi
- zaručnica ljubav prema Kristu
- velikodušnost koja ništa ne odbija nadahnućima Duha
- duhovno majčinstvo po primjeru Djevice Marije
- klauzura koja obuhvaća čitav svijet.

SVIJET I SVJETOVNOST U ŽIVOTU I SPISIMA SVETE KLARE

Stjepan Lice, Zagreb

Uvod

Čiji je ovaj svijet u kojemu živimo? Božji? Ljudski? Od zloga? Svijet koji je Bog oblikovao po mjeri svoje ljubavi, čovjek je - zaveden - preoblikovao po mjeri svoje zbnunjenosti, oholosti i samodostatnosti. Čovjek, pozvan od Boga da bude sustvaratelj svijeta, iskazuje se svojim životom i djelovanjem i kao njegov razaratelj.

Ima li onda ovaj svijet budućnosti? Ima li čovjek u njemu budućnosti? Ima li Bog u njemu, u svijetu i u čovjeku, budućnosti?

Iščitavajući životopis i spise svete Klare zaključujem da ona sebi ta pitanja nije postavljala. Njezina pitanja bila su: Kako se odazvati sadašnjosti svijeta? Kako se u nju uključiti? Kako se sada zauzeti za ljudski svijet? Kako se sada odazvati Božjem pozivu?

Jer sadašnjost je zemlja budućnosti. Budućnost iz nje niče. Ta za čovjeka je - po Isusu Kristu - i nebo izniklo iz zemlje. Nastanilo se do svršetka svijeta - na njoj. Ali, pođimo od početka.

Božji svijet

Svijet je Božje stvorenje. Stoga psalmist kliče: "Gospodnja je zemlja i sve na njoj, svijet i svi koji na njemu žive. On ga na morima utemelji i na rijekama učvrsti." (Ps 24,1-2)

U Knjizi mudrosti čitamo: "Bože otaca naših i Gospode milosrđa, ti koji si riječju svojom stvorio svemir, i koji si saznao čovjeka mudrošću svojom, da vlada nad stvorovima tvojim, i da svijetom upravlja u svetosti i pravednosti, i da sud sudi dušom pravičnom, daj mi mudrost... koja je bila nazočna kad si stvarao svijet... da uza me bude i potruđi se sa mnom, i da spoznam što je tebi milo" (Mudr 9,1-4. 9-10).

U istoj knjizi zapisan je i slijedeći iskaz čovjekove zahvalnosti i udivljenja pred Božjom silinom i dobrotom: "Sav je svijet pred tobom kao zrnice praha na tezulji, i kao kaplja jutarnje rose što se spušta na zemlju. A ti si milostiv svemu, jer možeš sve, i kroz prste gledaš na grijehe ljudima, da bi se pokajali. Jer ti ljubiš sva bića, i ne mrziš ni jedno koje si stvorio. Jer da si štogod mrzio, ne bi ga ni stvorio. A kako bi išta moglo opstojati ako ti ne bi htio? Ili se održati ako ti nisi u život dozvao? Ali ti štetiš, jer sve je tvoje, Gospodaru, ljubitelju života, i tvoj je besmrtni duh u svemu" (Mudr 11,22-26,12,1).

Svijet sukoba

"Bog je stvorio čovjeka za neraspadljivost, i učinio ga na sliku svoje besmrtnosti" (Mudr 2,23), ali "đavlovom je zavišću došla smrt u svijet, i nju će iskusiti oni koji njemu pripadaju" (Mudr 2,24). Po njemu smo ranjeni "požudom tijela, požudom očiju i ohološću života" (1 Iv 2,16). Stoga nam valja umaknuti pokvarenosti koja je u svijetu zbog požude (2 Pt 1,4) i jačati "u Gospodinu i u silnoj snazi njegovoj" (Ef 6,10). Sveti Pavao u svojoj poslanici potiče Efežane: "obucite svu opremu Božju da se mognete oduprijeti lukavstvima đavlovim. Jer nije nam se boriti protiv krvi i mesa, nego protiv Vrhovništva, protiv Vlasti, protiv upravljača ovoga mračnoga svijeta, protiv zlih duhova po nebesima. Zbog toga posegnite za svom opremom Božjom da uzmognete odoljeti u dan zli i održati se kada sve nadvladate" (Ef 6,11-13).

Svijet susreta

Svijet je prostor stvoren za susret Boga i čovjeka, prostor kroz koji je i Bog kao čovjek prošao da bi čovjeka otkupio - i kroz koji s čovjekom otkupljenim prolazi "u sve dane - do

svršetka svijeta" (Mt 28,20). "Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni. Ta Bog nije poslao Sina na svijet da sudi svijetu, nego da se svijet spasi po njemu" (Iv 3,16-17). Isus je u svijet "k svojim došao (jer ih je ljubio, do kraja ih je ljubio), ali ga njegovi ne primiše" (Iv 1,11).

Negostoljubivost svijeta nije zburila Isusa, ma koliko mu je boli nanijela, ma koliko mu boli nanosi. Svoje nije zbog toga doživljavao i ne doživljava manje svojim. Živeći u svijetu on je "pobijedio svijet" (Iv 16,33). Pobijedio gaje ljubavlju od koje nema veće: "život svoj položi za svoje prijatelje" (Iv 15,13). Pobijedio gaje time što "onima koji ga primiše podade moć da postanu djeca Božja" (Iv 1,12).

Tako u svijetu uz grijeh živi i pravednost, uz patnju i otkupljenje od patnje. Po svojoj opredijeljenosti za Isusa čovjek je pozvan biti sustvarateljem svijeta, prepoznavati i promicati istinske životne vrijednosti, životno se zauzimati za njih. Jer "svatko je Božje stvorenje dobro i ne valja odbaciti ništa što se uzima sa zahvalnošću jer se posvećuje riječju Božjom i molitvom" (1 Tim 4,4). Čovjek se, naime, od svijeta ne može odijeliti ni s jedne ni s druge strane samostanskih zidova. Štoviše, odijeliti se od svijeta bilo bi u konačnici istoznačno odjeljivanju od Boga.

Svijet u Klarino doba

Kakav je bio svijet u Klarino doba? Je li u njemu bilo uočljivije dobro ili zlo? Je li u njemu Bog bio vidljiv, nadohvat duše? Je li tada i ondje bilo lakše biti čovjek nego li, recimo, danas i ovdje?

Sveta Klara rođena je 1194, a 1253. je prešla k Bogu. Živjela je, dakle, u doba razvijenog srednjeg vijeka. Veliki i zaprepašujuć istični raskol koji se, uslijed nesretnog nesporazuma i ljudskih promašaja, zbio godine 1054. rascijepio je Kristovu crkvu kojoj je u biti da bude jedno. Saraceni su 1071. osvojili Svetu zemlju i Jeruzalem. To je pokrenulo niz križarskih pohoda s temeljnim religioznim poticajem da se Sveta zemlja i Jeruzalem oslobode kako bi bili jednostavno dostupni kršćanskom svijetu. Međutim, križarski pohodi su se ubrzo izrodili u najokrutnije događaje srednjeg vijeka, pune pokolja, krvoprolića i pljački. Stradavali su i žene, djeca i starci. Štoviše, 1212. je bila pokrenuta i dječja križarska vojna s obrazloženjem da je dječja nevinost bliža Bogu od okrutnosti pljačkaša-ratnika. Dječja križarska vojna okončana je silnim strahotama. Tisuće dječaka i djevojčica bilo je raspršeno diljem Europe, pomrlo ili prodano u roblje.

U to doba Crkva je na vrhuncu svoje moći. Papa je poglavar zapadnog kršćanstva, zapadnog svijeta. Svijet je to u kojem je religiozno i političko tako blisko da se međusobno preklapa i prožima. Crkva je toliko bogata i moćna da samu sebe ugrožava svojim bogatstvom i svojom moći. U opasnosti je da im podleže.

Istodobno se uz to - a bit će i zbog toga - širi pokret siromaštva, pučki pokret koji je zahvatio sav zapadni svijet. Ljudi su zaneseni Evanđeljem. Prisutna je težnja za snažnijim osobnim oblikovanjem duhovnog života i nasljedovanjem siromašnog Isusa. No, neki - ili i mnogi - tražeći svoje putove, zalaze u krivovjerja i protucrkvvenost, nauk protivan duhu Evanđelja. Vremenom ta pojava uzima tolikog maha da počinje ugrožavati i svjetovni i crkveni poredak. Pokrenuta je čak i križarska vojna protiv heretika. Ustanovljena je inkvizicija zbog koje se zbililo mnogo okrutnosti i jada, zbog koje je proliveno mnogo nevine krvi.

Ovo je vrijeme i vrijeme velikih svetaca Franje i Dominika. Prepoznavši njihovu vjerodostojnost, mnogi su ih slijedili i tako su nastali veliki prosjački redovi koji su zadobili veliko značenje u crkvenom životu. Uz franjevce i dominikance ovdje valja spomenuti i augustince-pustinjake (eremite) i karmelićane. Sveti Franjo je svojim životom, svojim mirnim vjerovjesništvom i blagom ljubavlju do krajnjih granica očitovao ideal siromaštva u savršenom nasljedovanju Krista.

Asiz u Klarino doba

U Asizu, uostalom kao i u svem ondašnjem svijetu, vrlo je snažno prisutna hijerarhijska struktura. Asiz je podijeljen na plemstvo (Majores) i puk (Minores). Klara potječe iz plemićke obitelji, Franjo iz trgovačke. Kada je puk 1199. istjerao plemstvo iz Asiza i Franjo je sudjelovao u tome. Izgnano plemstvo, među kojim je i Klarina obitelj, našla je utočište u Perugi. 1202. asiško plemstvo je uz pomoć Perugie u krvavoj bici pobijedilo asiški puk (Franjo je tada, kao pripadnik pobijeđene strane, proveo godinu dana u zatvoru u Perugi, sve dok ga otac nije otkupio). Klarina obitelj vratila se u Asiz godine 1204. (Klara tada ima deset godina). U svojoj sedamnaestoj godini Klara susreće Franju, a godinu dana potom odlazi za njim.

Franjin svijet

U svojoj Oporuci Franjo piše: "Gospodin je dao meni, bratu Franji, da ovako započnem činiti pokoru: dok bijah u grijesima bilo mi je odveć odurno gledati gubavce; i sam Gospodin me dovede među njih i bijah milosrdan prema njima. I dok se vraćah od njih, ono što mi činjaše odurnim pretvori mi se u duševnu i tjelesnu slast; potom kratko zastadoh i iziđoh iz svijeta" (OR 1-3). Iziđoh iz svijeta... No već u slijedećoj rečenici Franjo piše: "I Gospodin mi dade toliku vjeru u crkvama, da sam ovako jednostavno molio i govorio: klanjamo ti se, Gospodine Isuse Kriste, ovdje i po svim crkvama tvojim koje su po cijelom svijetu, i blagoslivljamo te, jer si po svome svetom križu svijet otkupio" (OR 4-5).

Franjo je izišao iz svijeta površnosti, lakomislenosti i ispraznosti i išao u novoprepoznati svijet, u svijet koji je Isus otkupio po svome svetom križu. U svijet otkupljenika. Klara gaje zatekla u tom svijetu i u svijetlu toga svijeta ga prepoznala srodnim. Tako je bilo moguće da, duhovno sjedinjeni, počnu dijeliti život i obnavljati svijet.

Klarino gledanje svijeta

Kada govori o svijetu, Klara se koristi riječima: "u varavom nemirnom svijetu" (3 PA 15), "napustivši sve taštine ovoga svijeta" (4 PA 8), "ne bojimo se... omalovažavanja ni prezira svijeta" (PKI VI,2), "u bijednoj taštini svijeta" (OKI 9), sretno izbjegla svijetu i blatu (PKE 3), "neka te ne prestraši buka svijeta koji bježi poput sjene" (PKE 5), "neka te ne zaludi isprazna šarolikost varavog svijeta" (PKE 6).

Ipak, svoje viđenje svijeta (odnosno svjetova) Klara najsažetije izriče u "Obliku života siromašnih sestara", u poglavlju naslovljenom "O opominjanju i popravljanju sestara": "Opominjem pak i potičem u Gospodinu Isusu Kristu da se sestre čuvaju svake oholosti, isprazne slave, zavisti, pohlepe, brige i skrbi za ovaj svijet, ogovaranja i mrmljanja, nesloge i dijeljenja. I neka se brinu da uvijek sačuvaju jedinstvo međusobne ljubavi koja je vez savršenstva. I koje su neuke neka ne teže za učenošću; nego neka pripaze da iznad svega moraju željeti da imaju duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje, da mu se uvijek čistim srcem mole i da budu ponizne, strpljive u progonstvu i bolesti; i da ljube one koji nas progone, kude i potvaraju, jer Gospodin kaže: 'Blaženi koji trpe progonstvo radi pravednosti, jer je njihovo kraljevstvo nebesko. I koji ustraje do konca taj će se spasiti'" (PKI X).

Svijet ispraznosti i svijet otkupljenika nastavaju istodobno isto vrijeme i isti prostor. Prelamaju se u svakoj duši, u svakom životu. Koji će svijet komu biti uočljiviji, zbiljniji, ovisi, unatoč svemu, ponajprije o svakom čovjeku osobno. O temeljnom opredjeljenju i nastojanju njegova bića.

Da bi čovjek mogao ovaj svijet prepoznati kao svoj i udomiti se u njemu, nije mu dovoljan dobar vid, ne dostaju mu dobre oči. Nije dovoljno da čovjek zapaža zbivanja oko sebe, da uočava osobnosti, pojedinosti i njihovu mnogostruku povezanost. Neophodno je i da zna gledati i da odabere ispravan način promatranja i time sudjelovanja.

Naime, bitna je razlika u tome da li se Boga gleda kroz svijet ili se svijet gleda kroz Boga. Ta dva načina gledanja gotovo su posve oprečna.

Ukoliko čovjek gleda Boga kroz svijet, on sebi oduzima mogućnost da stane pred Boga licem u lice i da prepozna svijet kao mogućnost koja umije biti put i zavičaj. Tako gledan Bog biva nestvaran, a svijet tud i mračan, pun prikriivenih prijetnji. U takvom Bogu i svijetu razumljivo je da čovjek ne može naći svoje mjesto i on nužno biva samom sebi dalek.

Ukoliko čovjek svijet gleda kroz Boga, očitovat će mu se da je svijet, kao i on sam, Bogom zahvaćen, Bogom obuhvaćen i znat će jasno lučiti zbilju i privid te se nikada neće povoditi za prolaznim. Osjetit će se odgovornim za svijet i za Boga u svijetu i nastojat će ne samo da očuva već i da unaprijedi jedinstvo svih bića. Gledajući svijet kroz Boga, upoznat će daljnje domete stradanja i patnje i kroz to postati slobodan i zahvalan.

Svijet i svjetovnost u životu/životopisu svete Klare

Životopis svete Klare, što gaje napisao Toma Čelanski, krajnje je skromnog opsega, a napisan je na taj način da ne ističe Klaru već svjetlo za koje je svjedočila, kojim je svijetlila. Njezin nevidljiv život učinio ju je nevidljivom i na stranicama njezina životopisa. No, kao što je živeći u skrovitosti samostana žarila u svijetu svojega vremena, i svakoga vremena potom, tako i zapisano u životopisu svjedoči o tome daje čovjeku i u ovom svijetu moguće ponijeti svjetlo i svijetliti njime ako je stijenj njegove duše podatan svjetlu. Klara je uistinu bila usklađena s Pavlovim poticajem Filipljanima (Fil 2,15-16), te je bila bespriječna i čista, dijete Božje neporočno posred svijeta u kojem je svijetlila kao svijetlilo držeći riječ Života.

U "Cvjetićima svetog Franje" (16) zabilježeno je da se Franjo, našavši se u dvoumici da li da se posveti samo molitvi i povuče iz svijeta ili da nastavi propovijedati u svijetu, obratio svetoj Klari i bratu Silvesteru molbom da u svojim molitvama zatraže od Boga odgovor na to pitanje. Bog je odgovorio i očitovao, kako bratu Silvesteru tako i svetoj Klari i njezinim duhovnim sestrama, da je njegova volja, da Franjo propovijeda svijetu, jer ga nije izabrao samo radi njega samoga, nego i radi spasa drugih. Božja volja je u tome lako našla svoj prolaz kroz Klarinu dušu pošto je ona bila svjesna da nije dovoljno bdjeti za svijet, već daje nužno bdjeti sa svijetom, bdjeti u njemu, svojim životom buditi pozaspale duše i biti jasnoća zbunjenim dušama. S obzirom na oblik života koji je prepoznala svojim, bilo joj je posve prirodno zaključiti da će oblik Franjina života, kojega je svojim životom nastojala nadopunjavati, biti život za svijet i u svijetu.

Kardinal Jakov iz Vitrija u svojem pismu 1216. piše kako Klara hoće da samostani njezinih sestara ne budu daleko od gradova kako bi se mogle posvetiti apostolatu te da, u skladu s tim, zajednički borave u nekim malenim i siromašnim skloništima nedaleko od gradova.

Tako je bilo moguće da sveta Klara svojom vjerom i vjerom svojih sestara u dva navrata obrani grad Asiz od neprijateljske vojske. U prvom slučaju, u rujnu 1240. sveta Klara, premda teško bolesna, izišla s pokaznicom, u kojoj je bilo Presveto Tijelo, u ruci, pred Saracene koji su bili nasrnuli već i na samostan sestara. Pred njezinom pojavom Saraceni su zbunjeni uzmakli. U drugom slučaju, 22. lipnja 1241. Vital iz Aversa nasrnuo je sa svojom vojskom na Asiz. Snagom molitve svete Klare i njezinih sestara, grad je bio obranjen, a napadačeva vojska raspršena.

No, smisao života uz gradove bio je - i ostaje - trajna obrana grada kao prostora ljudskog života, kao prostora mira, kao prostora u kojem se različitosti mogu susretati i međusobno obogaćivati. Smisao života svete Klare i njezinih sestara uz gradove, kao najveća ljudska naselja, zasigurno je u tome da se s onima za koje se moli diše isti zrak, ista zbilja.

Jednom zgodom, o Božiću, kada su sve sestre otišle na molitvu jutarnje, sveta je Klara ostala sama u samostanu. Bolno je doživjela svoju osamljenost te se molitvom obratila Bogu.

Odjednom se u duhu zatekla prisutnom u crkvi uz sestre te zbiljski vidjela i čula sve što se ondje zbivalo. Zbog toga je proglašena zaštitnicom televizije.

U ovim našim danima vrlo je prisutna i izražena potreba da se svijet i čovjek zaštite od televizije i da se televizija zaštiti za svijet, za čovjeka. Naime, da im televizija posluži, da im bude ljekovita, a ne da ih okrada, truje. Potrebno je uskladiti svijet i sliku o njemu. Svijet kakav jest i kakav bi trebao i mogao biti. Slikom svijeta moguće je poduprijeti rast svijeta, ali isto tako i ugroziti ga.

Sveta Klara je čitav život nastojala oko toga da za sebe i svoje sestre dobije pravilo koje će točno izražavati oblik života koji je ona za sebe i za svoje sestre prepoznala primjerenim. No, uslijed odluke IV. Lateranskog koncila 1215. da se više ne odobravaju nikakva nova redovnička pravila, Klara je morala prihvatiti Pravilo svetog Benedikta koje je nije zadovoljavalo. Naime, ona je za sebe i za svoje sestre htjela pravilo koje će im omogućiti život u preuzvišenom siromaštvu, tj. dati pravo da mogu živjeti bez vlasništva i bez dohodaka, te koje će izričito utvrditi njihovu pripadnost duhovnoj obitelji svetog Franje. Nakon više različitih djelomičnih rješenja od kojih je nijedno nije posve zadovoljavalo, njezino je pravilo, naslovljeno "Oblik života", konačno bilo službeno odobreno od pape Inocenta IV. 9. kolovoza 1253. 10. kolovoza 1253. bila joj je predana bula potvrde njezina Pravila. Slijedećeg dana Klara je preminula. Uz navedeno valja pripomenuti da je sveta Klara prva žena koja je sastavila pravilo za žene.

Začuđujuće je, ali istodobno i zadivljujuće, što je toliko snage, volje i domišljatosti ulagala u ovo svoje postignuće. No, ona je bila svjesna da se neprolazno udomljuje u prolazno i daje, stoga, nužno neprolaznom dati ono najbolje što je moguće.

Svijet i svjetovnost u spisima svete Klare

Spisi svete Klare nevelikog su opsega. No, pritom treba imati na umu činjenicu da je malo žena onog vremena za sobom ostavilo bilo kakva zapisa.

Spisi svete Klare dragocjeni su prije svega zbog toga što svjedoče o jednoj životnoj osobi, o osobi koja se radovala životu i svijetu, o osobi koja je ljubila život i svijet i sve one koje joj je Bog na različite načine povjeravao.

Njezino pravilo započinje riječima: "Oblik života Siromašnih sestara, što gaje blaženi Franjo ustanovio, jest ovo: Obdržavati Evanđelje Gospodina našega Isusa Krista živeći u poslušnosti, bez vlasništva i u čistoći." No, iza ove odredbe, slijedi iznenađenje. Štoviše, čitavo je Pravilo jedno iznenađenje. Jedno evanđeosko iznenađenje. U Pravilu je najviše govora o običnostima života. Ništa nije određeno kao nešto bezuvjetno. Sve se pomno odmjerava, usklađuje u evanđeoskoj ljubavi. Više je govora o odjeći nego li o molitvi.

Molitva je nešto što se podrazumijeva, nešto što ni na koji način nije upitno. No, zagledanost u Boga ne smije biti praćena sljepoćom u odnosu na potrebe svojih. To bi značilo previdjeti Boga. Duh svete molitve ne smije se ni zbog čega gasiti (PKI VI,2). Svakoj sestri je omogućeno da moli na način koji joj je najbliži (PKI III). Post treba usklađivati s dobi, snagama i zdravljem svake pojedine sestre (PK III). Šutnja je propisana, "ali ne u bolničkim prostorijama gdje je uvijek sestrama dopušteno razborito govoriti za razonodu i posluživanje bolesnih" (PKI V,3). "Ipak mogu uvijek i svagdje kratko i ispod glasa napomenuti stoje potrebno" (PKI V,4). Čovjek i čovječnost su važniji i od šutnje i od posta i od svih oblika pokore "... jer snaga naša nije kao snaga kamena niti je tijelo naše od mjedi liveno, pače smo krhke i sklone svakoj tjelesnoj slabosti, molim te, predraga, da se mudro i razborito povučesh od nerazborite i nemoguće strogosti u odricanju, za koju sam doznala da si je poduzela, i molim u Gospodinu da živa slaviš Gospodina, da prinosiš Gospodinu duhovno bogoslužje, da tvoja žrtva uvijek bude solju začinjena" (3 PA 38-41).

Odjeća treba biti priprosta, ali prilagođena okolnostima života i potrebama, prikladna za služenje i rad (PKI 11,15). Sestre su pozvane da budu "putnici i pridošlice na ovome svijetu",

kako ih materijalno ne bi opterećivalo i prekomjerno zaokupljalo, te kako zabrinutost za prolazno ne bi zakrila neprolazno i umanjila osobnu raspoloživost pred Bogom. U zauzetosti za svijet, potrebno je odijeliti se od svega što može biti zaprekom u odnosu na Boga i čovjeka. Dopušteno je posjedovanje zemljišta nužnog za održavanje samostana i razborito trošenje novca. Svaka se sestra može koristiti stvarima koje su joj potrebne. Za potrebe bolesnih sestara sve su se sestre dužne brinuti s velikom domišljatošću. Uz to, pozvane su da jedne drugima slobodno očituju svoje potrebe. Jer "ako majka ljubi i hrani svoju tjelesnu kćerku, koliko više mora sestra ljubiti i hraniti svoju duhovnu sestru" (PKI VIII, 16)? Naime, evanđeoska ljubav uvijek ima prednost pred evanđeoskim siromaštvom. To ne oslabljuje poziv upućen sestrama da zauvijek obdržavaju "siromaštvo i poniznost Gospodina našega Isusa Krista i njegove Majke i sveto Evanđelje" (PKI XII, 13), već ga, štoviše, s povjerenjem potkrepljuje. Klara će i u svojoj Oporuci naglašeno i s povjerenjem, premda ne bez ustreptalosti, podsjećati svoje sestre da ustraju u svetom siromaštvu, spominjući pritom ljudsku krhkost "koje smo se bojali u nama" (OKI 38).

Autoritet opatice je u službi evanđeoskog služenja. Ona je pozvana prednjačiti u krepostima (PKI IV,9), ponizno i ljubazno ispravljati svoje sestre "ne nalažući im ništa što bi bilo protiv njihove duše" (PKI X,1). Pozvana je da se kloni svake pristranosti i tješi žalosne (PKI IV, 11). Napose "neka onima koje su u kušnji bude posljednje utočište" (PKI IV, 12). Sestre ne trebaju težiti za suglasjem u odlučivanju, jer "Gospodin često otkriva manjemu ono stoje bolje" (PKI IV, 18). Puninu smisla (i ne samo) samostanskog života i puninu (i ne samo) sestrinskih odnosa Klara izriče riječima: "Ljubite uvijek svoje duše i duše svih svojih sestara, i vodite uvijek brigu da održite što ste Gospodinu obećale" (iz Blagoslova svete Klare, 14-15).

Sve su sestre pozvane čuvati klauzuru (PKI XI), ali smisao klauzure nije sam u sebi, nije u dijeljenju od svijeta. Smisao klauzure je u pročišćavanju odnosa sa svijetom, čuvanju dragocjenosti tog odnosa. Sestrama "nije dopušteno izaći iz samostana" tek "bez korisnog, razložitog i odobrenog uzroka" (PKI 11,12). Pozvane su da u samostan ne donose "glasine svijeta" (PKI IX, 15) i da žive tako "da uvijek mogu saziđivati one koji ih gledaju" (PKI IX, 12) kako bi se za njih posvećivale ne samo molitvom već i životnim primjerom te da bi po tome njihova molitva bila proživljena.

Naglašen duh slobode u Pravilu odraz je Klarina povjerenja u Boga da će se zauzeti za ono što je s njom i s njezinim sestrama započeo, a ujedno i odraz povjerenja u svoje sestre. Krutost Pravila bila bi, naprotiv, znak odsutnosti Duha odnosno njegova zatiranja. Živjeti po svetom Evanđelju znači uprisutniti radosnu vijest u svijetu. A radosna vijest uprisutnjuje se ponajprije onim malim, pa i nevidljivim koracima koji su dio čovjeka u okolnostima njegova života. Tko previdi svijet, tko previdi čovjeka, taj je previdio svrhu svojega života, svoje poslanje, sebe samoga. Taj je previdio Boga. U skladu s tim Oblik života svete Klare je opis i skup poticaja za jedan način ukorijenjenosti u svijet.

Sveta Klara je uporno, uvijek i u svemu, nastojala i u vremenitom čuvati i promicati čovjekovo dostojanstvo. Stoga se uvijek nastojala primaknuti bliže svijetu, obraniti svakodnevicu, običnost života, kao prostor topline i blizine, ne kao prostor ispraznosti i sputanosti. Klara je razumjela da duhovnost ne valja izbavljati iz svjetovnosti, već da svjetovnost treba njome prožeti. Duhovnost bez istinskog odnosa sa svjetovnošću, barem u franjevačkom smislu, nije životvorna. Svaki je čovjek pozvan biti pomoćnikom samog Boga i" podržavateljem "klonulih udova njegovog neizrecivog tijela" (3 PA 8) u punoj suodgovornosti za svijet.

Iz sveukupnih spisa svete Klare, a napose iz njezinih pisama Agnezi, jednostavno se i nedvosmisleno može iščitati njezino viđenje svijeta. Svijet je prostor Božje ljubavi, a subjekt čovjekovog života i svijeta je drugi. Drugi čovjek. Stoga je pripadnost Bogu bitno određena zauzetošću za svijet. Čovjek je pozvan prepoznati prisutnost Božje ljubavi i svojim je životom učiniti uočljivom i opipljivom.

Franju upoznajemo u odnosu prema svim bićima, dok Klaru susrećemo u odnosu prema čovjeku. Dok Franjo u svojim Pohvalama Bogu zadivljen izriče tko je Bog, Klara u svojim spisima na mnoge načine, puna udivljenja izriče tko je čovjek kad je Bog u njemu. "Evo, već je jasno po Božjoj milosti daje duša vjernog čovjeka veća od neba, jer nebesa sa svim stvorovima ne mogu obuhvatiti Stvoritelja, a sama vjerna duša je njegov stan i sjedište" (3 PA 21,22). Svaki čovjek je pozvan da Boga u sebi nosi na duhovan način, da udomi u sebi njega koji čovjeka i sve obuhvaća, jer je vrhunsko osmišljenje i ispunjenje života posjedovati Boga koji će čovjeka posjedovati jače od ostalih prolaznih posjeda svijeta (3 PA 25,26). Bog je, stoga i došao u svijet, "prezren, ubog i siromah", kako bi ljudi, "koji su bili veoma siromašni, ubogi, podnoseći preveliku oskudicu nebeske hrane" postali "po njemu bogati, posjedujući nebesko kraljevstvo" (1 PA 19,20).

Klara snažno proživljava odnose s ljudima. Doživljaj drugog kod nje je pun životne zauzetosti i nježnosti. "Blagoslivljam vas za svojega života i poslije svoje smrti, koliko mogu, svim blagoslovima kojima je Otac milosrđa blagoslovio i kojima će blagosloviti svoje sinove i kćeri na nebu i na zemlji, i kojima su duhovni otac i majka blagoslovili, te će blagosloviti svoje duhovne sinove i kćeri. Ljubite uvijek svoje duše i duše svih svojih sestara..." (Blagoslov sv. Klare 11-14).

Čovjek - to je prije svega onaj drugi. Stavljajući drugoga na prvo mjesto, čovjek sam za sebe odabire mjesto drugoga, izjednačuje se s njim. Dijeli se s njim. Čovjeku je mjesto uz čovjeka, jer je Bog uz čovjeka. Tko je nasuprot čovjeka, nasuprot je Boga. Taj nije čovječan, nije Božji.

Sveta Klara samu sebe naziva biljčicom svetog Franje i tom riječi izuzetno proćučeno kazuje koliko dragocjen može biti čovjek čovjeku. Čovjek čovjeku može biti zemlja, može mu biti sjeme. Čovjek je sazdan od praha zemaljskog, zrnca toga praha, čija ga malenkost i lakoća čine nevidljivim, neprimjetnim na dlanu zemlje, može drugom čovjeku dati život.

Sveta Klara svoju susestru Agnezu, koju nikada nije imala prilike susresti, s kojom se susretala samim svojim postojanjem, podudarnošću duša, u pismima nazva "polovinom svoje duše", "škrinjom posebno srdačne ljubavi" (4 PA 7), "neusporedivim blagom sakrivenim u njivi svijeta i ljudskih srdaca" (3 PA 7).

Klara je bila osjetljiva za druge, susretala ih puninom svojega bića, svjesna da se duhovnom sjedinjenošću obnavlja svijet, da s dušom drugoga pozvanije i dostojnije stojimo pred ljudima za Boga i pred Bogom za ljude.

Temeljni životni stav svete Klare bio je radost zbog gledanja Božjeg svijeta, radost zbog života s Bogom i čovjekom, zbog života koji traje. U pismu svojoj susestri Agnezi, Klara piše: "Ispunjena sam tolikom radošću! I tolikim klicanjem dišem u Gospodinu... Zaista se mogu radovati i nitko me ne može otuđiti od tolike radosti... Tko će mi reći da se tolikim divnim radostima ne radujem? Raduj se, dakle, uvijek u Gospodinu, i neka te ne ovije gorčina ni magla..." (3 PA).

Sve to Klara piše teško bolesna, gotovo nepokretno bolesna kroz trideset posljednjih godina svojega ovozemnog života odnosno od svoje tridesete godine. I njezina će oporuka biti prepuna brižnosti za duhovni rast svijeta, prepuna duha i izraza zahvalnosti dok s uzdrhtalim povjerenjem potiče svoje sestre na vjernost evanđeoskom siromaštvu, a povrh svega na vjernost evanđeoskoj ljubavi: "... dužne smo mnogo blagoslivljati i hvaliti Boga i još više se poticati da činimo dobro" (OKI 22). "A iz ljubavi Kristove, ljubeći se među sobom, pokažite na vani onu ljubav koju imate unutra, da tim primjerom sestre budu izazvane da uvijek rastu u ljubavi prema Bogu i međusobnoj ljubavi" (OKI 59,60).

Zaključak

Sveta Klara nije živjela izvan svijeta, nije mu ni na koji način izbjegla. Ona je živjela u srcu svijeta, suočila se s njim u njegovoj dobroti i njegovom zlu, u njegovoj radosti i njegovoj

boli, u njegovoj pravednosti i njegovoj nepravednosti, u njegovoj ugroženosti i njegovom blagoslovu. Svjesna dostojanstva svijeta i svjetovnosti koje se očituju u mogućnosti da čovjek bude slobodno stvaralačko biće ljubavi, da živi u solidarnosti i s ljudima i s Bogom, ona je čitavim bićem stajala i pred Bogom i pred čovjekom u svojoj zauzetosti za svijet. Stoga je život svete Klare iskaz potvrde smislenosti svijeta i svjetovnosti, posve u skladu s njezinim riječima zapisanim u njezinom pismu Ermentrudi: "Molimo Boga jedni za druge. Tako ćemo, naime, noseći breme ljubavi jedni drugima, lako ispuniti zakon Kristov" (PKE 17).

POSLUŠNOST U ŽIVOTU SVJETOVNIH FRANJEVACA

(Pravilo FSR-a 10)

ŽIVJETI PO SVETOM EVANĐELJU: ODGOVOR ČOVJEKA

U dosadašnjem razmišljanju o Pravilu pokazali smo u čemu se sastoji ponuda Božja da se živi po svetom Evanđelju. Kratko ćemo samo reći da su prvi brojevi Pravila FSR-a željeli pokazati da ono poziva sve one koji se zavjetuju na ovo Pravilo da se potpuno ucjepljuju u Krista Gospodina do te mjere da on postane jedini put, istina i život. Stoga smo uglavnom i govorili o velikome daru kojim smo postali dionici Isusova života po svetim sakramentima.

Iz svega što smo rekli jasno proizlazi da nam je evanđeoski život, novi život kojim živimo kao uskrsnuli ljudi već darovan i da ga možemo živjeti snagom vjere. Stalno otkrivanje i prijanjanje uz život koji nam je darovan jest zapravo evanđeosko obraćenje koje traje cijeli život tako da se i u našem obraćeničkom životu događa nešto slično liturgijskom životu, osobito u Došašću u kojemu se govori o Isusu koji dolazi i koji je već došao. Drugim riječima radi se o čudesnom životu koji nam je darovan, ali ga stalno treba otkrivati s udivljenjem i omogućiti mu da se razvije do svoje punine.

Do sada smo dakle govorili o tome, a sada tekst Pravila s brojem 10 počinje opisivati praktični dio koji bismo mogli nazvati osobnim i asketskim dijelom. Opisuju se konkretni načini i putovi kojima franjevački trećoredac može živjeti na način Evanđelja.

Prvo je govor o tri zavjeta odnosno evanđeoska savjeta koji su u temeljima svakoga Bogu posvećena života, pa tako i života članova FSR-a. Novost je u tome što po ovom Pravilu, poslušnost, siromaštvo i čistoća nisu prikazani kao apstraktne kreposti ili samo pojmovi, nego kao ostvareni stavovi duše i srca u Isusovu životu. Pravilo u potpunosti slijedi baštinu franjevačke duhovnosti po kojoj evanđeoski savjeti nisu utemeljeni na Isusovim zapovijedima nego prije svega na njegovu životu. Zato mjerilo i značenje tih savjeta ne možemo gledati s ljudskoga stajališta jer jedino mjerilo i opravdanje života po evanđeoskim savjetima jest Isusov život i njegova riječ. Zato Franjo nikada ne govori o nekoj apstraktnoj poslušnosti, siromaštvu i čistoći, nego je to uvijek Isusova poslušnost, njegovo siromaštvo i čistoća.

1. Sjedinjeni s Isusovom otkupiteljskom poslušnosti

Čl. 10: *Sjedinjeni s otkupiteljskom poslušnosti Isusa, koji je svoju volju položio u Očeve ruke, neka vjerno ispunjavaju dužnosti svoga vlastitog staleža u raznolikim životnim okolnostima i neka slijede siromašnoga i raspetoga Krista, priznavajući ga također i u poteškoćama i u progonstvima.*

Ovaj je tekst vrlo važan, pa ćemo mu stoga posvetiti dužnu pažnju. Prije svega prva nas riječ "Sjedinjujući se" želi podsjetiti na to da se ovdje radi o čovjekovu odgovoru na Božju ponudu i na njegov dar novoga života u Kristu Gospodinu. Stoga je ta riječ u prvome redu odlikovanje za čovjeka jer nam govori da Bog priznaje čovjekovo nastojanje. Ali odmah zatim, ona izražava i našu punu ovisnost o Kristu Gospodinu. Želi nam reći da trebamo biti ponosni i radosni što smijemo sudjelovati u Isusovoj otkupiteljskoj poslušnosti, ali isto tako da je životni prostor naše poslušnosti Krist Gospodin i njegova otkupiteljska poslušnost. Isus je jedini učitelj i uzor svih životnih stavova i čina, pa tako i poslušnosti. Stoga se u franjevačkoj duhovnosti ne govori o poslušnosti koju određuju vanjske okolnosti ili neki socijalni modeli, nego se radi o poslušnosti Isusa Krista koji je bio poslušan Ocu od prvoga časa svoga utjelovljenja do smrti na križu.

Stoga još jednom naglašavam da poslušnost u franjevačkome duhu nije neki asketski čin ili disciplinsko sredstvo organizacije i efikasnosti, nego je trajno i bespridržajno ulaženje u spasenjsku volju Očevu i kao takva ona je temeljni odnos vjernika s Bogom. Ona je ponajprije

čovjekov odgovor na nadahnuća Duha, trajni stav koji prožima čovjeka u vjernom ostvarivanju Božjega poziva. Franjo to vrlo sažeto iznosi kad kaže: “Nemamo ništa drugo činiti, nego nastojati svojski slijediti Gospodinovu volju i njemu se svidjeti.” (*NPr* 22) Zbog toga je franjevačka poslušnost tako zahtjevna jer ne očekuje samo izvršenje nekih neposrednih zapovijedi, nego uključuje stalno suobličavanje Kristu poslušnome.

Iako se redovito govori o Franjinoj ljubavi prema Kristu siromašnome, ipak valja reći da je Franjo do dna svoga bića dirnu Kristovom bespridržajnom poslušnošću, jer ona je oltar na kojemu se Isus posvema prinosi svome nebeskom Ocu. Sam Isus prikazuje poslušnost kao bitni elemenat ljubavi: “Budete li čuvali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi; kao što sam i ja čuvao zapovijedi Oca svoga te ostajem u ljubavi njegovoj.” (*Iv* 15,10)

Želeći se stalno suobličavati Kristu koji je došao vršiti volju Oca svojega i koji za sebe kaže da je njegovo jelo vršiti volju Očevu, Franjo je zauzeto nastojao živjeti milost i dar poslušnosti. O tome nam Čelanski ovako svjedoči: “Franjo, koji je u sebi imao Duha Božjega, bijaše spreman podnositi sve tjeskobe duha, pretrpjeti sve boli tijela, kad bi mu konačno bilo dano da se volja nebeskoga Oca na njemu milosrdno ispuni. U molitvi je, ne manje prostrt srcem nego tijelom, ponizno molio da mu se dobrostivi Bog, Otac milosrđa i Bog svake utjehe udostoji očitovati svoju volju: da bi mogao savršeno dovršiti ono što je nekoć jednostavno i pobožno započeo.” (1 *Čel* 92)

2. Otkupiteljska poslušnost

Želimo posebno naglasiti ovaj izričaj Pravila kojim se život u poslušnosti franjevačkoga trećoreca stavlja u ozračje Božjega spasenjskog plana. To onda znači da poslušnost nije prije svega krepost za osobno posvećenje, za sticanje nekih kreposti, nego je to izvrstan put kojim se zavjetovanik životno ucjepljuje u Kristov spasenjski događaj koji traje. Dok su drugi utemeljitelji stavljali poslušnost u kontekst poniznosti ili pravednosti, Franjo je stavlja na razinu bogoslovne kreposti ljubavi: “Gospođo sveta Ljubavi, neka te Gospodin uzdrži s tvojom sestrom svetom Poslušnošću!” (*PK*). Osim toga poslušnost, prema Franji, ne uključuje samo odnos Poglavar - podložnik, nego prije svega duboki odnos prema Bogu i njegovoj Riječi, prema Crkvi, svim ljudima pa čak i prema stvorenjima. “Sveti Posluh suzbija sve tjelesne i pohotne sklonosti i kroti tijelo da bude poslušno duhu i poslušno svom bratu te potiče ljude da budu poslušni svim ljudima ovoga svijeta, i ne samo ljudima već i životinjama i divljim zvijerima da mogu činiti svima što hoće ukoliko im je to dopušteno odozgor od Gospodina.” (*PK*)

Ovakvo shvaćanje poslušnosti znači da franjevački trećoredac u svemu i uvijek nastoji životno sudjelovati u Kristovu spasenjskom djelu, a jedan od načina sudjelovanja jest i život u otkupiteljskoj poslušnosti. O tome govori i Drugi vatikanski: “Došao je dakle Sin, poslan od Oca, koji nas je prije stvorenja svijeta u njemu odabrao i predodredio da nas usvoji kao sinove, jer je htio da u njemu obnovi sve. Zato je Krist, da izvrši Očevu volju, osnovao nebesko kraljevstvo na zemlji i otkrio nam njegov misterij te svojom poslušnošću izvršio otkupljenje.” (*LG* 3) I nastavlja: “U različnim vrstama života i u različnim dužnostima gaje jednu svetost svi koje vodi Duh Božji i koji, poslušni Očevu glasu i klanjajući se Bogu Ocu u duhu i istini, slijede Krista siromašna, ponizna i obremenjena križem, da zasluže biti dionici njegove slave. Svak prema svojim darovima i službama mora bez oklijevanja ići putem žive vjere koja budi nadu i djeluje po ljubavi... Svi će se dakle vjernici u svojim životnim prilikama, dužnostima i pomoću svih tih stvari svaki dan sve više posvećivati ako sve s vjerom primaju iz ruke nebeskoga Oca i surađuju s Božjom voljom, očitujući svima u samoj vremenitoj službi ljubav kojom je Bog ljubio svijet.” (*LG* 41)

***Pogledati i knjigu “Franjo Asiški – učitelj života” – str. 275, sažetak o poslušnosti**

SIROMAŠTVO U ŽIVOTU SVJETOVNIH FRANJEVACA

(Pravilo FSR-a 11)

Prav. 11

3. Sjedinjeni s Isusovim otkupiteljskim siromaštvom

Ljudskom je biću nekako prirodna težnja za posjedovanjem; sebeljublje u najrazličitijim oblicima vrlo često ovlada čovjekom, pa to postaje zapreka da se čovjek suobličava Kristu Gospodinu i njegovu spasenjskom planu. Ta se težnja u franjevačkoj duhovnosti naziva "duh i težnja prisvajanja". Stoga i ovaj tekst Pravila treba staviti u taj kontekst.

Čl. 11: *Krist, pouzdavajući se u Oca, izabrao je za sebe i za svoju Majku siromašan i ponizan život, ali je ipak pažljivo i s ljubavlju cijenio stvorene stvari; neka isto tako i svjetovni franjevci nastoje tražiti u odcjepljenju i u upotrebi ispravan odnos prema zemaljskim dobrima, pojednostavnjujući svoje materijalne potrebe. A onda neka budu svjesni da su po Evanđelju upravitelji dobara danih za djecu Božju.*

Tako neka u duhu „Blaženstava“ nastoje da im srce bude čisto od svake težnje i pohlepe za posjedovanjem i gospodarenjem, jer su kao „putnici i tuđinci“ na putu u Očevu kuću.

Već nam prva riječ jasno govori da se ovdje ne radi o nekom općenitom siromaštvu, o siromaštvu po našoj mjeri, nego se radi o Kristovu siromaštvu, i samo je njegovo siromaštvo mjerodavno i odlučujuće za njegove učenike koji se velikodušno žele suobličavati svome Učitelju.

A. POUZDANJE U OCA - ŽIVOTNO OZRAČJE EVANĐEOSKOGA SIROMAŠTVA

Kao i za Krista tako i za nas iskreno pouzdanje u Oca jest jedino životno ozračje u koje mu je moguće živjeti evanđeoski siromašno. Tako i za Franju možemo reći da je cijeli njegov život od obraćenja do smrti bio sav prožet sinovskim pouzdanjem u Oca i posvemašnjom predanošću Bogu koji je jedino i najveće dobro. Samo se iz ovoga stava Franjine duše može razumjeti njegova posvemašnja zaljubljenost u Gospodu Siromaštinu. Onoga trenutka kad je otkrio dobrog Oca, Franjo je ostavio sve. Čak je i svoju odjeću vratio svome zemaljskom ocu. "Došavši pred biskupa, Franjo nije oklijevao niti je zbog nečega krzmao, niti je čekao kakvu riječ, nego je odmah svukao svu odjeću i predao ocu. Kad se, opijen čudesnim žarom, pred svima posve ogolio, rekao je ocu: "Do sada sam te zvao svojim ocem na zemlji, a sada mogu bezbrižno reći: *Oče naš, koji jesi na nebesima*, kod koga sam pohranio sve svoje blago i u koga sam stavio sve pouzdanje svoje nade." (LM II 4)

Ovakvo raspoloženje srca i duše pratit će cijeli Franjin život. To će biti velika baština koju on i Klara obećavaju svojoj braći i sestrama što im dolaze. Trebaju ostaviti sve, osloboditi se svega, a Klara i Franjo im obećaju samo jedno: puninu sinovstva Božjega.

B. KRIST JE ZA SEBE I ZA SVOJU MAJKU IZABRAO SIROMAŠAN I PONIZAN ŽIVOT

Glavna želja i cilj svakoga Kristova učenika jest potpuno suobličavanje svome Učitelju. Nošen tom željom, Franjo u Kristovu siromaštvu traži i nalazi i jedino opravdanje svoga potpunoga siromaštva. Njemu siromaštvo nikada neće biti cilj nego sredstvo za intenzivnije suobličenje Kristu Gospodinu. Možemo to reći još konkretnije: Franjin ideal nije neko uzvišeno siromaštvo nego siromašni Isus. Stoga i potiče svoju braću: "Predraga braćo, Sin Božji je od nas bio plemenitiji, a poradi nas je postao siromašan na ovome svijetu. Iz ljubavi prema njemu odabrali smo put siromaštva. Stoga se ne smijemo sramiti ići u prošnju.

Baštinicima kraljevstva nikako ne dolikuje da se srame miraza nebeske baštine.” (2 Čel 74) Zato Franjo tako snažno želi da njegova braća nasljeđuju “poniznost i siromaštvo Gospodina našega Isusa Krista i neka se sjete da je bio siromah i tuđinac i da je živio od milostinje on sam i blažena Djevica i njegovi apostoli.” (NPr 9)

O toj žarkoj Franjinoj ljubavi prema siromašnom Isusu sv. Bonaventura ovako piše: “Čovjek Božji je dobro uočio da je siromaština bila draga Sinu Božjemu... Nitko nije bio tako pohlepan za zlatom, niti je itko brižljivije čuvao blago kao što je Franjo čuvao evanđeoski biser siromaštva... Često je sa suzama u očima dozivao u pamet siromaštvo Isusa Krista i njegove Majke. Stoga je za siromaštinu govorio da je kraljica kreposti, jer je ona tako izvrsno odsijevala na Kralju kraljeva i na kraljici Majci. I braći je, kad su ga pitala koja krepost čovjeka čini Kristu većma dragim, kao da je otkrio tajnu svoga srca, odgovorio: “Znajte, braćo, da je siromaština kao zaštitnica poniznosti i korijen savršenstva poseban put spasenja. Njezin je plod mnogostruk, ali skriven. To je, naime, ono evanđeosko, na njivi zakopano blago za koje valja prodati sve da bi se kupilo!” (LM VII 1)

Ipak, valja reći da Franjo nije ljubio apstraktno siromaštvo, nego je svom dušom i svim svojim silama ljubio Krista ponizna i siromašna i u njemu sve siromahe. Stoga Franjo i ne govori toliko o siromaštvu koliko o Kristu siromahu i braći ljudima siromasima. “Koji bi jezik mogao ispričovijediti koliko je ovaj čovjek suosjećao sa siromasima? Samilost mu je doista bila kao urođena, a nju je ulivena pobožnost podvostručila. Franjino se srce rastapalo od ljubavi prema siromasima: kojima nije mogao pružiti ruku, iskazivao je osjećaj. U svim je siromasima gledao Sina siromašne Gospođe Marije; koga je ona u rukama držala gola, on ga je gola nosio u srcu. A kad je od sebe već odbacio svaku zavist, ipak nije mogao biti bez zavisti prema siromasima. Ako bi kada vidio nekoga siromašnijeg od sebe, odmah se u njemu probudila zavist te bi se s takvim počeo natjecati, jer se bojao da ga taj u siromaštvu ne pobijedi.” (2 Čel 83)

Svakako, treba reći da Franjo uz siromaštvo uvijek stavlja i poniznost koja je jamstvo i ozračje života u siromaštvu. Stoga Franjo u “Pohvalama krepostima” kliče: “Gospodo, sveta siromaštino, Gospodin te sačuvao s tvojom sestrom svetom poniznošću!” Ako je siromaštvo izvrstan put spasenja, poniznost je “čuvarica i ures sviju kreposti. Na njoj je Franjo nastojao izgraditi samoga sebe. Kao mudar graditelj ju je postavio kao temelj, a to je naučio od Krista.” (LM VI 1)

C. POŠTIVANJE I SIMPATIJA PREMA SVEMU STVORENOMU

Ovo je vrlo važan elemenat franjevačke duhovnosti, napose franjevačkoga siromaštva. I u tome je Franjo imao uzor u Isusu Kristu koji je s toliko ljubavi govorio o ljiljanima i pticama, o kiši i vjetru i svim ostalim stvorenjima. U ono vrijeme kad je “prezir svijeta i materijalnih stvari” bio tako naglašen u kršćanskoj duhovnosti, Franjo unosi veliku simpatiju prema svakome stvoru i prema svima. U “Pjesmi stvorova” Franjo očito pokazuje da u Bogu, vrhovnom i jedinom Dobru, vidi izvor svih stvorenja. Stoga mu je svako stvorenje bilo u sebi dobro i pozitivno. On s udivljenjem promatra sve stvorove; u njima vidi uzor za svoju braću. “Svi stvorovi pod nebom služe svome Stvoritelju, poznaju ga i pokoravaju mu se bolje nego ljudi.” (OP 5)

Ta simpatija, ljubav i poštivanje nisu bili plod Franjine romantične i pjesničke naravi, nego plod njegove duboke i žive vjere po kojoj je sa svim stvorenjem živio zajedništvo u Bogu. Čelanski to prekrasno izriče: “Taj se sretni putnik žurio da iziđe iz svijeta kojim je prolazio kao izagnanik, ali se služio svim onim što je na svijetu. Boga je promatrao kao zrcalo dobrote. U svakoj je umjetnini veličao Umjetnika. Što god je opažao u stvorovima, podsjećalo ga je na Stvoritelja. Zanosno je klicao svim djelima Božjih ruku. Uživajući u divnim prizorima, gledao je živi smisao i uzrok svega. U lijepim stvarima prepoznavao je Najljepšega. Sva mu dobra dovikuju: ‘Onaj koji nas stvori najbolji je.’ Osjećajem nečuvene

pobožnosti grli sve stvorove, govori im o Gospodinu i potiče ih da ga slave. Pažljiv je prema uljanicama, svjetilkama i svijećama. Nije htio svojom rukom priječiti njihovo svjetlo, jer je za njega njihovo svjetlo znak vječnoga svjetla. S poštovanjem je hodio po kamenju i to zbog onoga koji sebe naziva stijenom... Kad bi braća sjekla drva, branio je da se stablo sasvim posiječe. Htio je da mu se ostavi nada da će ponovno potjerati. – Vrtlaru je naredio da oko vrta ostavi neprekopanu među da bi u svoje vrijeme zelenilo biljaka i dražest cvijeća pričovijedala o divnom Ocu svega...” (2 Čel 165)

D. JEDNOSTAVNOST ŽIVOTA I SKROMNOST U POTREBAMA

Ovo je posljedica što je Pravilo izvodi iz primjera Krista, Marije i sv. Franje koji su živjeli jednostavnim i skromnim životom. Treba reći da ovaj savjet nije lako ostvarivati, jer su uzori uistinu previsoki za nas ljude. To postaje još teže za franjevačke svjetovnjake jer trebaju uskladiti težnje svoga srca i vlastite odluke i želje sa željama i težnjama onih s kojima žive u obitelji ili u nekom drugom zajedništvu. Stoga ovdje nije moguće dati neke precizne upute jer su različite životne situacije u kojima pojedinci žive. Ipak, ovaj je savjet vrlo važan jer poziva i potiče sve trećorece da se svjedočenjem jednostavnoga i skromnoga života odupiru hedonističkom mentalitetu koji je sve prisutniji u ovome svijetu i koji ne preza ni pred bezobzirnim iskorištavanjem drugih i svekolikog stvorenja samo da bi se ugodilo sve rafiniranijim potrebama za užicima.

Ovo je svakako stav duhovnosti franjevačke duše o kojem baš danas treba voditi računa i njegovati ga u najvećoj mjeri.

E. UPRAVITELJI PRIMLJENIH DOBARA

Sva su dobra i sva stvorenja čovjeku dar. Stoga čovjek nije gospodar stvorenja; on je samo upravitelj od kojega će se tražiti račun o upravljanju i postupanju s Božjim stvorenjima koja za nas, prema Franji, nisu samo sredstva nego su nam braća i sestre. Želim naglasiti i ovu jednostavnu a duboku oznaku koju Pravilo izriče kad kaže *dobra što ih Bog dijeli svojoj djeci*. To znači da u ispravnu upotrebu i upravljanje dobrima nužno ulazi i dijeljenje s drugima i zajedništvo dobra, jer sve stvoreno pripada svima, i nitko nema pravo ljubomorno i sebično za sebe čuvati ono što pripada svima.

Koncil je to vrlo snažno naglasio: “Bog je zemlju i sve što ona sadrži namijenio svim ljudima i svim narodima, tako da bi stvorena dobra morala pritijecati po pravičnosti svima, pod vodstvom pravde i ljubavi. Ma kakvi bili oblici vlasništva, prilagođeni zakonitim institucijama pojedinih naroda, prema različitim i promjenljivim okolnostima, uvijek treba paziti na tu opću namjenu dobara. Stoga čovjek, služeći se tim dobrima, ne smije nikada držati da su stvari koje zakonito posjeduje jedino njegove, nego ih također treba smatrati i kao zajedničke, u tome smislu što one mogu koristiti ne samo njemu jedinome nego i drugima.” (GS 69)

F. U DUHU BLAŽENSTAVA

Ovim se dolazi do samoga srca evanđeoskoga siromaštva po kojemu se čovjek osposobljava da se oslobodi napasti prisvajanja i neumjerenoga posjedovanja što je tako duboko proželo srce i dušu čovjeku. Ovaj savjet dobiva na važnosti danas kad se hedonistička propaganda toliko usavršila da u čovjeku neprestano budi nove potrebe tako da čovjek postaje sve više rob izmišljenih i nametnutih potreba. Duh blaženstava može osloboditi srce i dušu čovjeka da svom snagom želi i teži za svojim jedinim dobrom, Bogom koji je najviše i jedino dobro za svakoga čovjeka.

U tome smislu valja čuti što poručuje Koncil: “Kršćani koji aktivno sudjeluju u suvremenom ekonomsko-socijalnom razvoju i bore se za pravdu i ljubav, neka budu uvjereni da mogu mnogo pridonijeti blagostanju čovječanstva i miru u svijetu. U tim djelatnostima,

radili oni pojedinačno ili udruženi, neka svijetle svojim primjerom, neka se u zemaljskim poslovima drže ispravne hijerarhije vrednota vjerni Kristu i njegovu evanđelju tako da sav njihov individualni i društveni život bude prožet duhom Blaženstava, a osobito duhom siromaštva. Svaki tko, slijedeći Krista, traži najprije kraljevstvo Božje, prima odatle vredniju i čišću ljubav za pomaganje sve svoje braće i za dovršavanje djela pravde pod nadahnućem ljubavi.” (GS 72)

G. KAO HODOČASNICI I TUĐINCI

Život u siromaštvu omogućuje čovjeku da živi novim životom, da bude sav usmjeren i protegnut prema Božjemu svijetu. Ovo opet ne znači da se ne cijeni dovoljno, ili da se ne raduje zbog svega stvorenoga što nas okružuje, nego se želi reći da čovjek ne smije dopustiti da mu išta zatamni i oslabi želju za živim Bogom koji je jedini čovjeku dostatan za puninu života. Stoga franjevačka duhovnost mora imati i oznake pashalne duhovnosti, stalne protegnutosti prema Obećanoj Zemlji i žive želje za Bogom. Zato ono nije i ne može biti tmurno i asketski tvrdo, nego je prožeto radošću i snažnim radosnim iščekivanjem punine obećanja.

Življenje evandeoskoga života u jednostavnosti i skromnosti svakidašnjice osposobit će franjevačke svjetovnjake da budu radosni svjedoci koji traže najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravednost. A današnji čovjek treba upravo takvih svjedoka. Stoga ovaj govor o životu u franjevačkome siromaštvu, na koje su pozvani i franjevački svjetovnjaci, nije govor o nekom osobnom asketskom usavršavanju i sticanju kreposti, nego je to istinski govor o sudjelovanju u Kristovu djelu spasenja.

ČISTOĆA U ŽIVOTU SVJETOVNIH FRANJEVACA

(Pravilo FSR-a 12)

Prav. 12

4. U čistoći srca

Poslije spasenjske poslušnosti i siromaštva očekivali bismo govor o svetoj čistoći, ali Pravilo FSR-a ne govori o čistoći u tome smislu, nego o specifičnoj čistoći srca o kojoj je govorio i Isus u Besjedi na gori i koju je Franjo Asiški često preporučivao svojoj braći. Radi se o čistoći srca koja je jedan od plodova istinske poslušnosti i evanđeoskoga siromaštva.

Čl. 12: *Kao svjedoci budućih dobara i zbog zvanja koje su prigrlili, dužni su sticati čistoću srca, da tako postanu slobodni za ljubav prema Bogu i braći.*

A. SVJEDOCI BUDUĆIH DOBARA

Evanđeoski život nema za cilj samo osobnu savršenost, nego u sebi bitno sadrži i svjedočku oznaku. Uz svjedočenje evanđeoskoga života članovi FSR-a se Pravilom obvezuju da će na poseban način biti svjedoci budućih dobara o čemu govori upravo navedeni tekst. Razumije se da će svjedočenje budućih dobara biti uvjerljivo u onoj mjeri u kojoj svjedoci imaju ispravan odnos prema zemaljskim dobrima i ukoliko doista teže za nebeskima. U tome smislu valja reći da su Franju kao velikoga poštivatelja svega stvorenja i kao čovjeka koji je sav bio okrenut prema nebeskim stvarima, njegovi suvremenici nazivali “čovjekom budućega vijeka”.

Na to svjedočenje budućih dobara poziva i Vatikanski sabor kad kaže: “Krist, veliki prorok, koji je svjedočanstvom života i snagom riječi proglasio Očevo Kraljevstvo, ispunja svoju proročku službu sve do punog očitovanja svoje slave, ne samo po hijerarhiji koja uči u njegovo ime i po njegovoj vlasti, nego i po laicima koje zato čini svojim svjedocima i poučava ih osjećajem vjere i milošću riječi da sila Evanđelja svijetli u svagdanjem, obiteljskom i društvenom životu. Oni se pokazuju kao sinovi obećanja ako jaki u vjeri i nadi iskorišćuju sadašnje vrijeme i strpljivo čekaju buduću slavu. A nadu neka ne skrivaju u nutarnjosti duha, nego neka je izražavaju i kroz oblike svjetovnoga života.” (LG 35a)

To strpljivo čekanje nije pasivnost, nego aktivno sudjelovanje na usavršavanju ovozemnih dobara i svijeta. Tako Koncil govori na drugome mjestu: “Na svome putovanju prema nebeskoj domovini kršćani treba da teže za onim i cijene što je gore. To ipak ne umanjuje nego naprotiv povećava važnost njihove zadaće da surađuju sa svim ljudima na humanijoj izgradnji svijeta. I stvarno, misterij kršćanske vjere pruža im neprocjenjive poticaje i pomoći da s većim zalaganjem izvrše taj zadatak, a osobito da otkriju puni smisao toga djela... Kad, naime, čovjek radom svojih ruku ili pomoću tehnike obrađuje zemlju da donese plod i postane dostojnim prebivalištem cijele ljudske obitelji i kad svjesno sudjeluje u životu socijalnih grupa, on tada ostvaruje Božji plan koji je bio objavljen na početku vremena da, naime, podvrgne zemlju i dovrši stvaranje, a ujedno razvija i samoga sebe. U isti mah opslužuje veliku Kristovu zapovijed da se stavi u službu svoje braće.” (GS 57a)

B. STJECATI ČISTOĆU SRCA U DUHU BLAŽENSTAVA

Budući da je ovakva čistoća srca na neki način posebnost franjevačke duhovnosti i da je bila tako draga sv. Franji, želimo se malo više pozabaviti tom temom čistoće srca u duhu Blaženstava. Koliko je ona bila draga i važna sv. Franji, govori nam činjenica što on vrlo često o njoj govori i potiče braću da ozbiljno rade na stjecanju čistoće srca.

Odmah želimo reći da Franjo pod tim ne misli na ono suženo gledanje čistoće srca koje je i danas u dobroj mjeri uobičajeno, jer se pod čistoćom uglavnom gleda čovjekovo vladanje s obzirom na šestu Božju zapovijed. Za Franju nije dovoljna samo moralna čistoća, seksualna čistoća, jer je čistoća srce o kojoj Isus govori u Besjedi na Gori daleko šira, zahtjevnija i životnija. Čini mi se da je to potrebno snažno naglašavati i danas kad duhovnost traži svoje novo lice za ovo vrijeme naglih promjena. I danas se zbog toga što je seksualnost prožela sve pore života veoma često govori o sveopćoj pokvarenosti i seksualnoj zatrovanosti, pa se stoga i grijesi veoma često svode na grijeh protiv 6. Božje zapovijedi. Iako su veliki grijesi, ne može se reći da je to i najveći grijeh današnjega čovjeka. Oholost, samodopadnost, samodostatnost, mlakost, ravnodušnost zatvaraju čovjeka daleko više prema Bogu i prema bližnjemu negoli grijesi na području seksualnosti. Čudno je da neke velike grijeh ne smatramo tako sramotnima kao što sramotnima smatramo nečiste misli i djela. Davno je sv. Antun rekao: “Ohola djevica nije djevica, nego je obeščašćena ohološću!” Sve nam to govori koliko je netočno i jednostrano shvaćanje duhovnosti koja je svu čistoću svodila na seksualnost. Baš se zbog toga želimo ovom temom više pozabaviti.

a) Shvaćanje prve Crkve

Zanimljivo je da je u prvoj Crkvi shvaćanje čistoće i nečistoće bilo daleko šire od današnjega shvaćanja. Spomenut ćemo samo jedan primjer koji nam svjedoči što je čistoća srca bila za kršćane prvih vremena. Metodije iz Olimpa (†311.) kad govori o djevičanstvu, iscrpno pokazuje što je to čistoća za kojom valja težiti. On tvrdi da imaju pravo svi oni koji smatraju da čistoći srca valja posvetiti osobitu pažnju i staviti je na prvo mjesto u kršćanskome duhovnom životu. Iako mnogi misle da su poštivaoci i opslužitelji čistoće srca, valja reći da je pravih opslužitelja vrlo malo, jer nije dovoljno samo tijelo sačuvati čistim na seksualnom području. Ne onečišćuje srce samo seksualni grijeh, nego svaki grijeh. Tako on izričito kaže: “Ako se netko trudi da bude gospodar i da vlada svojim požudama, ako se zbog toga oholi i smatra se višim i boljim od svih drugih, taj nije pravi poštivatelj čistoće srca o kojoj govori Isus, jer drži čistom vanjštinu posude, dakle svoje tijelo, ali mu je srce uprljano i nečisto od oholosti. Isto vrijedi i za onoga koji se prlja bogatstvom ili sebeljubljem u bilo kojem obliku, pa makar on ni u čemu ne prekršio šestu Božju zapovijed. Takav nije istinski čista srca.” Doista, veoma je važno naglasiti da u čovjeku sve treba biti čisto jer prave čistoće ne može biti ako nam dubina bića, srce, nije čisto. U franjevačkom duhu možemo reći da se rugamo samima sebi ako u svemu popuštamo, a samo spolnost držimo na uzdi.

b) Franjino poimanje čistoće srca

Već smo rekli da Franjo veoma često govori o čistoći srca i svojoj braći preporuča i potiče ih da se ozbiljno dadnu na pročišćavanje svoga srca. On je to najjasnije rekao u svojoj 16. *Opomeni* u kojoj tumači kako on shvaća Isusovu riječ o čistoći srca: “Blago čistima srcem; oni će Boga gledati (Mt 5,8). Uistinu, čisti srcem jesu oni koji preziru (ovo “prezirati” valja uzeti u evanđeoskom smislu kao manje voljeti, manje za nečim čeznuti...) zemaljsko, traže nebesko i ne prestaju čeznuti da se živom i istinitom Gospodinu Bogu uvijek čistim srcem i dušom klanjaju i da ga gledaju.”

Moli bismo ukratko reći da za Franju čistoća srca znači ovo: Imati prava mjerila vrednovanja i prava životna usmjerenja; biti slobodni od svega; biti čisti od svega kako bismo mogli biti posve Božji. Svakako treba reći da je za čistoću srca, kako je Franjo razumijeva, bitno baš ovo: **BITI POTPUNO ZA BOGA**. Stoga čistoća srca nema za cilj samo to da se nešto brižno čuva i sačuva, da se nešto obrani, nego joj je glavni cilj da se posve okrenemo Bogu, da budemo posve Božji i posve u Bogu.

Čini mi se da je u tome velika novost Franjina poimanja čistoće srca. Ona u sebi nije tjeskobno nastojanje da nešto sačuvamo i grčevito branimo, nego je ona radosno i zanosno

čeznuće i težnja za nebeskim, za Bogom živim i istinitim. Možda se u duhovnosti previše naglašavala potreba da se očuva čistoća srca koja je u čovjeku već prisutna i koju može izgubiti, a premalo se promatrala kao dinamičko nastojanje da se ona stalno stječe i umnaža kako bi omogućila čovjeku da bude protegnut prema Bogu i da istinski čezne za Bogom. Ovo pozitivno i dinamično shvaćanje čistoće srca, kako je Franjo razumijeva, svakako u kršćansku duhovnost unosi ozračje radosti i životnosti.

c) Tražiti nebesko i čeznuti za živim Bogom

Jednostavna je i očita istina: Što netko traži, to i želi imati, a to onda ispunja i njegovo razmišljanje, time se bavi i time je potpuno zaokupljen. Tko istinski traži, taj to čini iz uvjerenja da željeno može reći i da će to i pronaći. U tome smislu Franjo govori o čistoći srca kao neprestanom traženju nebeskoga i kao živom čežnji za živim Bogom. Isus u Besjedi na Gori obećava da će oni čista srca Boga gledati, obećava dakle konačno ispunjenje i ostvarenje traženja Boga. Franjo u svojoj *Opomeni* više naglašava samo traženje, čeznuće za Bogom, dakle dinamičko napredovanje i rast prema konačnom ostvarenju Isusova obećanja. On je potpuno svjestan da traženje nebeskoga ima svoje ispunjenje na svršetku vremena, ali to traženje ipak nije apstraktno jer na putu bogotraženja uvijek imamo znakova koji nam daju predokus onoga konačnoga. To vrijedi napose za Euharistiju u kojoj se čovjeku pod velom otajstva već daje ono za čim on teži i žudi. U tome smislu Franjo već u Euharistiji vidi i dotiče Boga za kim čezne i po njoj u traženju već ima neki predokus željenoga i traženoga.

d) Ne prestati čeznuti da se živom i istinitom Gospodinu uvijek čistim srcem i dušom klanjaju i da ga gledaju

Tim riječima Franjo ističe i pokazuje posve konkretni način stjecanja čistoće srca te nam u isto vrijeme daje i mjerilo istinitosti našega traženja. Za njega je to: Trajno se klanjati i gledati živoga Boga. To klanjanje za njega nije nešto apstraktno, nije bježanje u neki nestvarni zamišljeni svijet ili nadsvijet, nego je snažno uprisutnjenje u ovome svijetu u kojemu pokazujemo da se može na prvo mjesto staviti Bog i Božje. Stoga pravi klanjalac nije onaj koji se zna samo lijepo pokloniti ili pokleknuti, nego onaj iz čijih se riječi, stavova i života lako opaža da je njemu Bog sve, da mu je on prvi i najveći cilj i želja, da je do te mjere slobodan da se može sebedarno darovati Bogu i dopuštati mu da ga dariva drugima. Pravi klanjalac ne živi po nekoj svojoj mudrosti, po svojoj logici. Bilo bi dobro sjetiti se toga svaki puta kad pokleknemo ili klečimo pred Gospodinom. I hrvatska riječ “pokloniti se” bremenita je sadržajem jer ne označava samo držanje tijela, nego u sebi uključuje i darivanje, poklon, dar.

Tako bismo mogli reći da se čistoća srca po Franji ne sastoji u tome da samo sačuvamo što smo primili, da u nama sve ostane netaknuto i očuvano, nego naprotiv u tome da je Bog sve u nama dotaknuo i prožeo, da za sebe nismo ništa sačuvali ni zadržali, nego smo u stalnom stavu poklonstva kojim Bogu sve darivamo i u tome samodarivanju nalazimo svoju ispunjenost.

Smatram da treba snažno naglasiti baš tu dinamičnost duhovnoga života po kojoj Franjo itekako naglašava potrebu čovjekove suradnje s Bogom. Bez naše suradnje spasenjska milost u nama drijema i nemoćna je.

U toj dinamičnosti traženja temeljno je ozračje molitva i klanjanje. Prerna Franji, samo čovjek istinske molitve i klanjanja, koji time ima pogled usmjeren na Gospodina i cijelo svoje biće čeznutljivo proteže prema živom i istinitom Bogu, samo taj stječe čistoću srca koja ga osposobljava za gledanje Boga.

RUJAN

POSLANJE SVJETOVNIH FRANJEVACA U SVIJETU

(Pravilo FSR-a 14-16)

Prav. 14

ZALOŽENI U IZGRAĐIVANJU BRATSKIJEGA I EVANĐEOSKIJEGA SVIJETA

Pravilo je u br. 13 naglasilo važnost založenosti u ostvarivanju svake ljudske osobe i kršćanskoga bratstva i o stvaranju uvjeta života dostojnih stvorova koje je Krist otkupio. U sljedeća tri broja (14, 15, 16) govori se o zalaganju u izgrađivanju svijeta i konkretnim zadacima koje valja izvršiti kako bi svijet postao bratskiji i evanđeoskiji.

Franjevački svjetovnjaci žive u svijetu. Stoga je posve očito da će temeljni prostor njihova života i djelovanja biti svijet sa svim svojim datostima, ali ne svijet koga treba strpljivo nositi i podnositi nego svijet kojega treba trajno izgrađivati i dovršavati. Samo tako može pomoći svakome čojeku da živi životom dostojnim stvorova koje je Krist otkupio. Stoga franjevački svjetovnjak ne treba bježati iz svijeta, nego svim svojim silama i sposobnostima treba se zalagati u izgrađivanju i preobrazbi svijeta jer je povijest svijeta i povijest Božja, povijest spasenja.

Valja iskreno priznati da smo često kukavičluk i strah pred zalaganjem koje možda i nije puno obećavalo u preobrazbi svijeta, olako proglašavali poniznošću i skromnošću, te smo se povlačili pred velikim izazovima, povlačili se u njegovanje neke intimističke duhovnosti, posvećivali se isključivome bavljenju samima sobom ili pobožnostima ispaštanja i nadoknade za grijeh pokvarenoga svijeta.

I preko Pravila FSR-a Crkva poziva franjevačke svjetovnjake na odvažnu založenost u izgrađivanju evanđeoskijega svijeta, jer za aktualizaciju spasenja nije dostatna samo moja osobna savršenost, nego se traži i preobrazba svega stvorenoga koju Duh Božji i preko nas i zajedno s nama želi ostvariti.

U ovome kontekstu valja razumijevati i živjeti ono što Pravilo donosi u tri sljedeća broja.

Čl. 14: *Pozvani su zajedno sa svim ljudima dobre volje na izgrađivanje što bratskijega i evanđeoskijega svijeta da bi se ostvarilo Kraljevstvo Božje, svjesni da “svaki onaj koji ide za Kristom, savršenim čovjekom, i sam postaje više čovjek”. Neka stoga s punom odgovornošću obavljaju vlastite dužnosti u kršćanskome duhu služenja.*

1. Skupa sa svim ljudima dobre volje

Veoma je važno da franjevački svjetovnjaci duboko osjećaju i radosno žive ovu životnu i otajstvenu povezanost sa svim ljudima dobre volje i svoju upućenost na njih u izgrađivanju bratskijega i evanđeoskijega svijeta. Svijest duboke povezanosti sa svim kršćanicima i sa svim ljudima dobre volje pomaže s jedne strane da se izbjegne tegobni osjećaj usamljenosti, a s druge strane, da se sve više razvija duh suradništva i komplementarnosti koji je tako tipičan za franjevačku duhovnost. Važno je iznad svega da ih takva svijest stalno sve više ucjepljuje u zbilju vjere jer se ona i može temeljiti samo na živoj vjeri da su svi ljudi pozvani na suradništvo s Bogom u izgrađivanju novoga neba i nove zemlje. Duh Božji se ne ograničava samo na djelovanje u kršćanicima, nego djeluje i u svim ljudima dobre volje.

Sabor snažno naglašava potrebu te suradnje sa svim ljudima dobre volje i kaže: “Katolici se moraju truditi da surađuju sa svim ljudima dobre volje na promicanju svega što je istinito, pravedno, sveto, dostojno ljubavi. S njima moraju ući u dijalog, prilazeći im s

razboritošću i humanošću, i trebaju istraživati kako da socijalne i političke ustanove usavrše prema duhu evanđelja.” (AA 14)

2. Izgrađivati bratskiji i evanđeoskiji svijet

Veoma kratka rečenica koja izriče ono specifično za franjevačke svjetovnjake. To je i jedna od najčešćih tema koje nalazimo u saborskim dokumentima u kojima se teološki utemeljuje i razvija poziv kršćanskih laika u Crkvi i u svijetu.

Ova bi tema zasluživala daleko više pozornosti i razrade. Ja ću, međutim, ovdje samo kratko spomenuti da o njoj imamo i Apostolsko pobudno pismo Ivana Pavla II. iz 1988. godine (*Vjernici laici - o pozivu i poslanju vjernika laika u Crkvi i u svijetu*) kao i pismo petorice generalnih ministara Franjevačke obitelji (*Poziv i poslanje franjevačkih vjernika laika u Crkvi i u svijetu*) iz 1989. godine. Vjerujem da su bratstva FSR-a u znak svoje ljubavi i vjernosti svetoj Majci Crkvi i u znak svoga iskrenoga poštivanja “Gospodina pape” i Franjinih nasljednika, generalnih ministara, oba ova pisma s ljubavlju prihvatila i proučila. Bilo bi svakako vrlo poželjno, a za promijenjene prilike u nas i neophodno, da se i na domovinskom planu tim dokumentima posveti daleko više pozornosti kako bi i naše zajednice FSR-a u promijenjenim prilikama dale svoj puni doprinos u izgrađivanju bratskijega i evanđeoskijega svijeta u nas.

3. Ostvarivati kraljevstvo Božje

Zbog stoljetnoga dualističkog i manihejskog poimanja svijeta u kršćanskoj duhovnosti ovozemne vrednote nisu bile na cijeni, tako da je ovaj svijet prikazivan kao dolina suza kroz koju treba prolaziti da bismo na kraju unišili u Božji svijet. Iako je Franjo svijet i sva stvorenja promatrao i ljubio kao Božji svijet i znakove njegove ljubavi prema čovjeku, ipak ni on nije uspio očistiti duhovnost od stanovitoga prezira ovozemnih vrednota.

Radosni smo što je Duh Božji na Saboru uveo Crkvu u dublju istinu ovozemnih vrednota i otkrio joj da izgrađivanje svijeta i izgrađivanje kraljevstva Božjega nisu suprotnosti, nego zapravo isto djelo Duha Božjega i svih ljudi dobre volje. “Zato je Krist, da izvrši Očevu volju, osnovao nebesko kraljevstvo na zemlji. Crkva ili Kristovo kraljevstvo već prisutno u misteriju, po Božjoj moći, vidljivo raste u svijetu...” (LG 3) Cilj je svakako kraljevstvo Božje, ali izgrađivanjem toga kraljevstva izgrađuje se i čovjekovo kraljevstvo. Jedno ne isključuje drugo.

Stoga Sabor i tvrdi: “Očekivanje nove zemlje nipošto ne smije oslabiti, nego naprotiv razbuditi u nama brigu za izgradnjom ove zemlje gdje raste ono Tijelo nove ljudske obitelji koje već može pružiti neku sliku novoga svijeta. Stoga, iako treba dobro razlikovati ovozemni napredak od porasta Kristova kraljevstva, ipak je taj napredak, ukoliko može pridonijeti boljem uređenju ljudskoga društva, od velike važnosti za Božje kraljevstvo.” (GS 39) I dalje: “Na svome putovanju prema nebeskoj domovini kršćani treba da teže za onim i cijene ono što je gore. To ipak ne umanjuje nego naprotiv povećava važnost njihove zadaće da surađuju sa svim ljudima na humanijoj izgradnji svijeta. I stvarno, misterij kršćanske vjere pruža im neprocjenjive poticaje i pomoći da s većim zalaganjem izvrše taj zadatak, a osobito da otkriju puni smisao toga djela po kojemu kultura zadobiva svoje prvorazredno mjesto u cjelovitom čovjekovu pozivu.” (GS 57)

Koliko je to važno upravo u današnjem vremenu, ističe Sabor: “Koncil potiče kršćane, koji su građani jednoga i drugoga grada (tj. svjetovnog i duhovnog), da nastoje svojim zemaljskim dužnostima vjerno udovoljavati, i to vođeni evanđeoskim duhom. Ostavljaju istinu oni koji zato što znaju da ovdje nemamo stalna prebivališta, nego da tražimo buduće, misle da zbog toga mogu zanemariti svoje zemaljske dužnosti, zaboravljajući da ih sama vjera još više obvezuje na njih, svakoga prema njegovu pozivu. Jednako se varaju i oni koji, obratno, misle da se mogu tako predati zemaljskim poslovima kao da su ovi posve tuđi

vjerskome životu koji bi se, po njihovu mišljenju, sastojao samo u vršenju nekih čina kulta i nekih moralnih dužnosti. Taj nesklad kod mnogih između vjere koju ispovijedaju i svakidašnjega života treba ubrojiti među najteže zablude našega vremena.” (GS 43)

Smatram da je koncilski nauk u tome pogledu dovoljno jasan i da je on pravo ozračje za razumijevanje i življenje Pravila, pa ponovno preporučam ustrajno meditiranje nauka Sabora.

4. Tko slijedi Krista, savršena čovjeka, i sam postaje više čovjek

Krist Gospodin se svojim utjelovljenjem uključio u vremenito zalaganje u izgradnji evanđeoskoga svijeta i sav je svoj život sebedarno utrošio u služenje čovjeku i čovječanstvu. Njegov nas primjer potiče, nadahnjuje i jača da sve više cijenimo i vrednujemo svoj poziv da budemo ljudi. Upravo je utjelovljenje Sina Božjega u franjevačkoj duhovnosti trajna motivacija i temeljni životni prostor vrednovanja i služenja čovjeku. Svoje je teološko vrednovanje čovjeka Franjo ovako izrazio: “Čovječe, budi svjestan do koje te je visine Gospodin Bog digao, koji te je u tjelesnom pogledu stvorio i oblikovao na sliku svoga ljubljenoga Sina, a u duhovnom pogledu na njegovu priliku.” (5 OP)

U ovom vremenu kad se čovjek pokušava staviti u središte svega zbivanja i zaboravlja svoju teološku vrijednost koja iz Boga izlazi, Crkva je na Saboru snažno progovorila i o tome: “Današnji je čovjek na putu k potpunijem razvoju svoje osobnosti i sve većeg otkrivanja i utvrđivanja svojih prava. Crkva, kojoj je povjereno da objavi misterij Boga, koji je konačna svrha čovjekova, otkriva ujedno čovjeku smisao njegove vlastite egzistencije, to jest najdublju istinu o čovjeku... Čovjek će uvijek željeti da makar i nejasno sazna koje je značenje njegova života, njegove djelatnosti i njegove smrti. Već sama prisutnost Crkve doziva mu u pamet ta pitanja. No jedino Bog, koji je stvorio čovjeka na svoju sliku i od grijeha ga otkupio, može u potpunosti odgovoriti na njih. On to čini objavom u Kristu, svome Sinu koji je postao čovjekom. Tko god slijedi Krista, savršenog čovjeka, i sam postaje više čovjekom.

Iz te vjere Crkva može očuvati dostojanstvo ljudske naravi od svih promjenljivih mišljenja koja, na primjer, čovječe tijelo previše ponizuju ili ga previše uzdižu. Nikakav ljudski zakon ne može tako osigurati osobno dostojanstvo i slobodu čovjeka kao što to može Kristovo Evanđelje koje je Crkvi povjereno. To naime Evanđelje navješćuje i proglašava slobodu djece Božje, odbacuje svako ropstvo koje konačno proizlazi iz grijeha, sveto poštuje dostojanstvo savjesti i njezinu slobodnu odluku, neprestano opominje da se svi ljudski talenti podvostruče na službu Božju i na dobro ljudi... Iako je, naime, isti Bog i Spasitelj i Stvoritelj, Gospodar i povijesti čovječanstva i povijesti spasenja, ipak se u tome istom božanskom redu ne samo ne oduzima opravdana autonomija stvorenja, a pogotovu čovjeka, nego se dapače obnavlja na svoje dostojanstvo i u njemu se učvršćuje.” (GS 41)

5. U duhu služenja stručno i odgovorno obavljati svoje poslove

Čini mi se da je ovo jedan od temeljnih izazova franjevačkih svjetovnjaka danas i u isto vrijeme i siguran put da franjevačka bratstva od pobožnih udruženja sve više postaju učinkoviti suradnici Božji u dovršavanju čovjeka i kozmosa. Veoma je dobro poznato koliko je Franjo cijenio rad i kako ga nije shvaćao kaznom za grijeh, nego milošću koja nas osposobljava za kreativne suradnike Božje. Koliko mu je to važno, dovoljno svjedoči njegova Oporuka: “Radio sam vlastitim rukama i dalje ću raditi. I čvrsta mi je volja da i ostala braća obavljaju kakav pošten posao. Koji to ne znaju, neka nauče...” O Franjinu i franjevačkom vrednovanju rada govorit ćemo u br. 16. našega Pravila, a ovdje želimo kratko iznijeti nauk Sabora koji je i nadahnuo ovaj tekst Pravila.

“Svojom kompetentnošću u profanim strukama i svojom aktivnošću, iznutra uzdignutom Kristovom milošću, neka snažno rade da po određenju Stvoriteljevu i rasvjetljenju njegove Riječi, ljudskim radom, tehnikom i kulturom poljepšaju stvorena dobra

na korist svih ljudi uopće, da se prikladnije među njih razdijele i da na svoj način dovedu do općega napretka u ljudskoj i kršćanskoj slobodi. Tako će Krist po članovima Crkve svojim spasonosnim svjetlom sve više i više rasvijetljivati cijelo ljudsko društvo.” (GS 36)

Na kraju razmišljanja o tekstu br. 14 smijemo reći da Kristov mandat Franji u crkvisi Sv. Damjana: “Franjo, idi i popravi moju Crkvu!”, u duhu Pravila FSR-a, možemo prereći ovako: *Franjo, idi i izgrađuj bratskiji i evanđeoskiji svijet sa svim ljudima dobre volje! Doista, danas je nemoguće popravljati i izgrađivati Crkvu bez odgovornoga i kompetentnoga izgrađivanja svijeta.* Vjerovati da evanđelje možemo živjeti u samoljubivom bavljenju samima sobom značilo bi da nismo razumjeli otajstvo utjelovljenja. Smatrati se učenikom Kristovim, a ne založiti se kao poslužitelj čovjeka, značilo bi da nismo razumjeli i prihvatili otajstvo Bogočovjeka koji je došao služiti. Vjerovati da se može biti vjernik bez socijalnoga zalaganja i pune stručnosti i odgovornosti u poslu, značilo bi izigrati Crkvu služiteljicu čovjeka.

Prav. 15

6. Promicati pravdu i biti prisutni u javnom životu

Iako Franjo uvijek vrlo snažno naglašava povlaštenost svjedočiteljskoga života svoje braće i sestara, on ne zaboravlja ni sudjelovanje u sveukupnom životu Crkve i društva jer onaj koji se odluči slijediti Krista Gospodina, treba se osjećati odgovornim za sve. Stoga Pravilo u br. 15 donosi: *Neka se svjedočenjem svoga humanog života i hrabrim pothvatima, bilo pojedinačnim bilo zajedničkim, uključe u promicanje pravednosti, osobito na području javnoga života, preuzimajući na sebe, u skladu sa svojom vjerom, i stvarne obveze.*

a) Svjedočenje životom i hrabrim pothvatima u skladu s vjerom

Kršćanstvo je kroz cijelu svoju povijest iznenađivalo svijet životnošću svojih inicijativa, pa je činjenica da su upravo narodi koji su živjeli u ozračju kršćanske kulture i baštine najnapredniji jer kršćanstvo potiče na stvaranje, sudjelovanje u velikom djelu stvaranja i spasavanja. To se na poseban način može reći o franjevačkome pokretu koji je u Crkvi i u društvu u mnogim vidicima značio odvažne pomake. Spomenimo samo odbijanje trećoredaca da nose oružje i da polažu zakletvu vojne vjernosti gospodarima, ili osnivanje prvih banaka “Monti di pietà” koje su novac posuđivale i siromasima i to uz vrlo niske kamate i tako mnoge spasile od lihvarskih bankara.

Ove zahtjeve Pravila valja uzeti vrlo odgovorno baš zato što je još uvijek prisutan stav među kršćanima, pa i među nama pripadnicima franjevačke obitelji, da je bolje pričekati i vidjeti što će drugi poduzeti kako se ne bismo izložili nepotrebnom riziku traženja novih putova i oblika evanđeoske prisutnosti u ovome svijetu.

Ne treba ni naglašavati koliko je ovaj poticaj Pravila važan baš danas u našim prostorima jer baš je ovo vrijeme vrijeme odvažnih pothvata. Dugo je i naš FSR bio gotovo prisiljen biti u drugom planu i svoj život i aktivnosti provoditi polujavno. Stoga sada treba svim intenzitetom i svom velikodušnošću ući u dinamizam sadašnjega trenutka povijesti. Istina je da je važna franjevačka oznaka suradnja sa svima, ali je isto tako vlastito franjevačkom duhu i franjevačkoj viziji života da franjevci budu kreativni, da se usude započeti i sanjati nove inicijative koje podižu kvalitetu života. Očito je da onaj koji želi biti u prvim redovima, koji traži, koji promiče i predlaže nove oblike života i djelovanja ne može bez rizika. To ne znači da treba zaboraviti baštinu i dosadašnja iskustva, ali valja naglasiti da se franjevačka vjernost ne odnosi ponajprije na neke oblike života, nego na Duha koji je uvijek nov i koji neprestano stvara novo.

b) *Promicati pravdu u skladu sa svojom vjerom*

Svakako treba reći da današnji čovjek uz mnogo svojih nedostataka i mana ima i velikih odlika među kojima vrlo važno mjesto zauzima osjećaj za pravdu u različitim oblicima. Pravilo traži da franjevački trećoreci budu osobito osjetljivi i aktivni u promicanju pravde i u stvaranju novoga mentaliteta među ljudima po kojemu će svi biti još osjetljiviji za svaku nepravdu, ne samo za one koje nas pogađaju. Taj osjećaj za pravdu ne može ostati samo sentimentalizam, optuživanje i jadikovke, nego treba postati založeni rad u promicanju pravde. Jedan od načina stvaranja novoga mentaliteta jest i zauzeto proučavanje nauka Crkve što ga imamo osobito razrađena u posljednjih stotinu godina. S radošću ističemo da je KS nedavno izdala sve te dokumente u jednoj knjizi ("Sto godina katoličkoga socijalnog nauka", Zagreb, 1991.)

Ovdje treba naglasiti da se ne radi o nekoj općoj pravdi, nego o evanđeoskoj pravednosti, jer franjevački trećoreci u svemu što jesu ili što čine postupaju u skladu sa svojom vjerom. To je taj veliki dug svijetu što ga imaju i franjevački trećoreci: učiniti sve da cijeli svijet sve više postaje kraljevstvo Božje. To će, kako Pravilo želi, činiti pojedinačno i zajednički.

Na to nas poziva i Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Stota godina*: "Kako bi se, dakle, aktualizirala pravda te ljudska nastojanja uspjela da je ostvare, potreban je dar milosti koji dolazi od Boga. Po njoj se, u suradnji s ljudskom slobodom, dobiva ona otajstvena prisutnost Boga u povijesti što je Providnost.

Iskustvo novosti koje se živi slijedeći Krista zahtijeva da ga predajemo drugim ljudima u konkretnosti njihovih poteškoća, borbi, problema i izazova kako bi se te teškoće rasvijetlile i postale humanijima u svjetlu vjere. Vjera, naime, ne samo pomaže da se nađu rješenja nego čini da se mogu još ljudski proživljavati također situacije trpljenja, da se u njima čovjek ne izgubi i ne zaboravi svoje dostojanstvo i svoj poziv." (CA 59)

Prav. 16

7. Rad je milost

U založenosti za izgrađivanje bratskijega i boljega svijeta vrlo važno mjesto zauzima rad i to kao najredovitiji način i sredstvo sudjelovanja u javnome životu. O tome Pravilo kaže vrlo kratko.

Čl. 16: *Rad neka smatraju darom i sudjelovanjem u stvaranju, otkupljenju i služenju ljudskoj zajednici.*

Začuđuje kratkoća teksta Pravila o tako važnoj temi franjevačke duhovnosti kao što je rad. Vrlo je dobro poznato kako sv. Franjo vrlo često i obilato govori o milosti rada, o želji da radi on i njegova braća. I crkveni dokumenti, osobito posljednjih stotinu godina, veliku pažnju posvećuju vrijednosti ljudskoga rada. Iako je tekst kratak, ipak u njemu imamo ono bitno, a i ovdje vrijedi pravilo da svaki franjevački tekst valja čitati i razumijevati u kontekstu Franjinih spisa i cjelokupne franjevačke duhovnosti i crkvenih dokumenata. Kad se o radu radi, preporučamo encikliku Ivana Pavla II. o ljudskom radu "Laborem exercens" koja je izdana 1981. godine o 90. obljetnici izlaska enciklike Lava XIII. "Rerum Novarum".

a) *Rad u Franjinu životu i u franjevačkoj duhovnosti*

Za sv. Franju Asiškoga, a prema tome i za sve koji se nadahnjuju franjevačkom duhovnošću, rad je vrlo važno sredstvo i način ostvarivanja čovjeka kao suradnika Božjega i kao otkupljenika. Koliko je to Franji bilo važno, pokazuje i to što je i pred samu svoju smrt ovako tvrdio: "I radio sam svojim rukama i hoću raditi, i odlučno hoću da i ostala braća obavljaju kakav pošten posao. Koji ne znaju, neka nauče, ne iz pohlepe da prime plaću za rad,

nego radi primjera i da bi odagnali besposličarenje.” (OR 20-21) I njegova braća svjedoče da je on uvijek vrijeme iskorištavao u radu. “Kad je boravio kod crkvice Svete Marije Porcijunkulske, svakoga je dana nakon blagovanja običavao, da bi suzbio besposličarenje, prihvatiti se s braćom nekoga posla.” (LP 107) U svom će Pravilu to staviti kao jednu od vrlo važnih odredaba svojoj braći i tu će se uzdići do iskonskoga biblijskoga poimanja ljudskoga rada: “Ona braća kojoj je Gospodin dao milost rada, neka rade vjerno i pobožno (predano) tako da se ne ugase duh svete molitve i pobožnosti čemu sve ostalo vremenito mora služiti. A u ime naplate rada neka primaju za se i za svoju braću što je potrebno za tijelo, osim denara ili novca, i to ponizno, kako dolikuje slugama Božjim i sljedbenicima presvetoga siromaštva.” (PPr 5)

Franjini su sljedbenici u radu doista gledali milost i rado su se prihvaćali svakoga posla kako nam svjedoči i Čelanski: “Oni koji su umjeli, preko dana su radili vlastitim rukama, boravili su u skloništima za gubavce ili na drugim poštenim mjestima. Sve su predano i ponizno posluživali. Nisu htjeli vršiti nikakvu službu zbog koje bi se mogla pojaviti sablazan. Uvijek su se bavili onim što je sveto, pravedno, pošteno i korisno. Sve s kojima su dolazili u doticaj poticali su svojim primjerom na poniznost i strpljivost.” (1 Čel 39).

Upravo nas začuđuje da je Franjo, inače tako blag i strpljiv sa slabostima i grijesima bližnjih, prema lijenčinama i besposličarima bio vrlo strog, ponekad čak do grubosti. “Govorio je kako mlitavce i besposličare koji ne prijanaju s ljubavlju ni uz kakav posao, treba izbaciti iz usta Gospodnjih. Nitko se pred njim nije mogao pojaviti besposlen, a da ga ne bi oštro pograbio. Tako je on sam, uzor svakoga savršenstva, bio zaposlen i radio svojim rukama. Nije dopuštao da mu izmakne išta od tog izvrsnoga dara, tj. od vremena. A jednoć je rekao: ‘Hoću da sva moja braća rade i da se vježbaju, a oni koji ne umiju neka nauče pojedine zanate...’” (2 Čel 161) “I kad je Franjo jednom opazio da neki prijatelj trbuha voli uživati plodove, a u poslu ne sudjeluje, ovako mu je rekao: ‘Idi, brate muho, svojim putem, jer želiš jesti znoj svoje braće i biti u Božjem poslu besposlen. Sličan si bratu trutu koji s pčelama ne radi, a prvi hoće jesti med.’” (2 Čel 75)

Na drugom se mjestu Čelanski vrlo duhovito i pomalo ironično okomljuje na one “koji se hoće odmarati prije posla. Nije im po volji da budu korisni po radu, a po kontemplaciji to ne mogu. Više rade ždrijelom, nego rukama i premda ništa ne rade, ipak misliš da su uvijek zauzeti. Znadu satove pojedinih obroka, a ako ih kada pritisne glad, krive sunce da je zaspalo...” (2 Čel 162)

Tko se predaje besposličarenju, taj zapravo ne prihvaća mandat Božji i ne postaje suradnikom Boga stvaratelja. Ne samo da svoje talente ne koristi u suradništvu na stvaranju, nego na neki način zakapa i samoga sebe, ne ostvaruje ni sebe jer rad je velika mogućnost da čovjek živi i ostvaruje sliku Božju u sebi.

Nadalje besposličar ne pruža suradnju bližnjima u njihovu stvarateljskom radu. Naprotiv, on postaje teret drugima jer nastoji živjeti od njihova rada. Zato je besposličarenje, prema Franji, nevjernost Bogu, nevjernost samome sebi i nevjernost bližnjima. Stoga je ona veliko zlo i neprijatelj duše.

Besposličarenje je nešto posve različito od potrebnoga odmora. Pravi je naime odmor potreban kao stvarateljska pauza u kojoj čovjek još dublje otkriva sebe i Boga i u Bogu bližnje, da bi poslije toga mogao biti još vjerniji i Bogu i bližnjima.

b) Rad je milost, dar Božji i sudjelovanje u stvaranju

U vremenu kad se rad smatrao kaznom za istočni grijeh te se prihvaćao kao muka, pokora i zadovoljština za učinjene grijeha, sv. Franjo naglašava onu pozitivnu stranu ljudskoga rada. Za njega je rad prije svega milost, dar Božji i znak vlastite bliskosti s Bogom stvarateljem. Taj svoj stav Franjo temelji na Božjoj riječi, na zapovijedi i želji Božjoj da čovjek sebi podloži zemlju (usp. Post 1,28). Taj zadatak i taj sveti mandat čovjek je dobio

prije istočnoga grijeha. Stoga rad ne može biti nikakva kazna za grijehe, nego je dar ljubavi Božje po kojoj čovjek istinski živi svoju sličnost Bogu stvaratelju.

U franjevačkoj je duhovnosti istaknuto da Bog nije dostvorio svijet i čovjeka. On se stalno njima bavi i u tom ljubezno prihvaća suradnju svoga prijatelja čovjeka. Radeći i stvarajući, čovjek na intenzivan način živi kao odsjaj Boga stvaratelja. Zbog toga je ljudski rad za Franju prije svega milost i dar, velika mogućnost da se suobličuje svome Bogu. To će biti i ozračje Franje i njegove braće koja će svojim rukama raditi s dubokom radošću i zahvalnošću što mogu sudjelovati u dovršenju djela Božjega, jer je Bog čovjeku povjerio zadatak da iz prirode i svih stvorenja izvuče sve njihove mogućnosti, da ih podloži sebi u poniznosti, bratskom poštivanju i s velikim osjećajem odgovornost za sve.

Kad govori o radu, Franjo vrlo često naglašava da svaki posao valja raditi vjerno i predano "fideliter et devote". Te oznake on stavlja i pred molitvu i pred liturgiju, tako da je za njega na neki način sve sustvaranje s Bogom. Možemo reći i više. Kao što Bog u svako svoje djelo ugrađuje cijeloga sebe, tako je i čovjek kao slika Božja pozvan ne samo nešto uraditi, nego ima milost i mogućnost da uz svoje tjelesne snage i sposobnosti u svako svoje djelo može ugraditi snagu svoje ljubavi, svoga duha i cijelim se svojim bićem tako udružiti s Bogom u djelu stvaranja. Sveti Božji mandat, prvu zapovijed koju Gospodin daje čovjeku da podloži zemlju, čovjek zapravo ispunja samo onda ako to čini cijelim svojim bićem.

I kad Franjo kaže da treba raditi "vjerno i predano", on ima pred očima prije svega vjernost i predanost Bogu, jer on nam je u svojoj ljubavi povjerio biti suradnici u stvaranju. Stoga je vjernost upravljena prije svega Bogu, ali ona je upravljena i nama samima – jer bez takvoga ljudskoga rada čovjek iznevjeruje i samoga sebe, ne živi svoju sličnost Bogu u daru stvaranja. Besposličariti na kraju krajeva znači iznevjeriti se i samome sebi, jer besposličarenjem ne postajem ono što sam pozvan biti. Razumije se da se vjernost u radu odnosi i na druge. To znači da trebam tako raditi da se svi mogu osloniti na moj rad, da mogu biti sigurni da ću to napraviti kako treba, jer to je za mene sveto djelo. Radeći vjerno i predano, ostvarujemo zapravo i zapovijed ljubavi prema bližnjemu, jer time što se drugi mogu osloniti na moj rad, oni se doživljavaju ljubljenima s moje strane.

Važno je to isticati osobito danas kad je tako snažna napast efikasnosti i materijalne učinkovitosti. Danas je potrebno da ima onih koji će svjedočiti kako čovjek nije "proizvodni stroj" nego sustvoritelj Božji; on nije biće komu je glavni i jedini cilj što više uraditi, nego u sve što čini i stvara ugrađivati i svoje srce i dušu. O tome bi kod nas trebalo daleko više govoriti, na to bi trebalo poticati franjevačke trećorece da se založe kako ljudi ne bi postali samo proizvođači, da uz "homo faber" trebamo i "homo ludens". U posljednjih 50 godina, nažalost, rad je u nas izgubio svoju vrijednost, jer je snalažljivost bez rada i zalaganja profitabilnija. Time nije štetila samo privreda i standard života, nego je najviše štetio čovjek kao takav jer nije ostvarivao jednu od svojih bitnih dimenzija po kojoj je tako sličan Bogu stvaratelju. Njemu naime postajemo slični samo kad se cijelim bićem unosimo u sve što jesmo i što činimo. Uvjeren sam da će i "Brat Franjo" tome posvetiti više pažnje ne samo pisanjem nego i organiziranjem skupova o toj tematici, pogotovo nakon Pisma četvorice generalnih ministara Franjevačkoj obitelji *Poziv i poslanje franjevačkih vjernika laika u Crkvi i u svijetu* i nakon enciklike Ivana Pavla II. *Stota godina*.

Ipak raditi "vjerno i predano" za Franju ne znači da je sva naša predanost usmjerena na rad i posao do te mjere da pred sobom vidimo samo rad i zadatak koji valja izvršiti, pa makar pri tome zanemarili bližnje i druge vrijednosti ljudskoga života i suživota. Rad i predanost radu u Franje uvijek na prvome mjestu ima Boga, predanost Bogu, usmjerenost na Boga. Stoga rad nikada ne smije ugušiti i "ugasiti duh svete molitve i predanosti kojima sve vremenito treba služiti", a za Franju je baš to opis dubokoga i životnoga jedinstva s Bogom.

Neka mi u ovom kontekstu bude dopušteno spomenuti Papin prijedlog da se drukčijim vrednovanjem rada i plaće za rad, uvodeći tzv. obiteljsku plaću, revalorizira majčinska

zadaća. Donosim Papin tekst koji je uzvitlao dosta prašine (u nas nisam primijetio da se netko na njega ozbiljnije i osvrnuo) u katoličkim i nekatoličkim krugovima, osobito u feminističkom pokretu. Papa piše: “Upravo stoga pravedna plaća u svakome slučaju postaje konkretnom provjerom pravednosti svega društveno-gospodarskoga sistema i, svakako, njegova ispravnog funkcioniranja.

Ta se provjera u prvome redu tiče obitelji. Pravedna nagrada za rad odrasloga koji je odgovoran za obitelj jest ona koja će biti dovoljna da se utemelji i dostojno uzdrži obitelj i osigura njezina budućnost. Takva nagrada se može ostvariti bilo tzv. *obiteljskom plaćom*, tj. jedinstvenom plaćom na ruke glave obitelji za njegov rad, dostatnom za potrebe obitelji, a da supruga ne mora preuzeti neki rad izvan obitelji... Iskustvo potvrđuje da je nužno založiti se za *društvenu revalorizaciju majčinskih zadaća*, truda koji je s njima povezan i potrebe što je djeca imaju za njegovom, ljubavi i nježnosti kako bi se mogla razviti u odgovorne osobe, moralno i religiozno zrele, psihološki uravnotežene. Bit će društvu na čast ako bude omogućilo majci da se - bez ograničenja svoje slobode, bez psihološke ili praktične diskriminacije, bez osjećaja manje vrijednosti pred svojim družicama - posveti odgoju djece prema različitim potrebama njihove dobi. Nasilno napuštanje tih zadaća u svrhu zarađivanja izvan kuće nekorektno je sa stanovišta dobra društva i obitelji kad se suprotstavlja prvotnim ciljevima majčinskoga poslanja ili ih otežava.” (LE 19)

To što je Franjo nekim finim osjećajem za svaku Božju riječ već davno otkrio i na čemu je gradio svoje poimanje ljudskoga rada, u Crkvi je došlo do izražaja na II. Vatikanskom saboru gdje se kaže: “Čovjek, stvoren na sliku Božju, primio je nalog da sebi podloži zemlju sa svime što ona sadržava... da time što su sve stvari podvrgnute čovjeku bude ime Božje slavljeno po svoj zemlji.

To također vrijedi i za najobičnije dnevne poslove. Muževi i žene koji, pribavljajući za sebe i za svoju obitelj sredstva potrebna za život, tako razvijaju svoju djelatnost da prikladno služe društvu, s pravom mogu smatrati da svojim radom dalje razvijaju Stvoriteljevo djelo i da osobnim radom pridonose povijesnom ostvarenju Božje namisli. Stoga kršćani i ne pomišljaju da se dostignuća što su ih ljudi svojim genijem i silama stvorili suprotstavljajući Božjoj moći...” (GS 34)

c) *Rad kao sudjelovanje u otkupljenju*

Budući da je grijehom rad postao i napor i muka, on može biti i aktivno sudjelovanje u djelu otkupljenja. To jasno ističe i Koncil kad kaže: “Čovjek svojim radom redovito uzdržava život i svoj i svojih, povezuje se sa svojom braćom i služi im, može iskazivati autentičnu ljubav i dati svoj prilog dovršenju Božjega stvaranja. Štoviše, držimo da se čovjek, prikazujući Bogu svoj rad, pridružuje otkupiteljskom djelu Isusa Krista koji je, radeći u Nazaretu vlastitim rukama, dao radu uzvišeno dostojanstvo.” (GS 67) Tu dimenziju ljudskoga rada snažno naglašava i Ivan Pavao II. u svojoj enciklici: “Znoj i trud što ih rad nužno uključuje u sadašnjim uvjetima čovječanstva pružaju kršćaninu i svakome čovjeku koji je pozvan da slijedi Krista mogućnost da u ljubavi sudjeluje u djelu koje je Krist došao izvršiti. To djelo spasenja izvršeno je strpljenjem i smrću na križu. Podnoseći muku rada u jedinstvu s Kristom raspetim za nas, čovjek na neki način surađuje sa Sinom Božjim na otkupljenju čovječanstva... U ljudskom radu kršćanin nalazi komadić križa Kristova i prihvaća ga u istom duhu otkupljenja s kojim je Krist prihvatio križ za nas.” (LE 27)

d) *Rad je služenje ljudima*

I služenje je jedna od temeljnih oznaka i istinski znak bogatstva ljudskoga rada kao milosti. Franjo upravo to posebno naglašava, jer nas upravo služenje i spremnost služenja, duh služenja u svemu što jesmo i što činimo, čini sličnima onomu koji je Franjin Učitelj i

Gospodin i koji je za sebe rekao: “Tako i Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge.” (Mt 20,28)

Danas se nerado upotrebljavaju riječi sluga, služenje, služiti, kao da je to stvar prošlosti i kao da to ne dolikuje zreleme čovjeku. Ipak, i danas je toliko onih koji bez služenja drugih ne bi mogli živjeti, bili bi posve bespomoćni. Čini mi se da bi danas daleko više trebalo govoriti o objavljenosti istini da je Isus Krist Sin i Sluga Očev, te i mi sudjelujemo u njegovu sinovstvu i njegovu služenju do te mjere da ne možemo biti sinovi ako nismo i sluge, a ne bismo mogli istinski i radosno služiti bez sinovskoga dostojanstva. Biti sin znači biti intimno životom povezan s Ocem, a biti sluga opet znači biti potpuno vjeran i poslušan Ocu.

Franjin primjer i njegovo shvaćanje ljudskoga rada kao milosti, jednako kao i sadašnje razmišljanje Crkve o radu, pomaže nam da otkrijemo duboku vrijednost ljudskoga rada upravo danas kad industrijalizirani rad otkriva osobito one teže i neljudske vidike ljudskoga rada po kojima on vrlo često otuđuje čovjeka. Ispravno shvaćen i vrednovan rad pomaže čovjeku da shvati svoju ovisnost o drugim ljudima, uzajamnu ovisnost i potrebu služenja: to je socijalni vidik našega života. Ipak, za kršćanina nije dovoljno samo raditi, pa makar to bilo svim srcem, svom dušom i svom ljubavlju, nego je potrebno također založiti se za pravednost i očovječenje ljudskoga rada. Na to nas je zalaganje ponovno pozvao Ivan Pavao II. u svojoj enciklici “Stota godina”.

MIR I DIJALOG
(OBILJEŽAVANJE GODIŠNJICE DUHA ASIZA)
(Pravilo FSR-a 19)

Prav. 19

Na kraju drugoga poglavlja koje govori o načinu života imamo na neki način sažetak franjevačkoga poslanja u ovome svijetu. Broj 19. Pravila donosi tri temeljna stava koji imaju nadahnjivati, prožimati i oblikovati cijeli život i djelovanje franjevačkih svjetovnjaka: mir, radost i vedra smirenost pred smrću. To je moguće samo u svjetlu čvrste vjere u uskrsnuće. To su tri stava, tri kreposti, ali to su i tri velika zadatka u poslanju franjevačkih svjetovnjaka.

Br. 19: *Kao nositelji mira i svjesni da taj mir treba neprestano izgrađivati, neka pomoću dijaloga pronalaze putove jedinstva i bratske sloge, pouzdavajući se u nazočnost božanske klice koja je u čovjeku, kao i preobražajnu moć ljubavi i opraštanja.*

Neka kao vjesnici savršena veselja nastoje u svakoj prigodi drugima donositi radost i nadu.

Ucijepljeni u Kristovo uskrsnuće, koje daje pravi smisao sestri smrti, neka se smireno pripremaju na konačni susret s Ocem.

3. Donositelji i graditelji mira

Pozvani na evanđeoski život, franjevački svjetovnjaci imaju na umu da je otajstvo utjelovljenja naviješteno anđeoskim poklikom “Slava na visinama Bogu, a na zemlji mir ljudima, miljenicima njegovim!” (Lk 2,14) I svečani navještaj Kraljevstva učinjen je proglašom Blaženstava koja su tako prožeta duhom mira, a uskrsnuće se Kristovo navješćuje Isusovim pozdravom: Mir vama! Sve nam to govori da smo već kao kršćani pozvani biti suradnici Kralja Mironosnoga.

To još više obvezuje sljedbenike Franje iz Asiza, evanđeoskoga navjestitelja mira i spasenja. Franjin pozdrav: Gospodin ti dao mir! - nije samo pozdrav, nego je to cijeli program života u miru s Bogom, sa savješću, s ljudima i sa svim stvorenjem.

Franjevački su se svjetovnjaci od svojih početaka odlikovali kao mironosci i mirotvorci. Znamo da su se obvezivali da neće nositi oružje. Time su barem malo ublažavali i činili ljudskijima ona gruba vremena ratova i ubijanja.

Veoma je važno da sva svoja razmišljanja o miru, a pogotovo svoja zalaganja za mir uvijek temeljimo na zbilji vjere da je Bog u Kristu Isusu postao našim mirom i da je on svoju želju i ponudu sazeo u blaženstvo “Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati!” (Mt 5,9) i u svoj uskrsni pozdrav: “Mir vama!” (Iv 20,19)

4. Evanđeosko shvaćanje mira u Franje Asiškoga

Mir, što ga Isus i njegovi učenici svojim pozdravom navješćuju i priopćuju, prije svega je dar Božji ponuđen ljudima dobre volje koji ga žele prihvatiti. To naviještanje mira ipak izaziva i protivljenja, dijeljenja, različite napetosti, pa čak i nasilja. U tom smislu valja prihvatiti i Isusovu riječ: “Nemojte misliti da sam došao donijeti mir. Ne - nego mač!” (Mt 10,34) Napetost, podijeljenost, protivštine pa čak i nasilja prate navještaj mira, ali to Isusovim učenicima ne dopušta da na neprijateljstva uzvraćaju istom mjerom, nego treba da se tome suprotstave molitvom i praštanjem. Sv. Franjo će to izvrsno shvatiti i prihvatiti kao temeljni stav ovoga života, ali i kao veliki zadatak za čije ostvarivanje neprestano moli “da iz ljubavi prema tebi, Oče, iskreno ljubimo neprijatelje i za njih se kod tebe zauzimamo ne uzvraćajući nikome zlo za zlo i nastojeći svima u tebi biti od koristi.” (OM 8)

Prožet evanđeoskim duhom mirotvorstva Franjo je uvjeren da se mir može naviještati i donositi samo smireno, u ozračju mira, sredstvima mira i nenasilja, a to praktički znači prije svega molitvom, strpljivošću, nadom, izdržljivošću i spremnošću da trpimo. Kad Franjo govori o miru duha, kod njega je to uvijek povezano s trpljenjem, prognanstvima, nepravdom, cijenom koju valja platiti za mir. Tako je Franjo, a to moli i svoju braću, spreman - po primjeru svoga Učitelja - izvrći se svim opasnostima i nezgodnim iskustvima o drugima samo da bude mirotvorac.

Mirotvorstvo za Franju počinje prije svega osobnim i radikalnim obraćenjem, evanđeoskom metanojom, jer je samo obraćenjem moguće živjeti pomirenje i mir. Iako temelji mira i mirotvorstva zadiru duboko u čovjekovu nutrinu, ipak mirotvorstvo nije oslobođeno napetosti, dijeljenja, protivština (znamo da se i Franjo dijeli od svoje obitelji, odriče se materijalnih dobara, proživljava i sukobe unutar svoga bratstva...). Stoga se za mir, koji je prije svega dar Božji, odnosno Bog u našem životu, traži punonadna strpljivost i izdržljivost kako kaže sv. Franjo: "Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati! Oni su stvarno mirotvorci koji uza sve što u ovome svijetu trpe, sačuvaju mir duše i tijela iz ljubavi prema Gospodinu našem Isusu Kristu." (OP 15)

Možemo reći da mir što ga Franjo živi i naviješta u sebi uvijek ima nešto zajedničko s trpljenjem, sa sućuti, s poniznošću i strpljivošću pred nepravdom i zlom. Prema tome mir nije, kako to neki danas tvrde, prije svega ispunjenje svih potreba i želja čovjeka, nego se ostvaruje i živi u mjeri u kojoj je čovjek kadar križati i odricati se površnih želja i sebičnih interesa koje čovjeka zarobljavaju i vrlo često čine agresivnim prema drugima. Mir je moguć u ozračju punonadne i aktivne strpljivosti: "Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati! Ne može sluga Božji vidjeti koliko u sebi ima strpljivosti i poniznosti dok mu se sve čini po volji. Istom kad dođe vrijeme da mu oni koji bi mu trebali udovoljiti čine suprotno, ima toliko strpljivosti i poniznosti koliko tu pokaže, i ništa više." (OP 13) Upravo u toj mirotvornoj strpljivosti očituje se istinski dosluh i povezanost s Bogom koji se ponizio i u punoj se poniznosti priklonio čovjeku kako bi čovjekovu nepravdu i krivnju uzeo na sebe i tako ga oslobodio i ujedno mu pokazao istinski put mirotvorstva u podložnosti i velikodušnoj bratskoj raspoloživosti svim ljudima i svim stvorenjima.

Mir je u Franjinu shvaćanju i proživljavanju duboko ukorijenjen u iskustvu Božje prisutnosti i djelotvornosti. To ipak ne znači neko idealiziranje i bijeg u apstraktnost, jer duboko doživljavanje mirotvorstva nastoji svim silama pronaći unutarne i vanjske oblike svoga djelovanja i očitovanja, te pokazuje spremnost da se za mir izloži i najtežim i najzahtjevnijim posljedicama.

Očito je da to u Franjino vrijeme, kao uostalom ni danas, nije bilo baš tako prihvatljivo i bjelodano jer ljudi su uvijek daleko više vjerovali svojem djelovanju, svojim mirovnim strategijama i programima, negoli Božjem načinu mirotvorstva. Više se vjeruje vanjskim manifestacijama i brzim učincima, negoli logici sjemena koje mora i trunuti da bi donijelo plodove koji ostaju. Stoga, kad Franjo govori o miru, on ne govori prije svega o nekim učinkovitim sredstvima, o spretnosti pregovaranja ili o snazi argumenata, nego o cijeni koju valja plaćati za svoj mir i za mir oko sebe. Prvi je korak takvome miru da sami mirotvorci i mironosci žive taj mir: da se s nikim ne svađaju, da nikoga ne osuđuju niti kleveću, nego neka nastoje sačuvati mir dokle god je to, uz Božju pomoć, moguće. (Usp. NPr 11) Neka budu blagi, miroljubivi, čedni, skromni, ponizni, govoreći sa svakim kako dolikuje... (Usp. PPr 3)

Za Franju je nemoguće biti navjestitelj i svjedok mira ako srce nije prožeto i ispunjeno istinskim mirom. "Kao što mir naviještate ustima, tako ga još više imajte u svojim srcima. Nikoga ne izazivajte na srdžbu i nikome ne budite na sablazan, nego neka vaša blagost svakoga potiče na mir, dobrotivost i slogu. Ta zato smo pozvani da liječimo rane, povezujemo slomljene kosti, pozivamo zalutale. Za mnoge nam se čini da su udovi đavolovi, a oni će još postati učenici Kristovi." (TD 58)

5. Dijalog je put jedinstva i bratskoga dogovora

Postati i biti mironosci nije lako. Za to se traži stalno obraćenje i čovjekov mar, a jedan od temeljnih preduvjeta mirotvorstva jest dijaloški stav prema svima i prema svakome. Dijaloški stav i raspoloženje nisu samo put u traženju jedinstva i suživota s protivnicima, nego je to jedini mogući put suživota sa svakim čovjekom, počevši od najbližih.

a) Imati dijaloški duh znači približiti se drugome s poštovanjem

Sv. Franjo svoj dijaloški duh i dijaloške stavove života gradi na radosnoj svijesti silnoga bogatstva vlastite osobe i darova kojima ga je Bog obdario, ali i na dubokoj svijesti vlastite nedovršenosti i neostvarenosti što potrebuje bogatstvo drugih osoba. Za njega je to jedan od temeljnih vidika njegova stalnog obraćenja koje u njegovu životu izabire posve specifičan stil života: pokretljivost, približavanje svemu i svakomu. Shvatio je i prihvatio da i sam ne može rasti do “punine mjere Kristove” ako se ne da obogatiti drugima, ako se ne pomakne od svojih stavova, uvjerenja, sudova, vlastite samouvjerenosti, ako samo očekuje da mu se drugi približe. Shvatio je da samo čovjek pristupačan ima mogućnost da raste i da bude mirotvorac. Nikomu se ne približava da mu nametne svoje stavove, svoje uvjerenje, svoje izbore, nego da mu stavi na raspolaganje i da ga obogati onim najljepšim i najdubljim u sebi. Jednako je posve otvoren i žudi za svim što je dobro i pozitivno u drugima, za svim onim što i njega može obogatiti pa dolazilo to od bilo koga. On se ne približava drugima s uvjetima i s nedodirljivim zahtjevima, nego kao čovjek mira i dijaloga koji zna srcem gledati i u svemu otkrivati pozitivnu stranu i sa željom da sve pozitivno od drugih i prihvatiti. Tako on uči i nadahnjuje se na iskustvu krivovjераца i muslimana, jednako kao i na iskustvu svoje braće. On ni iz jednoga susreta ne izlazi isti, nego je bogatiji za jedno življeno iskustvo.

Franjo se ne približava drugome da ga uvjери, da ga pridobije ili da ga osvoji, nego jednostavno da mu predloži nove mogućnosti življenja i da mu se cijelim svojim bićem stavi na raspolaganje kako bi udruženo mogli ostvariti tu novu mogućnost.

Takav dijaloški stav izazov je i današnjim Franjinim sljedbenicima tim više što je to danas i osobita želja Crkve, pa prema tome i oblik življenja franjevačke ljubavi i služenja Crkvi. Takav je stav Ivan Pavao II. osobito svečano istaknuo: “Koncilski je dokument posvećen nekršćanskim religijama na osobit način ispunjen dubokim poštovanjem prema velikim duhovnim vrijednostima, štoviše ondje se to posebno poštovanje odnosi na prvenstvo onoga što je duhovno te se u životu čovječanstva izražava kroz religiju, kroz moralnost s izravnim odrazima na svu kulturu. Crkveni su Oci s pravom u različitim religijama vidjeli različite odraze jedine istine poput ‘klica Riječi’. Te klice svjedoče da je najdublja težnja ljudskoga duha, prema različitim putovima, sva usmjerena na traženje Boga i zajedno s tim, težeći prema Bogu, na traženje punine čovječnosti, odnosno punog smisla ljudskoga života.” (*Otkupitelj čovjeka /RH/ 11*)

b) Istinski dijalog je moguć u ozračju vjere u djelovanje Duha Svetoga

Iz Franjina iskustva očito je da je istinski dijalog, u kojemu se čovjek iskreno želi staviti na raspolaganje drugome i drugoga prihvatiti kao vlastito obogaćenje i dar Duha Kristova, moguć samo u ozračju vjere da Duh Božji djeluje u svima i u svemu. Stoga za Franju dijalog i susret s drugim nije prilika da drugoga uvjери, da pokaže i dokaže kako je on u pravu, nego je to približavanje i susret u kojemu se događa nešto novo u susretu dvaju bogatstava. Stoga je za Franju otvorenost Duhu i otvorenost čovjeku ono u čemu on prepoznaje djelovanje i nadahnuće Duha Božjega. Tako Čelanski za njega kaže: “Uvijek je ispitivao i one priproste, i mudrace, i savršene, i nesavršene kako bi mogao doseći put istine i ostvariti savršeniji način života.” (1 *Čel* 91)

Odgovor i savjet njegove braće i ljudi općenito za Franju nije bio samo mudri savjet, za njega je to bila i Božja objava. Tako kad je tražio savjet kakav život za sebe i za svoju

braću odabrati i kad se brat Maseo vraćao s odgovorima sestre Klare, brata Silvestra i druge braće, Franjo ga pita: “Što mi zapovijeda moj Gospodin Isus?” (CV 16; usp. LM 12,2)

U pravom dijalogu ne može biti privilegiranih, jer istinski temelj dijaloga nije sposobnost ljudi i njihovo posjedovanje istine, nego djelovanje Duha Božjega u svima. Zato nikakvo čudo što je temeljni Franjin i franjevački stav za dijalog malenost, svijest da sam sebi nisam mjera, a još manje da sam ja mjera drugome. On u dijalogu ne ulazi s nepomičnim kapitalom istine i uvjerenja, nego s duhom otvorenim Duhu i sa spremnošću da čuje, da prihvati, da se daje obogatiti drugim te da i sam sve svoje unutarnje bogatstvo, prožeto Duhom, stavi drugomu potpuno na raspolaganje.

To je vrlo teško jer u svakome čovjeku tinja težnja da on bude mjera svemu, da njegovo mišljenje i stavovi budu nedodirljivi. Stoga je itekako potreban duh evanđeoskog obraćenja srca koje žudi za puninom istine i koje stalno teži za istinom i mudrošću koja ga nadilazi. Pravi dijalog nije i ne može biti u polemici, u dokazivanju, u omalovažavanju sebe i drugoga, dijalog je udruženo traženje i međusobno obogaćivanje. Ne ide se za tim da se obrane vlastiti stavovi i sudovi, nego da ih se obogati. U biti u konačnici dijalog nije približavanje nekoj objektivnoj istini i pravednosti, nego približavanje Duhu Kristovu koji je istina, ljubav i život, i u njemu približavanje konkretnom čovjeku koji je odsjaj istine i ljubavi Duha životvorca.

Crkva je ponosna što ju je Duh uveo u tu duboku spoznaju i mudrost života, pa Ivan Pavao II. potiče na potrebu takvog duha u svim kršćanima: “Drugi vatikanski koncil izvršio je golem posao da bi oblikovao onu punu i sveopću crkvenu svijest o kojoj je papa Pavao VI. pisao u svojoj enciklici. Ta se svijest - bolje rečeno: samosvijest Crkve- oblikuje u dijalogu koji prije nego što postane razgovor treba da svoju pozornost okrene prema ‘drugome’, to jest prema onome s kojim želimo govoriti.” (RH 11) I Papa nastavlja: “Možemo se zajedno približiti veličanstvenoj baštini ljudskoga duha koja se očitovala u svim religijama, kao što kaže koncilska izjava *Nostra Aetate*. To nas osposobljava da se u isto vrijeme približimo svim kulturama, svim ideološkim shvaćanjima, svim ljudima dobre volje. Približavamo im se s onim poštovanjem i vrednovanjem koje je već od apostolskih vremena označavalo misijski i misionarski stav. Misijski pristup uvijek polazi od osjećaja dubokog poštovanja prema onome što je u svakome čovjeku, prema onome što je on sam u dubini svoga duha domislio o najdubljim i najvažnijim pitanjima. Riječ je zapravo o poštovanju prema svemu onome što je u njemu učinio Duh koji ‘puše gdje god hoće’ (Iv 3,8)” (RH 12).

6. Pouzdanje u preobrazbenu moć ljubavi i praštanja

Pravilo FSR-a na neki način dotiče vrhunac franjevačkoga životnog poziva kad svoje članove potiče i poziva da vjeruju i da se pouzdavaju u preobrazbenu moć ljubavi i praštanja. To u konačnici znači živjeti iz vjere koja prožima cijelo biće, iz vjere koja čovjeku pruža i sigurnost da je Bog na djelu u svakome čovjeku i da je njemu silno stalo do svakoga čovjeka. U temeljima takvoga stava vjere jest i duboko uvjerenje da je dobro jače od svakoga zla.

Životni optimizam i istinsko povjerenje u preobrazbenu snagu ljubavi i praštanja mogući su u mjeri u kojoj se drugima prilazi u ozračju vjere koja nam otkriva da je svatko, bez obzira na svoje zasluge ili neke naše ljudske mjere, vrijedan ljubavi jer on je stvorenje Božje, njime se Bog bavi i ljubi ga. Za Franju je to dostatan razlog i motivacija da svakome prilazi s ljubavlju.

Baš zato što je stvarno živio iz vjere, u Franjinim riječima i u životu otkrivamo ljubav koja preobražava, strpljivost ljubavi koja zasigurno donosi plodove. To povjerenje u preobrazbenu snagu ljubavi Franjo crpi iz svoga suživota s Bogom. Bog ne plaši, ne kažnjava, ne uvjetuje, nego jedino ljubi jer on je Ljubav. Suživot s Bogom - ljubavi potiče i osposobljava Franju da i njegov način suživota s drugima i jedina moć prema drugima bude bespomoćna i svemoćna ljubav. Preobrazbenu moć ljubavi i praštanja Franjo osobito

doživljava u susretima s bolesnom braćom i s onima koji su grijehom ili slabošću promašili život.

Prisjetimo se ovdje zgrade s razbojnicima iz Montekazalea iz koje vidimo Franjino postupanje s ljudima i preobrazbenu snagu ljubavi. Kad su braća odbila dati milostinju nekim razbojnicima koji su ljudima nanosili zla, Franjo ih je posavjetovao da pođu za njima, da ponesu kruha i dobra vina, te da im iskažu ljubav i poštovanje. Štoviše, kaže im da u početku ne traže da se odmah obrate i promijene, nego neka barem nikoga ne tuku. “Budete li zahtijevali potpunu promjenu njihova života odjednom, neće vas poslušati. Zbog vaše poniznosti i ljubavi što ste im pokazali, odmah će vam to obećati.” Već u tim riječima vidimo puninu božanske mudrosti: Ljubav ne postavlja uvjete, ne traži od drugoga da on postane vrijedan i dostojan naše ljubavi, nego jednostavno želi biti blizu, želi ljubiti i biti za drugoga s nadom u srcu da će to donijeti svoje plodove i to ne prije svega zato što bi se drugi promijenio, nego zato što onaj koji ljubi ne postavlja uvjete. Braća su učinila kako im je Franjo rekao, i preobrazba je započela. “Potaknuti ljubavlju i srdačnošću što su im je braća iskazala, jedni od razbojnika udoše u Rcd, drugi prigriše pokoru i braći obećahu da ubuduće više neće činiti takva zla, nego da će živjeti od rada svojih ruku.” (LP 115) U zgodi s gubijskim vukom to je još iscrpnije opisano (usp. CV 21).

Franjo to živi, ali on to i u svojim poticajima, savjetima i opomenama vrlo često naglašava i ističe kao temeljni stil ophođenja s drugima, napose s onima koje bismo radije izbjegavali, koji su nam teški ili su se ogriješili. To je on osobito sažeo u *Pismu nekom ministru*. “I ljubi one koji s tobom tako postupaju... I po tome hoću da spoznam da ljubiš Boga i mene, njegovu i tvojega slugu, ako to činiš, to jest da ne bude nijednoga brata na svijetu koji bi sagriješio koliko god bi mogao sagriješiti, koji bi, kad vidi tvoje oči, otišao bez tvojega smilovanja, ako je smilovanje zatražio. A ako nije zatražio smilovanje, ti zatraži od njega hoće li smilovanje. Pa kad bi nakon toga tisuću puta pred tobom sagriješio, ljubi ga više nego mene zato da bi ga privukao Gospodinu, i uvijek budi samilostan prema takvima...” (PMi 5-12) To ne znači da treba biti pasivan pred zlom što ga drugi čini, nego u tome slučaju aktivnost našega bića smije biti kroz milosrđe, praštanje, razumijevanje, nadu, strpljivost, želju da budemo bliski, da čak i trpimo za drugoga i od drugoga. To su pravi načini nadvladavanja zla i to su stavovi duše koji omogućuju ljubavi da preobražava.

Polazeći od vlastitoga iskustva da mu Bog stalno prašta i da je ta ljubav koja je milosrdna i punonadna, pa zato i prašta, zapravo i jedini način da on i njegov život imaju šansu pred Bogom, Franjo dolazi do dubokoga uvjerenja, a to je da je ljubav istinska samo u ozračju praštanja, jer u konačnici praštati znači ljubiti kao što nas Bog ljubi.

Čini se da se Franjo ničemu toliko ne raduje i ništa toliko u ljudi ne cijeni kao dar i mogućnost praštanja. Zato i u svojoj *Pjesmi stvorova* pun udivljenja prema djelu ljubavi Božje koja i čovjeka osposobljava da umije praštati, Franjo s ushitom kliče: “Hvaljen budi, Gospodine moj, po onima koji opraštaju iz ljubavi tvoje...” Treba reći da Franjo pri tome nije nikakav zanesenjak, jer i sam duboko osjeća kako je teško ljubiti i praštati. Stoga u *Tumačenju Očenaša* moli: “Kako i mi otpuštamo dužnicima našim: što još potpuno ne otpustismo, ti, Gospodine, učini da otpustimo, da radi tebe istinski ljubimo neprijatelje i za njih kod tebe pobožno zagovaramo, nikom zlo za zlo ne uzvraćajući i nastojeći svima biti od koristi.” Redovito je molio za dar praštanja jer je doživljavao da je istinsko praštanje u čovjeku djelo Duha Kristova. Stoga je potrebno moliti i izmoliti taj dragocjeni dar Duha. Ta molitva iz *Tumačenja Očenaša* još nam nešto otkriva. Oprostiti ne znači samo nekom nešto zaboraviti, prekrižiti nešto što je zlo u nečijemu životu, nego znači posve uzeti brigu za onoga kome praštamo, biti uz njega da se može preobražavati. Franjo naime moli i prihvaća odgovornost za one kojima prašta jer praštanje za njega nije jednokratni čin, nego ustrajno i odgovorno bavljenje bližnjim. To je znak prepoznavanja evanđeoskog praštanja.

Koncil je vrlo snažno naglasio upravo tu silnu potrebu da kršćani u svom ophođenju jedni s drugima izaberu put ljubavi što nam ga je objavio Krist Gospodin i koji je jedini način Božjega ophođenja s nama ljudima. “On nam objavljuje da je Bog ljubav i ujedno nas uči kako je nova zapovijed ljubavi osnovni zakon ljudskoga savršenstva pa, prema tome, i preobrazbe svijeta. Tako onima koji vjeruju u božansku ljubav donosi sigurnost da je svim ljudima otvoren put ljubavi, i da nije uzalud nastojanje da se ostvari opće bratstvo. Također opominje da se ta ljubav treba vršiti ne samo u velikim stvarima nego, i to u prvom redu, u redovitim životnim prilikama.” (GS 38)

Franjin govor o ljubavi i njegovo iskustvo ljubavi nisu romantični, nego vrlo konkretni i zahtjevni. Temeljno je ipak da je riječ o ljubavi koja niče i raste u ozračju Božje ljubavi i svoj uvir i ispunjenje traži upravo u božanskoj ljubavi. Stoga Franjo o ljubavi koja preobražava ovako govori: “I da ljubimo kao sami sebe, privlačeći koliko možemo druge k tvojoj ljubavi, radujući se dobru drugih kao svojem dobru i suosjećajući s drugima u nevolji, da ni u čemu ne dajemo nikakve sablazni.” (ON 5)

Čini mi se da u ovim jednostavnim, a opet tako dubokim, Franjinim riječima nalazimo jedan od najljepših opisa evanđeoske ljubavi prema bližnjemu: Ljubiti bližnjega kao samoga sebe i svim ga svojim silama privlačiti Božjoj ljubavi koja je jedina kadra ispuniti čovjeka. Znak autentičnosti naše ljubavi za Franju je u tome što kroz sebedarnu ljubav pomažemo drugome da se sav okrene Bogu, da doživi i živi Božju ljubav, jer i mi smo doživjeli da je Bog jedino i najveće dobro čovjeku. Privlačiti ljubav Božju na svoje bližnje za Franju je vrhunac kršćanske ljubavi i svakoga prijateljavanja među ljudima. Franji je osobito važno i dragocjeno to posredovanje i svjedočenje među nama ljudima. Naglašavajući toliko Božju ljubav, Franjo ni u kom slučaju ne želi omalovažavati našu ljudsku ljubav, nego jednostavno sačuvati ljude od iluzije da čovjeku može biti dosta. I ljudska je ljubav i blizina potrebna svakome čovjeku, ali što je ona autentičnija to više stvara u čovjeku glad i žeđ za božanskom ljubavlju. Ljepota i bogatstvo ljudske ljubavi može čovjeku omogućiti da nasluti kako je lijepa i puna Božja ljubav.

Ljubiti ljubavlju koja preobražava, za Franju ne znači prije svega podnositi, žrtvovati se za drugoga, trpjeti za drugoga, učiniti puno toga drugome, nego “radovati se dobru drugoga kao i svojem dobru”. Te riječi ističu duboki stav iskrenoga poštivanja drugoga po kojemu je prva briga da u drugome ljubopitljivo otkrivamo sve ono što je lijepo i pozitivno i da se tome veselimo kao nečemu što se i nas tiče.

7. *Biti blagovjesnici radosti i svima donositi radost i nadu*

Pošto je Pravilo potaklo i ohrabrilо svoje sljedbenike da se pouzdaju u “preobražajnu moć ljubavi i opraštanja”, nadovezuje govor o jednom od velikih plodova te preobražajne moći praštanja i ljubavi Božje i ljudske, a to je *istinska radost*. U tom kontekstu radost postaje najizvrsniji način svjedočenja te preobražajne moći. Ona je istodobno vrhunac svjedočenja evanđeoskoga života.

Sve je to u duhu sv. Franje i franjevačke duhovnosti jer je jedna od temeljnih oznaka te duhovnosti duboka radost kao dar Božji kojim sljedbenici te duhovnosti omogućuju da evanđelje postane kliktaj i pjesma na svim mjestima i za sve ljude.

Treba naglasiti da je čovjek stvoren za radost jer smo stvoreni za Boga i na njegovu sliku i priliku, a naš je Bog radost, slavlje, pjesma i život. Tako je istinska radost životno ozračje ljudskoga života. Bez radosti čovjek se povlači u sebe, a povući se u sebe znači povući se iz života.

a) *Izvor prave radosti*

Čovjek je stvoren za radost, ali radost nije automatska oznaka i stvarnost ljudskoga života, nego je zbilja kojoj se čovjek otvara, koju prihvaća kao dar Božji i koju – kao i sve

Božje darove – treba sve više razvijati te unošenjem cijeloga svoga bića u taj dar sve učiniti da ga taj dar radosti posve prožme i ispunji. To može zvučati veoma lijepo i privlačno. S pravom se međutim smije upitati: može li netko tko doista odgovorno promatra i živi stvarnost života vjerovati u stvarnost i mogućnost istinske radosti? Zar oko nas i u nama nema i previše razloga da čovjeka ispunja tuga, tjeskoba, nepovjerenje, zatvorenost i rezigniranost pred životom?

To su opravdana i mučna pitanja koja se čovjeku nameću. Stoga je govor o istinskoj radosti vrlo ozbiljan i odgovoran govor. U jednoj svojoj Opomeni sv. Franjo pokazuje gdje je izvor prave radosti, kako se približiti i otvoriti tome izvoru. “Blago onomu komu je ugodnost i radost u presvetim riječima i djelima Gospodinovim i koji po njima privodi ljude k Božjoj ljubavi u radosti i veselju...” (OP 20)

Frajnu je duboko prožela i ispunila Pavlova riječ: “Radujte se uvijek u Gospodinu! Da ponovim: Radujte se! Neka vaša radost bude poznata svim ljudima! Gospodin je blizu!” (Fil 4,4-5)

Temeljni izvor prave radosti jesu svete riječi i djela Božja. Samo po njima imamo pristup svome Bogu i samo po njima ljude možemo dovesti ljubavi Božjoj. Franjo kaže da i to dovođenje ljudi ljubavi Božjoj ima biti u radosti i veselju. U tim izričajima dotičemo dubinu Franjina bića prožeta Bogom. Oni nam očituju zašto je Franjo svetac istinske radosti u svim prilikama i neprilikama svoga života. Njegova radost nije plod lakomislenosti ili površnosti, a još manje njegove pjesničke naivnosti i zanesenosti ili neutemeljenoga optimizma, nego je naprotiv plod dubine i istinitosti njegova iskustva s Bogom.

Ne znam jeste li uočili da nas Krist u evanđelju ne poučava najprije što nam je promijeniti, što činiti, što smijemo ili ne smijemo, nego nas prije svega poziva da se otvorimo velikoj zbilji ljubavi Božje. Bog postaje posve pristupačan svakome čovjeku i u Kristu nam se objavljuje kao Emanuel, Bog s nama. Ne nudi nam prije svega neke vječne i uzvišene istine, zapovijedi ili zabrane, nego nas poziva da u svoj život prihvatimo živu osobu Krista Gospodina.

Stoga je posve razumljivo da prava osoba u evanđelju koja je posve prihvatila Emanuela, koja je cijelim svojim bićem povjerovala ljubavi Božjoj i otvorila joj se, baš ta osoba puna radosti kliče: “Veliča duša moja Gospodina i klikće duh moj u Bogu, mome Spasitelju. Što pogleda na nezntanost službenice svoje... Jer velika mi djela učini Svesilni, sveto je ime njegovo!” (Lk 1,46-49) U toj radosti Marija još više izlazi iz sebe i upućuje se Elizabeti da je u radosti posluži.

Treba priznati da radost nije imala baš lagan život u kršćanstvu. Istina, cijelo evanđelje odzvanja radošću i životom, ali to kao da ne dotiče dovoljno snažno naš vjernički život. Evanđelje je tako puno radosti zato što je u njemu Bog na djelu, a gdje god je Bog na djelu, tu je i radost i život. Tako sv. Franjo svome Bogu jednostavno kliče: “Ti si radost! Ti si naša nada i veselje!” (PBL 4)

b) Bog nas poziva da sudjelujemo u njegovoj radosti

U svojoj Apostolskoj pobudnici o kršćanskoj radosti papa Pavao VI. sažeto kaže: “Kršćanska je radost u svojoj biti duhovno udioništvo na neiscrpnj, ujedno božanskoj i ljudskoj radosti koja je u Srcu proslavljenoga Gospodina, Isusa Krista.”

Sv. Franjo se osobito radovao što Bog čovjeka poziva da sudjeluje u njegovoj radosti: radosti što smo pozvani biti sinovi u Sinu, radosti što smo Kristovim utjelovljenjem uvedeni u središte trojstvenoga života, radosti stvaranja po ljubavi. Papa Pavao VI. to vrlo lijepo izriče: “Isus se raduje da će poći Ocu. Kod njega nije riječ o tek nekoj prolaznoj svijesti: to je naprosto u njegovoj ljudskoj svijesti jeka one ljubavi koju on oduvijek spoznaje kao Bog u krilu Očevu: Ljubio si me prije postanka svijeta (Iv 17,24). Tu je izražena uzajamna, više nepriopćiva ljubav, koja se poistovjećuje s njegovom, Sinovljevom biti, i to je tajna

trojstvenoga života: Otac se tu očituje kao onaj koji se potpuno i neprekidno daruje Sinu u zaletu radosne velikodušnosti; a Sin se očituje kao onaj koji se na isti način daruje Ocu poletom radosne zahvalnosti u Duhu Svetomu.”

I evo, učenici i svi koji vjeruju u Krista pozvani su na udioništvo u toj radosti. Isus naime želi da oni u sebi imaju puninu njegove radosti: “Njima sam očitovao tvoje Ime, i još ću očitovati, da ljubav kojom si ti mene ljubio bude u njima – i ja u njima.” (Iv 17,26)

Ta radost da boravimo u Božjoj ljubavi započinje već ovdje na zemlji. To je radost Kraljevstva Božjega. (O kršćanskoj radosti)

c) Svjedočenje radosti

U jednostavnosti svoje duše i u duhu evanđeoskog siromaštva Franjo je prihvaćao ljubav kojom ga Bog ljubi i to ga je ispunjalo dubokom i neizmjenom radošću, a to ga je ujedno i osposobljavalo da bude svjedokom i apostolom te radosti. Sve je snažnije doživljavao, i nastojao je svjedočiti drugima, da nasljedovati Krista Gospodina znači ispunjati se radošću, sudjelovati u njegovoj radosti u Ocu.

Stoga je želio i nastojao da on i njegovi sljedbenici ponajprije navještaju i svjedoče evanđelje koje je prije svega radosna vijest svim ljudima. “Neka se braća čuvaju da se ne bi izvana pokazivala tužnim i mračnim licemjerima, nego neka se pokažu veselima u Gospodinu, radosnima i ljubeznima.” (NPr 7,16) Osobito je želio da radost u srcu, ali i u pogledu i na licu, njegove braće svjedoči sreću zbog onoga što Bog za ljude i po ljudima čini. “Htio je da propovijednik nakon dovršenih Pohvala rekne narodu: ‘Mi smo Gospodinovi pjevači i jedina nagrada koju od vas želimo, jest da ustrajete u pravom obraćenju!’ I dodao je: ‘A što su drugo sluge Božje nego neke vrste njegovi pjevači koji treba da razigravaju ljudska srca i potiču na duhovnu radost?’ To je napose rekao o manjoj braći koja su narodu dana za njegovo spasenje.” (LP 83)

Braća su to i činila, i ljudi su ih kao takve i doživljavali, pa je po njima evanđelje i kršćanstvo postalo privlačno. “Bili su tako sjedinjeni u neopisivu veselju i radosti Duha Svetoga... Putujući jednom u Markiju, mnogo su se radovali u Gospodinu. Toliko bijahu radosni kao da su pronašli veliko blago na evanđeoskom polju gospođe siromaštine...” (TD 32-33)

Brat Egidije će to zgodno ovako reći: “Za sveto predanje, radost i vedrinu zaslužuje čovjek nagradu i krunu mučeništva!” Tim želim reći da je istinska radost najizvrsnije svjedočenje Krista Gospodina koji nas je otkupio i obećao vječnu radost.

d) Umnažati dar radosti u sebi i u drugima

Iako je radost dar Božji, ipak nije riječ samo o nekom čudesnom i uzvišenom skladu s Bogom, nego je ona i dar koji se itekako umnaža, obogaćuje i učvršćuje u onima koji svjedočenjem radosti postaju bližnji svima zapuštenima, odbačenima i rubnima svih vrsta. Tako Franjo i potiče svoje sljedbenike: “Moraju se radovati kad se kreću među prostim i prezrenim osobama, među siromasima i slabima, bolesnima i gubavima i onima koji prose kraj puta.” (NPr 9,2) Takvom svjedočenju i umnažanju radosti omogućuje da i sam sve intenzivnije proživljava tu radost, jer tako postupajući, on ljubi kao što i Bog ljubi. Stoga papa Pavao VI. u svojoj Pobudnici s pravom kaže: “Radost se, naime, mora drugima prenositi. U Bogu je sve radost upravo zato jer je on sam dar.”

Valja reći da Franjo ne brka duboku radost s površnim i ispraznim veseljem koje si čovjek sam pribavlja, a ono je krhko i prolazno te u čovjekovu biću zapravo ostavlja još veću prazninu i tugu.

Jednako tako tu duhovnu radost ne smijemo razumjeti kao nešto što posjedujemo i što onda kao svoj suvišak možemo i drugima darivati. Ona je dar, ali i životni zadatak i jedan od sigurnih putova da nas sve više prožima istinska radost i jest to da se brinemo za radost

drugih, još više da se trudimo biti radost drugima. Pri tome se mogu događati i prava čuda. Jedni drugima, naime, možemo darovati i biti radost i onda kad nam se čini da nam je život i srce bez te radosti.

U duhu franjevačke duhovnosti želim podsjetiti na jedan vrlo osebujan oblik umnažanja i svjedočenja radosti to ga Franjo itekako preporuča svojoj braći. U svom *Tumačenju Očenaša* ovako sažima ljubav prema bližnjemu: “Da ljubimo bližnjega kao sami sebe, privlačeći, koliko možemo, druge Božjoj ljubavi, radujući se dobru drugih kao svojem dobru i suosjećajući s drugima u nevolji, da ni u čemu ne dajemo sablazni...”

Za Franju je veoma važan oblik ljubavi bližnjih, a to je ujedno i umnažanje radosti, spremnost da se radujemo dobru drugih kao svojem vlastitom dobru. Drugim riječima, kršćanin, prožet istinskom radošću i ljubavlju, bit će vrlo pažljiv i za radosti svojih bližnjih i svojim udioništvom na njihovoj radosti sudjelovat će u konačnici u Božjoj radosti s nama ljudima. Prvi znak istinitosti ljubavi prema bližnjemu nije spremnost na žrtvu i darivanje, nego spremnost da nam drugi bude radost i da se s njima umijemo radovati svakom njihovu dobru.

e) Radost je lijek protiv napasti zla

Koliko je Franjo radost promatrao i doživljavao kao Božji dar koji čovjeku omogućuje rascvat života i pomaže da sve više bude Božji, pokazuje i to što je radost preporučivao kao izvrsni lijek protiv tisuće neprijateljevih zasjeda i lukavstava: “Govorio je: ‘Đavao se posebno raduje onda kad služi Božjemu uzmogne ugrabiti radost duha. Sa sobom nosi prašinu kako bi je mogao ma i u najmanjoj mjeri ubaciti u savjest i tako uprljati bjelinu duše i zamazati čistoću života.

No, kad duhovna radost (radost u Gospodinu i radost zbog njegovih presvetih riječi i djela) ispunja srca, uzalud zmija izlijeva smrtonosni otrov. Đavoli ne mogu naškoditi Kristovu služi kad vide da je ispunjen svetom radošću. Kad je duh plačljiv, žalostan i turoban, lako ga ili obuzima žalost, ili se prepušta ispraznim veseljima.” (2 Čel 125)

f) Pronalaziti motive radosti

Zanimljivo je promatrati nas ljude kako smo u traženju radosti bez mašte. Bog je stvorio silne rezerve radosti na ovome svijetu, a nama se događa da radost tražimo uvijek u istim vrednotama i stvarnostima: užici, bogatstvo, moć, ugled i slava, komotnost života i sl.

Donosim na kraju prekrasno razmišljanje i pouku *Pobudnice o kršćanskoj radosti* koja je u dobroj mjeri ostala nezapažena i među kršćanima što pokazuje da se među nama još uvijek nije stvorio dostatan prostor za kršćansku radost: “Bilo bi potrebno strpljivo raditi na odgoju, da ljudi nauče ili ponovno nauče jednostavno uživati mnogovrsne radosti koje Stvoritelj stavlja već na naš životni put, kao što je ushićenje nad postojanjem i životom, kao što je radost čiste i posvećene ljubavi, radost koju nam pruža mir prirode i tišine, katkada ozbiljna, ali prava radost nad dobro učinjenim poslom, radost i zadovoljstvo nad ispunjenjem vlastite dužnosti, nepomućena radost koja izbija kod čistih duša i osoba koje znadu predano služiti drugima, radost koju nam pruža žrtvovanje za drugoga... Kršćanska radost pretpostavlja čovjekovu otvorenost prirodnim radostima. I sam je Krist, navješćujući Kraljevstvo Božje, često polazio upravo od takvih radosti. On je u svome čovječstvu iskusio naše radosti. On je očito spoznao, iskusio i veličao cijelu skalu ljudskih radosti, onih jednostavnih i svagdašnjih radosti što su na dohvat svim ljudima. Te su ljudske radosti za Isusa od tako velikoga značenja da su one za njega znak duhovnih radosti Kraljevstva Božjega...”

8. Ukorijenjeni u Kristovo uskrsnuće smireno će se pripremati za konačni susret s Ocem

Tim riječima završava drugo poglavlje Pravila o načinu života franjevačkih svjetovnjaka. Očito da se time ne želi reći da se cijeli život treba shvatiti i živjeti kao priprava za svetu smrt, nego se jednostavno želi naglasiti koji je pravi cilj života kako ga opisuje Pravilo. Cilj je konačni i potpuni susret s Ocem, a do toga se dolazi i prolaskom kroz vrata sestriце smrti. Uz to česta pomisao na sestricu smrt i posvemašnja usmjerenost prema konačnom cilju ima zadatak da nas stalno podsjeća kako smo ovdje samo putnici i pridošlice te da nam je cijeli život na neki način prolazak, vrijeme trajnog izlaska u Obećanu zemlju.

Takav stav duše, označen duhovnošću Izlaska, bio je karakterističan za sv. Franju, kako nam svjedoči sv. Bonaventura: "Franjo je braći upravio svetu poruku da bi, prolazeći pustinjom ovoga svijeta, poput stranaca i pridošlica, kao pravi Hebreji, u duhu siromaštva neprestano slavili Gospodinovu Pashu, tj. prijelaz s ovoga svijeta Ocu." (LM 7,9)

To je i jedan od temeljnih stavova svakoga kršćanina, napose Franjinih sljedbenika, jer po sv. krštenju ulazimo u smrt i uskrsnuće Krista Gospodina (Rim 6,2-11) i to iskustvo živimo sve do konačnoga Izlaska i prijelaza Ocu u času smrti.

Upravo kod je riječ o smrti i umiranju, franjevačka je duša pozvana cijelim svojim bićem naviještati i svjedočiti, reći najodvažniju i najuvjerljiviju riječ pogotovo u vremenima kad je toliko nasilnih, nepravednih i iznenadnih smrti. To će joj biti moguće samo onda ako kroz cijeli svoj život živi duhovnošću Izlaska, ako je cijeli život u znaku misterija smrti i uskrsnuća Kristova koji u nama započinje krštenjem, a molitvom, meditacijom i sakramentalnim životom postaje sve više i naše življeno iskustvo.

I u tome nam sv. Franjo može biti nadahnuće i primjer. Bonaventura ovako sažima taj duboki stav njegove duše: "Očito je da je u svemu htio biti suobličen s Kristom propetim, koji je visio na križu siromašan, pun bola i gol. Zbog toga je na početku svoga obraćenja pred biskupom ostao gol pa je i na svršetku života htio sa svijeta otići gol. Braći koja su se nalazila uz njega pod poslušnost je naredio da ga onda, kad vide da je preminuo, tako dugo ostave ležati na zemlji, koliko bi netko trebao da bez napora prevali tisuću koraka.

O, najkršćanskijeg li čovjeka koji je po savršenu nasljedovanju za života nastojao biti suobličen živome Kristu, a kad je umirao, da bude sličan umirućem Kristu, a kao mrtav mrtvome, pa je zato zavrijedio da mu i tijelo bude urešeno vidljivom sličnošću!" (LM 14,4)

Ta želja da u svemu i uvijek bude suobličen Kristu Gospodinu i da se na njemu ostvaruju Kristovi misteriji bila je živa kroz cijeli Franjin život do te mjere da je i u času svoga preminuća od svoje smrti načinio liturgiju i tako i u svom umiranju uprisutnio Kristovo umiranje." Dok su tako braća gorko naricala i neutješljivo ga oplakivala, sveti je Otac naredio da mu donesu kruh. Blagoslovio ga je i prelomio te je svakom pojedinom pružio komadić da pojede. Naredio je da se donese evanđelistar, otvorio je Evanđelje po Ivanu na onome mjestu gdje počinje: Uoči svetkovine Vazma itd. te zatražio da mu se čita. Obnavljao je uspomenu na onu presvetu večeru koju je Gospodin slavio posljednji puta sa svojim učenicima. Na časnu uspomenu svega toga sve je onako učinio da braći pokaže kakav osjećaj ljubavi ima prema njima.

Zato je ono malo dana, što su ga dijelili od smrti, upotrijebio za pohvale i svoje nadasve ljubljene učenike je poticao da s njim slave Krista. Pozivao je i sve stvorove da hvale Boga; i riječima, što ih je nekoć sastavio, pozivao ih je na božansku ljubav. Štoviše, i samu smrt je, koja je svima strašna i mrska, poticao na pohvale i njoj je veselo išao u susret i pozivao je u svoj gostinjac: 'Dobro došla, sestro moja smrti!' A liječniku je rekao: 'Brate liječniče, odlučno pretkaži smrt koja će mi poslužiti kao vrata života!'

I tako je došao čas, pošto su se na njemu ispunila sva Kristova otajstva, te je sretno odletio k Bogu." (2 Čel 217)

I. vatikanski sabor to snažno izražava te želi da svi kršćani, Kristom otkupljeni i preobraženi u novo stvorenje, po sakramentima posvećuju život i preobražavaju smrt. "Božji Sin je u ljudskoj naravi koju je sjedinio, pobijedivši smrt: svojom smrću i uskrsnućem, otkupio čovjeka i pretvorio ga u novo stvorenje (usp. Gal 6,15; 2Kor 5,17). Dajući svoga Duha, on svoju braću, sazvanu iz svih naroda, na mistični način sastavlja kao svoje tijelo.

U tom se tijelu Kristov život izljuje na vjernike koji se po sakramentima tajnim i stvarnim načinom sjedinjuu s Kristom koji je trpio i proslavio se. Po krštenju postajemo naime slični Kristu: 'Jer smo mi svi kršteni u jednom Duhu da budemo jedno tijelo' (1Kor 12,13). Tim svetim obredom predočuje se i ostvaruje naše sjedinjenje s Kristovom smrću i uskrsnućem: 'Jer smo bili pokopani s njime po krštenju u smrt'; a ako smo 'srasli s njime smrću sličnom njegovoj, bit ćemo i po uskrsnuću'." (Rim 6,45)

Mogli bismo ovako zaključiti ovo poglavlje Pravila FSR-a o načinu života: Franjevački trećoreci ostvaruju svoj poziv i poslanje tako što cijelim svojim bićem i životom odgovaraju na Očev poziv da se u svemu suobličuju Kristu, Sinu Očevu, živeći po Evanđelju na način sv. Franje i tako, nadahnuti i ojačani Duhom, postižu savršenstvo ljubavi. U ostvarivanju takvoga poziva treba ih prožimati duh "putnika i pridošlica" koji cijelim svojim bićem ljube i odgovorno prihvaćaju sve što im Otac povjerava na ovoj zemlji, ali znaju da im je domovina Bog. I upravo posljednja rečenica 2. poglavlja daje nazrijeti konačni cilj hodočašćenja: konačni susret s Ocem. A kako je smrt nepredvidiva, valja se za nju i pripremati, i to prije svega ljubeći život, kako bismo i nju mogli dočekati kao sestricu smrt kroz koju ulazimo Ocu.

Smijemo ponovno istaknuti da nam Franjin primjer umiranja očito svjedoči kako ni smrt nije naša privatna stvar, nego je događaj koji se tiče i svih drugih. Stoga je Franjo i od svoga umiranja načinio liturgiju u kojoj su mogli svi sudjelovati. U tom smislu mi se čini da ni priprava na smrt ne bi smjela postati privatna pobožnost, nego i na način svjedočenja drugima, apostolat dobre i svete smrti. To vrijedi na osobit način danas kad su smrt i umiranje izgnani iz svakidašnjega života, kad se sve više umire izvan kruga vlastite obitelji ili zajednice među ljudima kojima je umiranje drugih posao kojega manje ili više dobro obavljaju.

U tome vidim i veliku šansu, ali i obvezu franjevačkih trećoredaca da, nošeni duhom sv. Franje, postanu apostoli dobre i lijepe smrti, da budu prisutni u trenucima umiranja osamljenih osoba ili u obiteljima koji smrt svojih umirućih ne doživljavaju sestricom i vratima k Ocu nebeskom. Lijepo je da se velikodušno brinemo za sve potrebne, ali mi se čini da bi dragocjeno svjedočenje i življenje evanđeoskoga života u današnje vrijeme moglo postati upravo djelo milosrđa kojim smo prisutni i u trenucima umiranja ljudi. To mogu učiniti samo oni koji vole život i koji su cijelim bićem ukorijenjeni u misterij Kristova uskrsnuća.

DUH ASIZA

Ivan Pavao II. ostvario je 27. listopada 1986. godine svoj veliki san: pozvao je predstavnike svjetskih religija u Asiz kako bi iz mnogih srdaca i na mnogo jezika bila upućena jedinstvena pjesma mira jednome Bogu. Ovom se pozivu odazvalo 70 predstavnika mnogoljudnijih religija. Oni su ponudili nadu u drugačiji svijet: obnovljen, iskreno bratski i istinski ljudski.

Sam događaj uputio je ovu važnu poruku: da je čežnja za mirom zajednička svim ljudima dobre volje, ali, i da, uvažavajući stanje svijeta i odnose među narodima, pravi mir možemo postići samo Božjim zahvatom.

Taj susret bio je molitveni susret. Molitva se uzdizala u duhovnom kontekstu svake nazočne religije. Ona je pozivala sudionike da u slobodi dodirnu svoju vlastitu dubinu, noseći vapaje cijeloga čovječanstva i uzdižući ih Bogu.

Sudionici su spoznali da ljudi ne mogu vlastitim snagama postići mir za kojim čeznu.

Izgleda da je ozračje sveopćeg bratstva, pronađeno u gradu sv. Franje, ispunilo ljude najrazličitijega podrijetla. Ovo iskustvo dobilo je naziv *Duh Asiza*, a u poruci za svjetski dan mira 1987. nazvano je i *Logika Asiza*.

Tijekom prvoga susreta ispred Porcijunkule, Ivan Pavao II. rekao je da je izabrao „grad Asiz kao mjesto za ovaj dan molitve zbog posebnoga značenja ovdje čašćenoga sveca, sv. Franje, koji je poznat mnogima diljem svijeta kao znak mira, pomirenja i bratstva“. Tako je Papa odlučio pokrenuti ovu inicijativu u ime sv. Franje, čovjeka koji uklanja zapreke, koji zna kako otvoriti vrata i koji je svima brat.

Zajednica sv. Egidija, uključena u ovu inicijativu od samoga početka, organizirala je otada svake godine slične susrete po europskim i mediteranskim gradovima.

U siječnju 1993. godine, u vrijeme rata na Balkanu, u Asizu se ponovno dogodio ovaj susret. Ivan Pavao II., naočigled brutalnoga nasilja i nemoći zemalja ex-Jugoslavije da uspostave mir, ustvrdio je da „samo u uzajamnom prihvaćanju drugoga i u dosljednom uzajamnom poštivanju, produbljenom ljubavlju, leži tajna do kraja pomirenoga čovječanstva“.

Kada se započelo planirati proslavu 2002. godine, Papa je još jednom pozvao vjerske vođe da dođu u Asiz. Pozivnice su razaslane još dok su gorjeli *njujorški bliznaci* i dok su ispaljivane bombe na Kabul. Ova situacija upozorila je čovječanstvo na rušilačku snagu mržnje i terorizma, koji mogu planuti u bilo kojem zakutku svijeta. Papa je zamolio da se svjetske religije pretvore u oruđa mira, jer mržnja i nasilje ne rađaju ničim doli uvećanom mržnjom i nasiljem.

Prigodom 20. obljetnice *Duha Asiza 2006.*, Bendekt XVI. je naglasio važnost ove inicijative, jer u svijetu, makar izmijenjenom, postoji silna potreba iznalaženja putova mira, ističući kako “se treće tisućljeće otvorilo sa scenama terorizma i nasilja, koje ne pokazuju znakove stišavanja”.

Premda se ponekad činilo kako religije ražaraju sukobe više nego što rade na njihovu razrješenju, Papa tvrdi: “Kada religijski osjećaj dostigne zrelost, on kod vjernika utvrđuje doživljaj da vjera u Boga, Stvoritelja svemira, Oca svih, mora ohrabriti odnose sveopćega bratstva među ljudima. Činjenica je da su svjedočanstva najuže povezanosti između odnosa s Bogom i etike ljubavi zabilježena u svim velikim religijskim tradicijama.”

Ove 2011. godine, slaviti ćemo 25. obljetnicu prvog okupljanja u *Duhu Asiza*. Održat će se na izvornim mjestima u gradu Asizu. Poruka mira danas je potrebna kao i prije 25 godina, zajedno s konkretnim opredjeljenjem za izgradnju mira u našem svijetu. Kao što je Benedikt XVI. ustvrdio prije pet godina, svijet se izmijenio od vremena prve proslave *Duha Asiza*. Od religija se traži ne samo da međusobno dijalogiziraju, već da se zauzmu za sve ljude, bili oni vjernici ili ne bili. Štoviše, one su pozvane da se zauzimaju i preko granica ljudskoga roda, budući da je nasilje snašlo i ostala Božja stvorenja.

U svim religijskim tradicijama sve jača je svijest da se moraju njegovati odnosi poštivanja i mira među ljudima kao i između ljudi i svih stvorenja.

Jedino je snažan odnos s Ocem razlogom da je sv. Franjo bio kadar gledati sve ljude i sva stvorenja kao svoje sestre i braću.

Istinski duh pojma *Duh Asiza* pomoći će nam da se aktivno uključimo u promicanje mira među ljudima i šire.

Ako se ujedini u *Duhu Asiza* i budemo molili kao vjernici onako kako su nas naučile naše pojedine religijske tradicije, bit ćemo osnaženi da se opredijelimo za konkretna djelovanja, što će nam omogućiti zajednički rad na otporu prijetnjama miru i okolišu, s čime smo suočeni u našem današnjem svijetu.

**SVEOPĆE BRATSTVO
(SVETI FRANJO I ODNOS PREMA STVORENOM)
(Pravilo FSR-a 18)**

2. Bratski i pun poštivanja odnos sa svim stvorenjima

Bog je iz ljubavi stvorio sva stvorenja. Zbog toga su sva dobra osjetljiva na zbilju ljubavi i na bratski odnos. Franjo Asiški je zasigurno bio čovjek koji je možda najbolje osjećao, proživljavao i opjevao to očinstvo Božje nad svim stvorenjima iz čega onda proizlazi i velika zbilja sveopćega bratstva. Stoga nije čudo da Franjo svoju braću, ali i sve ljude i sva stvorenja poziva da radosno i s povjerenjem izgrađuju veliku obitelj djece Božje. To je jedna od tipičnih oznaka franjevačke duhovnosti. Tu želju i poticaj nalazimo i u Pravilu FSR-a.

Osim toga, neka poštuju i druga stvorenja, živa i neživa, jer “nose pečat Svevišnjega”; i neka se potrudite da od napasti zlo[po]rabe [stvorenja] prijeđu na franjevačko poimanje sveopćega bratstva. (čl. 18)

a) Neka poštuju sva stvorenja

Bratstvo i zajedništvo Brata iz Asiza nije se ograničilo samo na čovjeka, nego se proširuje na sva stvorenja. I Pravilo ima na umu da je sv. Franjo istinski i neposredno ljubio sva stvorenja i da je kao takav poznat u svijetu. Stoga Pravilo, nakon što je naglasilo stvaranje obiteljskoga ozračja u obiteljima franjevačkih svjetovnjaka i njihov doprinos u obiteljskom životu uopće, govori i o Franjinoj dubokoj i jednostavnoj ljubavi i poštivanju svih stvorenja.

Toma Čelanski je taj Franjin religiozni odnos pun ljubavi prema stvorenjima ovako opisao: “Tko bi ikada mogao prikazati onaj njegov najveći osjećaj što ga je u sebi nosio prema svemu što je Božje! Tko bi bio kadar ispriopovjediti radost koja ga je obuzimala dok je u stvorenjima promatrao mudrost Stvoriteljevu, njegovu moć i dobrotu... Franjo, pun Duha Božjega, nije prestajao u svim počelima i stvorovima slaviti, hvaliti i blagoslivljati Stvoritelja i upravljača svega.

Zamisli koliko je veselje njegovu srcu donosila divota cvijeća dok je gledao oblike njihove dražesti i udisao ugodni miris! Tako je netaknutom čistoćom opominjao na božansku ljubav i poticao na radosnu podložnost: usjeve vrtova, zemlju i vatru, zrak i vjetar. Sve je napokon stvorove nazivao braćom i sestrama i na izvrstan, drugima nepoznat način promicao je tajne stvorova oštrinom srca kao onaj koji je već unišao u slobodu slave sinova Božjih...” (1 Čel 80-81)

Radi se o religioznom odnosu, utemeljenom na očinstvu Božjem i na Božjoj ljubavi koja sve prožima i uzdržava. Stoga tu nema sentimentalizma, nego duboko poštovanje i iskrena ljubav. U našem životu koji je na Kristu utemeljen sve treba biti prožeto, i to na radikalna način, evanđeoskim obraćenjem, a za Franju je vrlo važan vidik obraćenja i to tako da sva stvorenja gledamo i ljubimo očima Božje ljubavi.

b) Stvorenja “nose pečat Svevišnjega”

To je najdublji razlog Franjine čudesne ljubavi prema stvorenjima – ona su znakovi mudrosti, svemoći i ljubavi Božje. Franjo Asiški je i veliki pjesnik, ali on je iznad svega istinski vjernik u Boga koji je Dobro, najveće i jedino Dobro. On je kao vjernik duboko svjestan svoga dostojanstva - jer stvoren je na sliku Božju - i on to živi i na taj način što se osjeća pozvanim sve i svakoga ljubiti onom ljubavlju kojom Bog sve ljubi.

Kad se radi o ljubavi prema stvorenjima, za Franju je i to prijateljska ljubav, ljubav koja želi biti bliska, ljubav kojom želi biti brat svima i svemu. U toj ljubavi kojom Bog sve ljubi za Franju stvorenja nisu prije svega predmeti, nego njegovi suputnici i suslavitelji Božjih

dobročinstava, štoviše bića kojima treba pružiti “miomirisne riječi Sina Božjega”. I sama su stvorenja za njega Božja riječ i sve mu govori o Bogu i o njegovoj ljubavi za čovjeka.” Što god je opažao u stvorovima, podsjećalo ga je na Stvoritelja. Zanosno je klicao svim djelima Božjih ruku; uživajući u divnim prizorima, gledao je živi smisao i uzrok svega. U lijepim stvarima prepoznavao je Najljepšega. Sva mu dobra dovikuju: *Onaj koji nas je stvorio najbolji je!* Po tragovima što ih je u stvari svuda utisnuo, slijedi Ljubljenoga, od svega sebi pravi stepenice kojima se dolazi do prijestolja. Osjećajem nečuvene predanosti grli sve stvorove, govori im o Gospodinu i potiče ih da ga slave.” (2 Čel 165)

Takav stav, odnos i suživot sa svim stvorenjima moguć je samo onomu koji nije zaslijepljen žudnjom posjedovanja i izrabljivanja stvorova.

c) Neka ih ne zlorabe, nego neka ih gledaju u duhu franjevačkoga bratstva

Tim riječima koje izražavaju Franjinu vjeru, ljubav i radost duha, pa su kao takve i snažna oznaka franjevačke duhovnosti, Pravilo želi potaknuti franjevačke svjetovnjake da u ovome svijetu budu apostoli i promicatelji novoga odnosa prema stvorenjima, da se svim silama usprotive napasti rastrošnog i neodgovornog izrabljivanja prirodnih dobara. No, za franjevačku duhovnost to nije dosta. Ne radi se, naime, samo o tome da se uštedi, da se prirodna bogatstva i ljepota okoliša sačuva za buduće generacije, nego se želi izgrađivati i posve novi odnos po kojemu se sve vrednuje i prihvaća u duhu sveopćega franjevačkog bratstva, jer sva stvorenja nose “pečat Svevišnjega”.

Treba reći da je Franjino i franjevačko poštivanje i ljubav prema stvorenjima ipak malo drugačije od čiste ekološke brige za stvorenja i za okoliš. Ekologija je pokret koji se snažnije počeo razvijati negdje sedamdesetih godina našega stoljeća. On sve više prerasta u kulturni i politički pokret s ciljem da se štiti okoliš, da se izbjegne neodgovorno trošenje i rasipanje prirodnih bogatstava i da se spriječi pretjerano zagađivanje okoliša kako bi se njegovala ljepota prirode i promicao život dostojan čovjeka i svih bića. Pokret se definirao kao akcija za kvalitetu života. On je kao takav i protest protiv moderne industrijske civilizacije. Ekologija je ipak označena interesom i strahom, a to su oznake potrošačkoga društva. Braneći i štiteći prirodu, ekologija zapravo štiti čovjeka. Cilj joj je sačuvati za budućnost prirodna bogatstva. Možemo reći da ona zaštitu prirode i okoliša gleda u funkciji čovjeka i zadovoljenja njegovih potreba.

Franjin i franjevački stav je drugačiji. Nije to stav straha i zabrinutosti, nego stav udivljenosti prema stvorenjima. Ne radi se samo o zaštiti i osiguranju budućnosti, nego je to i težnja za zajedništvom svih stvorova. Franjo se ne smatra nadmoćnim, on je jednostavno brat, manji brat u zajedništvu sa svim stvorovima. Ideal mu je: skladan i pun poštivanja život sa svima i sa svime.

To je novost i obogaćenje koje bi franjevački trećoreci, udruženo sa svim franjevačkim zajednicama, trebali ugraditi u ekološka nastojanja i aktivnosti u današnjemu svijetu.

Na to nas sve poziva i Koncil, a osobito Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Otkupitelj čovjeka*: “Iskorištavanje zemlje, planeta na kojemu živimo, zahtijeva razumno i pošteno planiranje. S druge pak strane, to iskorištavanje ne samo u industrijske nego i u vojne svrhe, nekontrolirani razvitak tehnike koji se ne uklapa u širi općenit i zaista čovječni plan, sve to zajedno ugrožava prirodni, čovjekov okoliš, otuđuje čovjeka u odnosima s prirodom, udaljuje ga od nje. Izgleda kao da čovjek često ne zamjećuje druga značenja svoga prirodnog okoliša osim onih koja služe za neposrednu upotrebu i potrošnju. Bog je, međutim, htio da čovjek saobraća s prirodom kao gospodar i čuvar, razuman i plemenit, a ne kao bezobzirni korisnik i rušitelj.” (RH 15)

POSLANJE SVJETOVNIH FRANJEVACA U OBITELJI

(Pravilo FSR-a 17)

Prav. 17

NAVJESTITELJI MIRA I RADOSTI

U drugom poglavlju Pravila iznosili smo temeljne norme koje imaju nadahnjivati i određivati život i djelovanje franjevačkih trećoredaca. Od velikih i općih načela došli smo do nekih temeljnih mogućnosti i dužnosti prema Bogu i bližnjemu, a one imaju za cilj založenije izgrađivanje bratskijega i boljega svijeta.

Sad su na redu tri završna broja ovoga poglavlja u kojima se govori o franjevačkome životu i prisutnosti unutar vlastite obitelji koja se upravo kroz franjevačku širinu otvara i izgrađuje sveopće bratstvo sa svim stvorenjima, a sredstva izgrađivanja toga bratstva jesu: mirotvorstvo, radost i nada.

1. Život u obitelji - znak koji je već obnovljen u Kristu

Obitelj, vjernost, bračni život, bračna ljubav, odgoj, zvanje, životni put – sve su to zbilje koje danas itekako privlače pažnju svih onih kojima je stalo do toga da kraljevstvo Božje sve više prožima ovaj naš svijet. Sve su to i zbilje koje danas doživljavaju duboke krize i uza se vežu zamršenu problematiku. Ipak valja reći da franjevački svjetovnjaci nisu prije svega, a pogotovo ne isključivo, pozvani da pruže teoretska rješenja toj problematici, nego su pozvani da budu životni modeli kako se ta delikatna problematika obiteljskoga i bračnoga života praktično rješava.

O tome Pravilo (br. 17) kaže:

U obitelji neka žive duhom franjevačkoga mira, u vjernosti i poštivanju života, nastojeći da im to postane znakom svijeta koji je već obnovljen u Kristu.

Neka osobito oženjeni, proživljavajući milost sakramenta ženidbe, u svijetu svjedoče ljubav kojom Krist ljubi svoju Crkvu. Jednostavnim i otvorenim kršćanskim odgojem neka misle na poziv svakoga člana, neka radosni sa svojom djecom idu svojim ljudskim i duhovnim putem.

a) Neka u svojim obiteljima žive franjevačkim duhom

To je vrlo važno jer se time jasno i odrješito tvrdi da se život franjevačkoga svjetovnjaka ne događa prije svega u crkvi, u mjesnom bratstvu ili u nekim specifičnim aktivnostima mjesnoga bratstva, nego je redoviti životni prostor franjevačkoga svjetovnjaka upravo obitelj i obiteljsko ozračje. Za njega je vlastita obitelj svijet i Crkva u malom u kojima mu valja izgrađivati kraljevstvo Božje i živjeti svoje franjevačko zvanje.

Poznato je da je sv. Franjo i započeo s Trećim redom upravo radi toga da bi pružio mogućnost franjevačkoga života i onima koji nisu mogli napustiti svijet i obitelj i slijediti ga u Prvome ili Drugom redu. "Franjo je zračio poput sjajne zvijezde u noćnoj tmuni i poput zore se uzdigao iznad mraka... Posvuda je odjekivalo zahvaljivanje i glas pohvale; i tako su mnogi, odbacivši svjetovne brige, u životu i naučavanju blaženoga oca Franje, spoznali sami sebe i poželjeli ljubiti i častiti Stvoritelja. Mnogi su iz naroda, plemeniti i neplemeniti, klerici i laici, božanskim nadahnućem taknuti, počeli pristupati sv. Franji sa željom da doživotno vojuju pod njegovim vodstvom i po njegovoj nauci. Svetac je Božji sve poput potoka, koji obiluje nebeskom milošću, natapao kišom izvanrednih darova, plodno je tlo njihovih srdaca kitio cvijećem kreposti. Potaknuti njegovim propovijedanjem, načinom života, Pravilom i

naučavanjem obnavljali su se vjernici Crkve Kristove obaju spolova, a trostruka vojska onih koji se spasavaju donosila je pobjede. Svima je davao upute za život i svakom je staležu pokazivao istinski put spasenja.” (1 Čel 37) A sv. Bonventura dodaje: “Franjo je odlučio da se takav način života nazove Red pokorničke braće. Kao što je jasno da je put pokore zajednički svima onima koji teže za nebom, tako i ovaj stalež prima i klerike i laike, djevičanske duše i one obojega spola koji žive u braku.” (LM IV,6)

Iako je Red otvoren svima, ipak je on prije svega zamišljen za one koji ne mogu napustiti svoje obitelji i bračne obveze. Upravo njima Franjo želi pomoći da u takav svoj život unesu novi duh što mu ga je Krist objavio u evanđelju, kako bi oni u tome duhu ustrajno preobražavali svoj svakidašnji život.

Iako su bračni i obiteljski život vrlo složeni i zahtjevni, Franjo nije smatrao da on mora razviti neki osobiti nauk i razraditi sve detalje takvoga života. On pruža samo temeljna evanđeoska načela i želi da se u takav život unese novi franjevački duh kojim ta načela valja prihvatiti i živjeti. Taj put slijedi i Pravilo, pa se i ono ne zaustavlja u dugim tumačenjima i preporukama, nego jednostavno i kratko ističe ono temeljno. To ne znači da ono franjevačke svjetovnjake ostavlja bespomoćne pred silnom problematikom obiteljskoga i bračnoga života, nego se time ističe vrlo važan vidik franjevačke duhovnosti, a to je crkvenost koja se živi i očituje u poznavanju i radosnom prihvaćanju Pisma, kršćanske baštine, dokumenata učiteljstva Crkve i primjera kojima obiluje kršćanska i franjevačka povijest. (Od crkvenih dokumenata osobito preporučamo: LG 41; AA 11; GS 47-52; Familiaris consortio).

b) Duh mira, vjernosti i poštivanja života

Baš zato što je obitelj danas uzdrmana i što je ozračje obiteljskoga života sve narušenije, danas je još potrebnije u to ozračje unositi istinske vrednote kao što su duh mira, vjernosti i poštivanja života. Ponovno je istaknuta franjevačka konkretnost i osjećaj za stvarnost, pa se tvrdi da je potrebno prije svega u svojim obiteljima živjeti te vrednote kako bi ih se onda moglo svjedočiti i drugima. Govoreći o važnosti da budu mirotvorci, Franjo je ovako predlagao: “Kao što mir naviještate ustima, tako ga još više imajte u svojim srcima. Nikoga ne izazivajte na srdžbu i nikome ne budite na sablazan, nego neka vaša blagost svakoga potiče na mir, dobrotivost i slogu. Ta zato smo pozvani da liječimo rane, da povezujemo slomljene kosti, da pozivamo zalutale. Za mnoge nam se čini da su udovi đavlovi, a oni će još postati učenici Kristovi.” (TD 58)

Želimo ovdje reći da je franjevački duh mira i mirotvorstva plod svakodnevnog strpljivog i punonadnog nastojanja i borbe sa svojom sebičnošću, ali on je još više i dar odozgo, jer naš je mir u konačnici Krist Gospodin i samo nas on pomiruje s Ocem i međusobno. Bez Krista Gospodina ne može biti pravoga mira. Mi si samo podjeljujemo “znak” mira tako što prihvaćamo njegov mir i darujemo ga jedni drugima.

Pravilo govori i o duhu vjernosti i ne ograničava se samo na bračnu vjernost, nego ima u vidu vjernost-predanost (devotio) kao jedan od temeljnih stavova franjevačke duše. To je vjernost i predanost Bogu i svim članovima obitelji, a osobito se ističe vjernost životu u svim njegovim oblicima.

c) Neka svjedoče u svijetu ljubav kojom je Krist ljubio Crkvu

Za franjevačkog svjetovnjaka brak nije samo ugovor između dvije osobe koje se ljube i žele udruženo živjeti. Ženidba je za njih sakrament, vidljivi znak saveza Boga s njegovim narodom i jedinstva i ljubavi Krista s njegovom Crkvom. Stoga su pozvani na izraziti način svjedočiti da je njihov bračni savez znak saveza Božjega s Crkvom u Kristu Gospodinu, kako to snažno ističe GS 48: “Tako će kršćanska obitelj, jer nastaje iz ženidbe, koja je slika i sudioništvo u savezu ljubavi između Krista i Crkve, otkriti živu prisutnost Spasitelja u svijetu

i istinsku narav Crkve, kako ljubavlju supruga, nesebičnom plodnošću, jedinstvom i vjernošću, tako i ljubaznom suradnjom svih njezinih članova.”

Čini mi se da bi franjevačke zajednice baš na području obiteljskoga apostolata trebale iskazati više založenosti. Usuđujem se vjerovati da bi veća briga franjevačkih zajednica, a pogotovo bratstava FSR-a, za obiteljski život i za intenzivnu i ozbiljnu formaciju za bračni i obiteljski život zasigurno urodila još većim zanimanjem za FSR, a i već postojeća bratstva bi zasigurno dublje živjela i bila ozračja radosnijega života.

d) Kršćanski odgoj djece

Iako je to dužnost svih kršćanskih roditelja, ipak se Pravilo FSR-a ne ustručava snažno naglasiti kako je važno da to franjevački svjetovnjaci uzmu kao vrlo zahtjevan vidik svoga života po Pravilu.

Da bi se naglasio franjevački duh kršćanskoga odgoja, Pravilo uzima riječi “jednostavno i otvoreno”. Te su riječi tako drage sv. Franji i cijeloj franjevačkoj duhovnosti jer one izražavaju puno poštivanje prema svakoj osobi i spremnost da se udruženo raste i sazrijeva. To će Pravilo još više istaknuti riječima “poštujući zvanje svakoga člana” jer se tako u prvi plan stavlja vjera po kojoj su zvanja dobra i blagoslovljena, a za pojedinca je najbolje ono u koje je pozvan.

Jednostavan i otvoren kršćanski odgoj u konačnici znači “radosno sa svojom djecom ići ljudskim i duhovnim putem”. Ne biti dakle prije svega učitelji i upravitelji svoje djece, nego prijatelji koji će zajedno s njima koračati ljudskim i duhovnim životnim putem.

Smijemo reći da će budućnost bratstva FSR-a i njihova spasenjska prisutnost u Crkvi i u svijetu u dobroj mjeri ovisiti o tome kako se živi u obitelji. Važno je još jednom istaknuti da franjevački svjetovnjak ulaskom u bratstvo FSR-a ne napušta svoju obitelj, nego bi mu vjernost franjevačkoj karizmi i duhovnosti FSR-a trebala pomoći da još intenzivnije živi sve bogatstvo bračnoga i obiteljskoga života.